



ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. ΠΩΠ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ 10 ΛΕΠΤΑ

ΤΙΜΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΜΩΝ

Διὰ τὰς "Αθήνας" καὶ τὸ Μηνιαῖον Παράρτημά

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἐτησίᾳ..... Δρ. 30 \* Ἐτησίᾳ.... Φρ. 20  
Ἑξαμῆρος..... " 16 \* Ἑξαμῆρος " " 20

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἡμέραι 30· Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Καρκίνον.



Ν.	Π.	Ἡμ. ἑβδ.	Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15, ἡ νύξ 9.
14	1	Δευτέρα	Ἰουστίνου μάρτυρος τοῦ φιλοσόφου
15	2	Τρίτη	Νικηφόρου Κων/πόλεως τοῦ ὁμολογ.
16	3	Τετάρτη	Λουκιανοῦ μ., Ἀθανασίου θαυματοῦ.
17	4	Πέμπτη	Μητροφάνους ὀρχιεπ. Κων/πόλεως
18	5	Παρασκ.	Δωροθέου ἐπισκ. Τύρου ἱερομάρτυρος
19	6	Σάββατ.	Ἰλαρίωνος ὁσίου τοῦ νέου
20	7	Κυριακή	Θεοδότου ἐπισκόπου Ἀγκύρας
21	8	Δευτέρα	Ἡ ἀνακ. λειλάνου Θεοδώρου στρατηλ.
22	9	Τρίτη	Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας
23	10	Τετάρτη	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης μαρ.
24	11	Πέμπτη	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα ἀποστ.
25	12	Παρασκ.	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου ὁσίων
26	13	Σάββατ.	Ἀκυλίνης μάρτυρος
27	14	Κυριακή	Ἐλισαίου πρ., Μεθοδίου ἀρχ. Κ/πόλεως
28	15	Δευτέρα	Ἀμώς τοῦ προφήτου
29	16	Τρίτη	Τύχωνος ἐπισκ. Ἀμαθοῦντος τοῦ θαυμ.
30	17	Τετάρτη	Μανουήλ, Σαβέλ, Ἰσμαήλ, Ἰσίδρου μαρ
1	18	Πέμπτη	Λεοντίου μάρτυρος
2	19	Παρασκ.	Ἰούδα τοῦ Ἀποσιόλου
3	20	Σάββατ.	Μεθοδίου ἱερομ. ἐπισκόπου Πατάρων
4	21	Κυριακή	Ἰουλιανοῦ μάρτυρος τοῦ Ταρσέως
5	22	Δευτέρα	Εὐσεβίου ἱερομ. ἐπισκόπου Σαμοσάρων
6	23	Τρίτη	Ἀγριππίνης μάρτυρος
7	24	Τετάρτη	† Τὸ γενέθλ. τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου
8	25	Πέμπτη	Φεβρωνίας ὁσιομάρτυρος
9	26	Παρασκ.	Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
10	27	Σάββατ.	Σαμφῶν ὁσίου τοῦ ξενοδόχου
11	28	Κυριακή	Ἀναμ. λειψ Κύρου καὶ Ἰωάννου Ἀναρ.
12	29	Δευτέρα	Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστ.
13	30	Τρίτη	Ἡ Σύναξις τῶν ἸΒ' Ἀποστόλων

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

5	Ἰουνίου	Νέα Σελήνη ὥρα 1 λεπ. 2 π. μ.
12	»	Σελήνης πρῶτον τέταρτον, ὥρα 8, λεπ. 17 μ. μ.
20	»	Πανσέληνος, ὥρα 1 λεπ. 51 μ. μ.
27	»	Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρα 8 λ. 32 π. μ.

ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ

Α'	Κυριακή 7	Ἰουν. Ματθ. ε' 22-33
Β'	Κυριακή 14	» » η' 5-13
Γ'	Κυριακή 17	» » η' 28-0' 1
Δ'	Κυριακή 23	» » θ' 1 8

ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

24	Ἰουνίου	Τὸ γενέθλιον τοῦ Προδρ.
28	»	Τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων
29	»	Πέτρου καὶ Παύλου
30	»	Ἡ Σύναξις τῶν 12 Ἀποστ.

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΥ

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΟΝΙΚΗΣ ΦΥΜΑΤΙΩΣΕΩΣ

[ΦΥΜΑΤΙΝΑΙ, ΥΠΕΡΣΙΤΙΣΜΟΣ, ΦΘΙΣΙΑΤΡΕΙΑ—ΚΛΙΝΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ]

[Ἀνεκoinώθη ἐν τῷ συνεδρίῳ κατὰ τῆς φυματιώσεως]

Οἷσις γὰρ μάλιστα ἐν ἱητρικῇ αἰνίῃν μὲν τοῖσι κεκρημένοισιν, ὄλεθρον δὲ τοῖσι χρεομένοισιν ἐπιφέρει.

[Ἰπποκράτης]

Ἄγαθὸν ἐνίοσι φάρμακον τὸ μηδὲν φέρειν φάρμακον.

[Ἰπποκράτης]

Εὐγενεῖς Κυρίαί, Κύριοι,

Παρὰ πάσας τὰς προόδους τῆς νεωτέρας θεραπευτικῆς, παρὰ τὰς διαβεβαιώσεις πολλῶν παρτηρητῶν ἰσχυριζομένων ὅτι ἡ φυματιώσις εἶναι εὐίατος καὶ ἀποφευκτὴ νόσος, ἡ κλινικὴ παρατήρησις καταδεικνύει ὅτι ἡ νεωτέρα θεραπευτικὴ ἐλάχιστα κατὰ τῆς νόσου ταύτης ἐπέτελεσεν, ἡ δὲ στατιστικὴ ἡ ζῆρα καὶ ἀπρακατάληπτος βροχὴ ὅτι πλανῶνται οἱ διατεινόμενοι περὶ τοῦ εὐιάτου τῆς νόσου, διότι αὕτη προκρμένει ἔτι καὶ νῦν ἡ μᾶλλον βροτολοιγός, μυριάδας ἀνθρώπων ἐξαποστέλλουσα εἰς τὰ στυγερά βασίλεια τοῦ Πλούτωνος ἀδικρίτως φύλου καὶ ἡλικίας, εὐεξίας ἢ καχεξίας τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὰ ἄτομα μολύνονται ὑπ' ἄλλων ἀτόμων, ἢ διὰ τῶν τροφῶν ἢ ἄλλως πως, τῆς κληρονομικότητος οὐδόλως συμμετεχούσης, ὡς τοῦτο πικρῆρῆθη καὶ ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ ὑπερπεντακοσίων περιπτώσεων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πορεῖα τῆς νόσου τχύτης δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτῆς προσβαλλομένοις ἀτόμοις, ἀλλ' ὅτε μὲν βραχὺτάως θάινει καὶ ὁ ὀργανισμὸς φθίνων ἀπόλλυται ταχέως, ὅτε δὲ, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, χρονίζουσα ἡ νόσος παρουσιάζει στασίμους περιόδους ἢ ὑφέσεις μακροχρονίους, ὅτε δὲ, σπανίως ὅμως, ἰάται, ἐθεωρήθη ὑπὸ τινων εὐπίστων παρατηρητῶν ὡς εὐίατος, καὶ ἐκ τούτου ἀκριβῶς ποικίλα θεραπευτικὰ μέσκα προτάθησκν, πάντα δὲ τελεσιουργὰ ὡς διατείνονται οἱ ἐφευρέται αὐτῶν. Κατὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα δεκκετίν περὶ τὰ ἐκκτὸν χημικὰ φάρμακα, εἰδικὰ ἀντιφθισικὰ καὶ μυριάδες ἄλλων μυστηρίων φαρμάκων ἀνεφάνησκν. Καὶ βλέπομεν καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐν τῇ πρώτῃ ἢ τετάρτῃ σελίδι τῶν ἐφημερίδων διασφημίσεις περὶ

νέων θεραπευτικῶν μεθόδων. αἰτινες οὐχὶ σπανίως συνοδεύονται καὶ ὑπὸ πιστοποιητικοῦ ἀσθενοῦς ἢ ἀσθενῶν θεραπευθέντων. Sancta simplicitas! Καὶ δὲν εἶναι δὲ μόνον οἱ κοινοὶ πρακτικοὶ ἱατροί, οἵτινες πάση τέχνῃ καὶ μηχανῇ πειρῶνται νὰ διασφημίσωσι τὴν ἀνυσιμότητα τῶν θεραπευτικῶν αὐτῶν μεθόδων, εἴτε ἀπὸ αὐτοπεποιθήσεως εἴτε δι' ἐμπορικοὺς καὶ βιομηχανικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διακρεπεῖς ἐπιστήμητες, ἀφ' ἧς μάλιστα εἰσήθησκν εἰς τὴν θεραπευτικὴν αἰ φυματίναι, δικηκρῦττουσι τὴν προσεχῆ ἐπίλυσιν τοῦ σπουδαιστάτου τούτου προβλήματος, ὅπερ ἀπὸ τοῦ Ἰπποκράτους μέχρι σήμερον ἀπασχολοῦν σοβαρώτατα τοὺς μύστας τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνης, δὲν εὐρεν εἰσέτι τὸν ἰσόθεον ἐκεῖνον ἀνδρα, ὅστις διὰ τῆς λύσεως αὐτοῦ θάπαλλάξῃ τὴν ἀνθρωπότητα τῆς φοβερωτάτης μάστιγος αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον τοῦ ὁποῖου θὰ ἐπιτεθῆ ὁ ἀληθὴς ἀμάραντος στέφανος τῆς εὐγνωμοσύνης σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Κύριοι,

Σκοπὸν ἔχω σήμερον διὰ βραχυτάτων ν' ἀνακοινώσω ὑμῖν τὰς ἰδίας ἐμοῦ σκέψεις καὶ συμπεράσματα ἐπὶ τῶν τριῶν θεραπευτικῶν μεθόδων κατὰ τῆς πνευμονικῆς φυματιώσεως, ἡτοι τῆς ἐνεργείας τῶν φυματινῶν, τοῦ ὑπερσιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φθισιατρείων. Φρονῶ δ' ὅτι ἀπὸ γενικωγάτης ἀπόψεως ἐπιχειροῦ θέλει εἶσθαι ἡ τοιαύτη ἐξιστόρησις, παραλειπομένων ἐννοεῖται τῶν λεπτομερειῶν, αἵτινες εἶνε γνωσταί.

Α' ΦΥΜΑΤΙΝΑΙ

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς, ἐν ἔτει 1890, ὁ Κωχ ἀνήγειλε τὴν λύμφην αὐτοῦ ὡς ἱκανὴν νὰ θερα-







ὑπὸ τὸν γλυκὺν τῆς πατρίδος οὐρανὸν καὶ τὰς  
θωπεϊκὰς καὶ λόγιους παρηγορίας τῶν εὐγενῶν  
κυριῶν, αἵτινες ἐπισκέπτονται τοὺς πάσχοντες,  
μεταλλάσσουν τὸν βίον μὴ ἀπολέσσαντες μέ-  
χρι τελευταίας αὐτῶν πνοῆς τὴν ἐλπίδα τῆς  
ἰάσεως.

Τοιαῦτα. Κύριοι, τὰ θεραπευτικὰ μέσα κατὰ  
τῆς φυματιώσεως ἀπὸ τῶν φυματιῶν ἢ ὄρρων,  
τοῦ ὑπερσιτισμοῦ καὶ τῶν εἰδικῶν θεραπευτη-  
ρίων. Μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον οὐδὲν ἀσφα-  
λές καὶ τελεσιουργόν ἐκ τῶν πρώτων, οὐδὲν ἐκ  
τῶν δευτέρων, σχετικὰ δὲ μόνον εὐχάριστα ἀπο-  
τελέσματα ἐκ τῶν εἰδικῶν θεραπευτηρίων.

Ἄς γίνωμεν δὲ πάντες δικηρύσιοι κήρυκες  
παρὰ τοῖς πλουσίοις, τοῖς ἀγαπῶσι τὴν πα-  
τρίδα αὐτῶν, ὅπως συνεισφέρωσι τὸν ὅβελόν των  
ὑπὲρ τοῦ μεγαλειότερου ἔργου φιλανθρωπίας, οὐ-  
τινος ἐπελήφθη ἡδὴ ἡ κ. Σοφία Σχλημάν καὶ  
αἱ λοιπαὶ κυρίαι, αἱ ἀπκρτίζουσι τὸ συμβού-

λιον, ἵνα ὁ στεγασμὸς τῶν φυματιῶντων  
ἐν τῷ φθισικτρείῳ τῆς Ἀττικῆς, ἐνθα ἡ ξηρὰ  
καὶ δικυγῆς ἀτμόσφαιρα καὶ ὁ ζεῖδωρος ἡ-  
λιος ἀναζωογονοῦσι τὸ κεκμηκὸς καὶ κηκετι-  
κὸν σῶμα τοῦ φθισικοῦ, δὲν ἔχει, ἢ δὲν δύ-  
νεται νὰ ἔχη δυστυχῶς μόνον θεραπευτικὸν  
σκοπὸν. Σκοπὸς αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἀπομόνωσις  
τῶν πασχόντων καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀπομονώσεως ταύ-  
της ἐλάττωσις τῶν μολυνουμένων, καὶ κατ' ἀκο-  
λουθίαν τὸ βακτηρίδιον τοῦ Κῶν περιοριζόμενον  
διὰ τῶν φθισικτρείων ὀλιγώτερον σῶματι νέων  
ἀνδρῶν θὰ προσβάλλῃ καὶ ὀλιγώτερος φθορὰς θὰ  
ἐπιφέρῃ εἰς νέους καὶ εὐέλπιδας ἀνδρας, οὓς θὰ  
δύναται ἡ πατρίς ὑγιῶς ἔχοντας νὰ μεταχειρί-  
ζηται ἐν εἰρήνῃ μὲν ὑπὲρ εὐήμερας καὶ προχλω-  
γῆς τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους, ἐν πολέμῳ  
δὲ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τοῦ Ἑλ-  
ληνισμοῦ.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ Μ. ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΣ



## ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

# ΕΙΣ ΤΟ ΔΑΣΟΣ

[Διήγημα HENRI LAVEDAN — Μετάφρασις Ἀλεξάνδρου Π. Δουζίνα]

Ἡ νύξ εἶνε σκοτεινὴ, κατασκότεινη καὶ ὁ  
οὐρανὸς μαῦρος ὡς ῥάσον.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ παπᾶ-Λαίν, παρελθὼν  
τὴν διασταύρωσιν Ρουσσὺ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν  
διασχίζουσαν τὸ δάσος Ὀρλεανς ὁδὸν Σωλιγιέρ,  
ὁ Ὀλοφέρνης—μικρὸς ὄνος σύρων τὸ ἀμάξιον  
τοῦ ἱερέως—ἐφάνη ὅτι θέλει νὰ σταθῇ. Ἐκ τοῦ  
ἀμαξίου γλυκεῖα καὶ ὄλωσ πατρικὴ φωνὴ τὸν  
προέτρεψε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του,  
καὶ τί ζῶον ἐπανελάβε τὸν βραχὺν καὶ κεκομ-  
μένον τριποδισμόν του, ὅστις τοῦ ἔσειεν, —ὡς  
θὰ ἐφαίνετο ἐὰν ἦτο ἡμέρα—τὰ παμμέγιστα  
ὠτά του. Διὰ τοῦ τριποδισμοῦ αὐτοῦ ὁ Ὀλο-  
φέρνης κατῴρθου νὰ διανύῃ ἀρεκτὴν ἀπόστα-  
σιν. Οἱ σφηνοειδεῖς καὶ στερεοὶ πόδες του εἰργά-  
ζοντο ἐπὶ ὄρας ἀκαταπαύστως.

Ἦτο εὐρωστος καὶ ἡρεμος, ὡς πάντες οἱ ὄνοι  
τοὺς ὁποίους δὲν κτυπῶσιν. Ὁ κύριός του οὐ-  
δέποτε τὸν ἐμαστίγωσε, διὰ τὸν ἀπλούστατον  
λόγον, ὅτι δὲν εἶχε μαστίγιον. Ὁσάκις δ' ἤθελε  
νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ ἐκ τῶν ρευθισμῶν του τοῦ  
ἀπέτεινε καλὴν τινα λέξιν, ἢ ἔσυρε τὰ ἡνία.  
Κατὰ τὴν ἐσπέραν ὅμως αὐτὴν, —ἐσπέραν Ἰου-  
νίου, βρεῖταν καὶ θυελλῶδη, ἀνευ ἄστρων καὶ  
σελήνης, —ὁ ἱερεὺς ἤνχητο, ὡς λέγει καὶ ἡ  
ποιητικὴ Ἀνθοδέσμη, «φτερὰ πουλιοῦ νὰ τοῦ-  
δινε» δι' ὃ τὸν εὕρισκε βραδυκίνητον καὶ δὲν ἔ-  
παυε νὰ τὸν παροτρύνῃ διὰ τῆς φωνῆς. Ἐπο-  
ρεύετο μακρὰν, λεύγας ὄλας, καίτοι δ' ἐβάδιζεν  
ὄρας ἡδὴ, δὲν ἦτο οὔτε εἰς τὸ ἤμισυ τῆς ὁδοῦ,  
ἦν θὰ διέτρεχε.

Ὁ κύριος Λεσπρί, ὁ ταχυδρόμος τοῦ Σωβινῦ,  
ἔπου ὁ παπᾶ-Λαίν ἦτο ἐφημέριος ἀπὸ δεκαε-  
τίας, ἐπιστρέψας τὴν ἐσπέραν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἐ-  
βδομαδικίου ταξειδίου του, εἰδοποίησε τὸν ἱε-  
ρέα, ὅτι ἡ κυρὰ Ντοραντοῦ, ἡ φύλαξ τῆς σιδη-  
ροδρομικῆς γραμμῆς, πιθανὸν νὰ μὴν ἐπρόφθικε  
νὰ διέλθῃ τὴν νύκτα, καὶ, νὰ πάρ' ἢ κατάρη!  
εἶχεν ἀναστατώσει τὸν κόσμον διότι θ' ἀπέθνη-  
σκε χωρὶς νὰ ἐλαφρωθῇ ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας της  
καὶ νὰ μεταλάβῃ.

Ἦτο ἐνάτη ἐσπερινὴ ὅταν τὸ ἔμαθε. Δὲν ἔ-

χασε καιρὸν, ἐνεδύθη τάχιστα, ἀφύπνισε τὸν  
Ὀλοφέρνην, συνειθισμένον εἰς τοὺς νυκτερινούς  
αὐτοὺς περιπάτους, οὓς τῷ ἐπέβαλλον αἱ ἐπι-  
θναῖοι ἱεροτελεστικαί, ἠτοίμασε τὸ ἀμάξιόν  
του, μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα ψηλαφητεῖ  
σχεδὸν, ὑπὸ τὸ φέγγος μιᾶς κωνδήλας, ἔλαβεν  
ἐκ τοῦ ἀρτοπορείου ἠγισμένην ὄσσι καὶ ὄ,τι  
ἄλλο τοῦ ἐγχειρίζετο διὰ τὴν μετάληψιν καὶ  
ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἀμάξιόν του. Τόσον ἄργα, ἐν-  
νέα καὶ τέταρτον! Ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ χωρίου  
ἐκοιμῶντο. Ὁ κύριος Λακκῦπᾶς, ὁ κωνδήλα-  
νάπτης ἐπέμεινε πολὺ νὰ τὸν συνοδεύσῃ, ὅπως  
κρατῇ τὸ ἅγιον ἔλαιον καὶ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν  
τέλεσιν τοῦ θείου μυστηρίου, ἀλλ' ὁ παπᾶ-  
Λαίν ἠρήθη. Παρ' ὄλας δὲ τὰς διαμαρτυρίας  
τοῦ γέροντος αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἄνω τῶν ἐβδου-  
μήκοντα ἔτων, εἰς ἃς ἀνεμίγηθησαν καὶ τ' ἀπαι-  
σιώτερα προκισθήματα τῆς ὑπηρετικῆς του, ὁ  
ἱερεὺς ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ μόνος παρὰ τῆ κυρὰ  
Ντοραντοῦ, καὶ δὲν εἶχε τί τοτε νὰ φοβηθῇ ἀ-  
φοῦ τὸ δάσος οὐδέποτε ἐδυσφημήθη ὡς κρουσφῆ-  
γετον κηκῶν ἀνθρώπων

Ἄλλως τε δὲν συνεταξείδευε μετ' αὐτοῦ καὶ  
ὁ Θεός; ἐπομένως οὐδὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ.

Ἐτύλιξε λοιπὸν εἰς τὸ ῥάσον του τὸ μικρὸν ἐπί-  
χρυσον κιβωτίδιον, ἐφ' οὗ εἶχε τὴν ὄσσια, τὸ ἔ-  
σφιγγε διὰ τῶν βραχυόνων του ἐπὶ τοῦ στήθους,  
ἔλαβεν ἀνὰ ἓνα γελινὸν εἰς ἐκάστην χεῖρα καὶ  
ὠδήγει τὸν Ὀλοφέρνην εἰς τὸ δάσος προσευχό-  
μενος. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξέβαλλεν ἐν γμ!  
εἰς τὸ μέσον ἐνός Πάτερ ἡμῶν.

Φωνὴς, προχειρῶς δεθεῖς διὰ σχοινοῦ κατὰ  
τὴν ἀναχώρησιν, ἐμπροσθεν τοῦ ἀμαξίου ἐφώτι-  
ζον ἀκριβῶς τόσον ἐν τῇ βραθείᾳ αὐτῇ μελανό-  
τητι, ὅσον ἀπηγεῖτο μόλις διὰ νὰ προφυλάσ-  
σηται νὰ μὴν ἀντραπῆ εἰς τοὺς ἐκατέρωθεν  
χάνδακας τῆς ὁδοῦ.

Μόλις εἶχεν παρέλθει τὸ δάσος Λούπ—Παν-  
τοῦ καὶ ἐνόμισεν ὅτι ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερὰ  
του ἤκουσε βήματα.

Ταῦτοχρόνως ὁ Ὀλοφέρνης ἔστη. Ὁ ἱερεὺς  
οὐδέποτε καθ' ὄλην τὴν ζῶήν του ἐγνώρισε τί



τὴν κατοικίαν τῆς φύλακος, τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὴν κλίνην ἔνθα κατέκειτο, ἀκίνητος καὶ λευκὴ, ἡ κυρὰ Ντοραντοῦ, διὰ νὰ ἴδωσιν ὅτι εὐρίσκειται εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς. Ὁ ἄνθρωπος, εὐθύς ὡς ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, ἐδήλωσε μεταξὺ τῶν ὁδόντων του : « Ἀδύνατον ν' ἀναστῆθῆ πλέον, πάει... »

Ὁ ἱερεὺς ἀνέλαβεν ὡς τάχιστα τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του, βοηθούμενος παρά τινος γείτονος, ἠτις ἠγρύπνει πλησίον τῆς ψυχραγοῦσης. Ἐνῶ δ' ἀνέπτυσε τὸ περιτραχήλιόν του καὶ διηυθέτει μεταξὺ δύο κηρίων τὸ μικρὸν χρυσατὸν κιβωτίδιον, ἐφ' οὗ περιείχετο ἡ ὄστια, ὁ ἄνθρωπος, ὄρθιος, περιέφερον, ἐκπληκτον, τεθορυβημένον τὸ σκαιὸν βλέμμα του ἐπὶ τῶν γυμνῶν τοίχων τοῦ δωματίου, ἐπὶ τῶν εὐτελῶν ἐπίπλων, ἐπὶ τῆς κλίνης ὅπου ἔρεγγεν ἡ θνήσκουσα, ἤρεμος, μὲ ἀνέκφραστον γαλήνην ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἐν τινι γωνίᾳ ἐπὶ ψαθωτοῦ καθίσματος, ὑπῆρχεν ὁ ἐκ κηρωτοῦ πανίου ναυτικὸς πῖλὸς τῆς καὶ ἐντὸς δερμακτίνης θήκης περιετυλιγμένον τὸ ἐρυθρόχρουν ἐκ λινοῦ σῆμα τῆς ὑπηρεσίας τῆς. Οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἕτερον ἐχρη-

σίμειον πλέον εἰς τὴν πτωχὴν γυναῖκα. Ἡ δὲ θέα τῆς ἐξεχούσης ὀλίγον τῆς θήκης ἐρυθρᾶς ἐκείνης σημαίας ἐτάραξε καὶ συνεκίνησε τὸν ἄθλιον. Τοῦ ὑπενθύμισεν ἀστραπιαίως τὴν ἄλλην... τὴν ἀληθῆ σημαίαν τοῦ 78ου πεζικοῦ, ὑφ' ἣν ὑπῆρέτησεν ἐν ἐτέρᾳ ἐντίμῳ ἐποχῇ τῆς ζωῆς του.

Ὁ ἱερεὺς, ἀφοῦ ἀπήγγειλε τὰς συνήθεις εὐχὰς, ἤνοιξε τὸ ἐπίχρυσον κιβωτίδιον. Ἡ ὄστια ἦν ἐφάνετο μύλις θίγων, ἀπῆστραψεν ἤδη κατὰλευκος εἰς τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων του καὶ ἡ χιονοειδὴς λάμψις τῆς κατηύγασε τὸ δωμάτιον. Ὁ μυσταγωγὸς προσήλωσε βλέμμα ἀπείρου εὐσπλαγγνίας ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, οὔτινος τὰ γόνατα ἐκάμπτοντο καὶ ὄστις ἐγυμνέτησε καθλωθεὶς ἤδη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ... Εἶτα ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην. Καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐναπέθετε τὸν θεῖον ἄρτον ἐπὶ τῶν ἀδυνατούτων σχεδὶν πλέον νὰ τὸν δεχθῶσι χειλέων, ἡ κυρὰ-Ντοραντοῦ, ἡ φύλαξ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἔτεινεν ὀριζοντίως, καθ' ὅλον τὸ μήκος του, τὸν ἡμίγυμνον βραχίονά τῆς ἀκίνητον, — ὡσεὶ ἐδείκνυεν ὅτι ἡ Ὀδὸς εἶνε ἐλευθέρη.

Μετάφρασις ἈΛΕΞ. Π. ΔΟΥΖΙΝΑ



## ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

## Ο ΛΟΡΔΟΣ ΜΠΑΪΡΩΝ ΕΙΣ ΜΕΣΟΛΛΟΓΓΙ

Τῇ 19 Ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους 1824, ὁ λόρδος Μπαΐρων ἀπέθνησκεν εἰς Μεσολλόγι, μεταβάς, ὡς γνωστὸν, ἐκεῖ, ὀρμώμενος ἐκ τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων ὑπὲρ τῆς παλιγγενεσίας τῶν Ἑλλήνων καὶ προτιθέμενος νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς Ἕλληνας ὀλικῶς, ἠθικῶς, καὶ διὰ τῶν χειρῶν.

Ἐκ βιβλίου σπανιωτάτου, δημοσιευθέντος γαλλιστὶ ἐν Λονδίῳ ἐν ἔτος μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ λόρδου Μπαΐρων, μεταγλωττίσω, τῶν πολλῶν χάριν, ἐκείνας τὰς σελίδας, αἰτινες ἱστοροῦσι τὴν ἐξ Ἰταλίας εἰς Κεφαλληνίαν μετάβασιν τοῦ λόρδου Μπαΐρων, τὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ διαμονὴν του, τὴν εἰς Μεσολόγγι ἄφιξίν του, τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τέλος τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Μπαΐρων.

Αἱ σελίδες αὗται νομίζω ἐπίκαιρον νὰ δημοσιευθῶσιν ἐπὶ τῷ προσφάτῳ ἑορτασμῷ συμπληρώσεως ὅλης ἑκατονταετηρίδος ἀφ' ἧς ὁ λόρδος Μπαΐρων ἔθνηκε τὸν πόδα ἐν Ἑλλάδι. (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

LES PROBLÈMES DE LA PROVIDENCE SONT INSOLUBLES  
NAPOLÉON

Παραλείποντες τὴν ἀφήγησιν τοῦ ταξιδίου τοῦ λόρδου Μπαΐρων, ἐξετάζομεν αὐτὸν ὡς πρόσωπον περιβεβλημένον πολιτικὴν τινὰ σπουδαίωτητα. Καὶ ἐνῶ ἄλλοι ἠσχολήθησαν νὰ γνωρίσωσι τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ταξιδίου του, τὰς εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ἐκδρομὰς του, τὸν οἰκιακὸν του βίον, τὰ ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐν τῇ Ἀδριατικῇ Ὑκλασσοπορίᾳ του συμβάντα, τὰς ἐπίπλους ἐκδρομὰς του, τὴν τρικυμίνην ἠτις τὸν περιέλουσε, τὰς ἐπισκέψεις του, τὰς συνηθείας του τὰ σχεδιά του, καὶ τὰς ἐλαχίστας πτυχὰς τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου δὲν παρέλιπον νὰ ἀνασύρωσι ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν νὰ ἐξετάσωμεν μόνον τὰς βλέψεις του καὶ τὴν ἀπάντη τῆς χώρας, εἰς ἣν ἀφωσιώθη, συμπεριφορὰν του.

Ὁ λόρδος Μπαΐρων ἔκρινεν ἀναγκαστὸν νὰ μελετήσῃ τὴν ἀληθινὴν κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως μορφώσῃ ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου ᾧ τινι χρώμενος, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀσκήσῃ ὠρισμένην ἐπιρροὴν καὶ οὕτω γένηται ὠφέλιμος εἰς τὰ δικαίωματα καὶ τὰ συμφέροντα τῆς χώρας ταύτης. Ὅπως δὲ ἀντιληφθῆ ἀκριβῶς τῆς καταστάσεως ἔπρεπε νὰ μὴ μεταβῆ ἀμέσως εἰς

τοὺς τόπους, εἰς οὓς ἐπεκράτει μέγιστος ἀναβρασμός, διότι, ἂν τοῦτο ἔπραττε, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κρίνῃ ἀσφαλῶς καὶ ἀμερολήπτως, τουναντίον θὰ τῷ ἦτο δυσχερὲς νὰ πρακτηρῆ ἡρέμως τὴν ἐξελίξιν τῶν συμβαινόντων. Ἀλλ' οὐχ ἥττον εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐξετάζῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν δρᾶσιν τῆς ἐπικρατήσεως· εἶχεν ἀνάγκην νὰ βεβαιωθῆ ἕως τίνος βαθμοῦ τὸ ὄνομά του καὶ ἡ ἀφοσιώσις του ἠδύνατο νὰ προδιαθέσωσιν τὸ νοῦν τῶν ἀρχηγῶν, οὕτως ὥστε ἡ ἐντύπωσις ἣν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπεκδέχεται ἐμπεδωθῆ καὶ πρὸ τῆς μεταβάσεώς του. Ἡ πρόνοια δὲ αὐτῇ ἦτο ἀναγκαστικὴ, κυρίως ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ πλεῖστα πρόσωπα ἐκ διαφόρων χωρῶν συνέτρεχον, ἀλλὰ μὲν ἐκ λόγων ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ ἐξ ἱπποτισμοῦ, ὀλιγαρχίᾳ ἵνα ζητήσωσιν ἄσυλον καὶ ἄλλοι ὡς πράκτορες μυστικοί. Ὁ λόρδος Μπαΐρων δὲν ἠνείχετο βέβαιον ν' ἀναμιχθῆ μετ' οὐδενὸς καὶ ἐθεώρει εὐκτότερον καὶ τὰ μάλιστα τελεσφορότερον πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃν ποθεῖ νὰ διεγείρῃ, νὰ προσεγγίσῃ τῷ τόπῳ, νὰ προσδοκᾷται, πρῶτιστα δὲ καὶ μάλιστα νὰ ἦναι ἐπιθυμητός. Τίποτε δὲν



πρέπει να επιδαψιλεύωμεν, όταν βολιδσκοπω-  
μεν περί των αποτελεσμάτων.

Πρός επιτυχίαν του σκοπού του ίνα εξετάση  
τά πράγματα και οδηγηθῆναι περί του πρακτέου,  
ο λόρδος Μπάιρων απέφασκε ν' αποδιβασθῆναι εἰς  
Κεφλληνίαν, καὶ διακεμένων ἐπὶ τινος χρόνου ἐκεῖ,  
να ἐπισκοπῆ ἐκ τοῦ συνεγγυος τὴν Στερεάν Ἑλ-  
λάδα καὶ να δύνανται να πληροφορηθῆναι περὶ  
τῆς ἀλλοθινῆς τῶν κατόικων τῆς καταστάσεως,  
να μεταδίδῃ τὰς παρατηρήσεις του καὶ να ἐπι-  
κοινωνῆ, πρᾶγμα ὃ ἐδόθει καὶ ἐσκόπει. Ἐλλεί-  
γων δὲ τὴν Κεφλληνίαν ὡς τόπον ἀφετηρίας  
τῶν πρακτικῶν του, ο λόρδος Μπάιρων δὲν  
ἀπέκρυπτε παντάπασι τοὺς φόβους οὗς ἐπι-  
στευεν ὅτι θὰ εἶχεν ἐκ τῶν ἐπιτοπίων Ἀγγλι-  
κῶν ἀρχῶν.

Εἰ καὶ τὸ Ἰπουργεῖον τοῦ Sir James περὶ  
τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1823 εἶχεν ἀρχίσει να θεωρῆ  
τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸν τρόπον διάφορον  
ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἐξεγέρσεως,  
οὐχ ἤττον εἰς τὴν οὐδετερότητά του δὲν πα-  
ρουσίαζε τύπον πολιτικῆς καθωρισμένου, διότι  
καὶ ἐν αὐτῇ τῇ στάσει οὐδετέρου κράτους, πα-  
ρατηροῦνται συμπτώματα ἀτιμῆς δύνανται να  
προμηντεύσασιν τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τῆς κυβερνή-  
σεως ὡς πρὸς τὴν ἐτέραν τῶν ἐμπολέμων χωρῶν.

Ὡς Ἀγγλος ὁμότιμος, ἔχων χαρακτῆρα στα-  
θερὸν καὶ πρῶτόθεν συνηγόρου τῆς ἑλληνικῆς  
ἐπαναστάσεως, ο λόρδος Μπάιρων, κατενόησεν  
ὅτι ἐπὶ τῇ ἐλευσίᾳ του ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ δὲν  
ἔπρεπε να ἐκτεθῆ εἰς ὑποπόδιον ὑποδοχὴν πρᾶ-  
τὸ διοικητοῦ. Οὕτω δὲ περιορίσθη ἐντὸς τῶν  
ὁρίων σχέσεως λελογισμένης, ἐννοῶν να ἐμπνέῃ  
τὸν σεβασμὸν ἀντὶ να ἐκτίθεται. Καὶ ἡ ἐλευσίς  
δὲ καὶ ἡ διαμονὴ του ἐν Κεφλληνίᾳ πρᾶγμα  
τὸ ἀποτέλεσμα ὃ προσεδόχησε. Πληροφο-  
ρίας πανταχόθεν ἐπορίζετο, οἱ δὲ ἠγάθει πρᾶτων  
τῶν μερίδων ἔσπευδον να τῷ γράψωσι, ὑποβάλ-  
λοντες προτάσεις, ζητήματα, εὐχαριστίας, διευ-  
θύνσεις καὶ σχέδια. Ἐκ δὲ τοῦ ὕφους ἐκάστου  
καὶ τῆς ἀλληλογραφίας κατατέχε τὸν μῦτον τῶν  
ἐμφυλίων ταρχῶν, αἵτινες συνετάρασσον τὴν  
χώραν ταύτην. Καὶ τὸ ὄνομά του καὶ ὁ σκοπὸς  
τῆς ἐλευσεώς του παρεσχόν χρηστὰς ἐλπίδας  
εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους,  
οἵτινες ἐπέδρων ἐπὶ τὰ κοινά. Ἦτο ἐπιθυμητός  
εἰς Ἀθήνας, εἰς Τριπολιτῆζαν, εἰς τὸ Μεσολόγγι.  
Ἦλλον δὲ τέλος Ἑλλήνες τινες εἰς συνάντησιν  
του εἰς Κεφλληνίαν, καὶ ἀπὸ τῆς νήσου αὐτῆς  
ἐξάγει συμπέρασμα περὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.  
Τί δὲ διδάσκαται ἐξ ἀπάσης τῆς ἀλληλογραφίας  
του; Τίνα δὲ εἰκόνα θεᾶται ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ  
νότου τῆς χώρας αὐτῆς; Ὅποιαν κρίσιν φέρει  
περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστάσεως;

Εἰς ἐν μόνον σημεῖον ὁ εὐγενὴς λόρδος εἶχε  
σφραγίστην γνώσιν τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο ἦν ἡ  
ἐπίπλοος ἀνάγκη βοηθεῖας χρηματικῆς, ἀνευ  
τῆς ὁποίας ὁ γενικὸς ἐνθουσιασμὸς τῶν Ἑλλή-  
νων ἐμελλε να παρλύσῃ, καὶ αὐτὴ ἡ δραστη-  
ριότης ἢ σημειωθεῖσα ὑπὸ τῶν θριάμβων, ἐπέ-  
στη ὁ καιρὸς να μεταμορφωθῆ ἢ εἰς διχονοίαν ἢ  
εἰς ἀποθάρρυνσιν ἢ τέλος εἰς ἀπελπισμόν. Καὶ  
ἡ τελευτικὴ αὕτη κατάστασις ἢ δύναντο ν' ἀπο-  
βῇ εὐνοῦς πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως,  
ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἦτο μᾶλλον ἀπολίτιστος καὶ ἄν  
δὲν εἶχεν ἀριστοκρατίαν.

Οἱ κυριώτεροι πόροι καὶ τὸ κυριώτερον ἔρει-  
σμα τοῦ ἐπιχειρηθέντος ὑπὸ τῶν ἑλλήνων πο-  
λέμου ἦν τὸ ναυτικόν· ἀλλὰ, πάντα τὰ θαύματα  
τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς ἀφροσύσεως, πάντα  
τὰ στηρίγματα ἡρωικοῦ θάρρους, δὲν τίκτουσιν  
οὔτε πλοῖα, οὔτε πυροβολικόν, ἐπαναστάσεις δὲ  
κατὰ τὴν ἐνεστώσιν ἐκκλονταετηρίδα δὲν τε-  
λοσφοροῦσι διὰ μόνου καὶ ἀπλοῦ τοῦ ἐνθουσια-  
σμοῦ τῶν πατριωτικῶν ἀρετῶν. Αὗται μάλιστα  
χρησιμεύουσιν ὡς προμαχῶν ἐγκντήιον τῆς δι-  
χονοίας καὶ εἰσὶν ἡδὴ μέγα φινυόμενον εἰς πρό-  
σθον τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ ἰσχύς περιεβλήθη τὴν  
πολυτέλειαν καὶ εἰς τὸ χρῆμα ἐγκνέται τὸ μέγα  
μέρος τῶν θριάμβων. Καὶ αὐταὶ αἱ ἐπιστήμη  
ὕποκαθηστώσιν τὰς ἀνακαλύψεις των εἰς τὴν  
ρώμην τῶν βρραχίωνων, κατέστησαν δευτερεύου-  
σαν τὴν φυσικὴν δραστηριότητα, πολλαπλα-  
σιάσασιν τὰ μέσα δυνάμειος ἐπιπλάστου, ἀλλὰ,  
πρὸς χειρισμόν τῆς δυνάμειος αὐτῆς ἀπαιτοῦν-  
ται οἰκονομικὰ. Οἱ θησαυροὶ διοργανοῦσι τοὺς  
ἀνθρώπους καὶ τότε νῦν ἔχον τίποτε δὲν προου-  
δεύει ἀνευ διοργανισμοῦ. Πῶν δὲ ἀλήθειαν ἀπο-  
λέμητος τὸ ὅτι ἀφ' ἧς ἡ Εὐρώπη ἐγένετο οἰκονο-  
μική, καὶ οἱ λαοὶ καὶ αἱ κυβερνήσεις κινοῦνται  
ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους καὶ ὑπὸ τοῦ  
κυκλοφοροῦντος νομισματοῦ, ὃ καθοδηγεῖ τὴν πο-  
λιτικὴν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς. Καὶ ἐὰν μὲν εἰς ἄλ-  
λους καιροὺς τὸ χρῆμα δὲν ἀπήλπιζε τοὺς λα-  
οὺς, νῦν ἔμως ἡ ἐλλειψὶς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκ-  
αίου τοὺς ἀπελπίζει. Ἀλλὰ ἡ Ἑλλάς ἔχει ἄν-  
δρας ἐπιφανεῖς, πλουσίους, ἰσχυροὺς καὶ φιλοπά-  
τριδας· πλουσίους καὶ, ἰσχυροὺς ἄχι, καὶ φιλο-  
πάτριδας ἕως ἐνός βραχμοῦ.

Τὰ πλοῦτη τῶν ἰδιωτῶν εἰσὶν ἐπικρατῆ πρὸς  
ὑποστήριξιν τῆς πρώτης ωθήσεως, ἀλλὰ δὲν  
δύνανται να ἐπαρκέσουν εἰς τὰς δαπάνας πολέ-  
μου μακροχρονίου, εἰς κυβερνήσιν, ἧτις προοιμι-  
άζει εἰς σύστημα οἰκονομικόν.

Ἐν Ἑλλάδι οἱ κυριώτεροι πόροι μόνον ἐκ  
τῆς γῆς ἠδύναντο ν' ἀντληθῶσι. Ἡ καλλιέρ-  
γειος εἰς τὰς δούλας χώρας δὲν δύνανται να εὐ-  
δοκιμήσῃ καὶ παρατηρητέον ὅτι τὰ ἀκίνητα

κτιήματα τὰ μᾶλλον ἀξιόλογα ἀνήκον εἰς τοὺς  
μεριστάνας Τοῦρκους, οἵτινες οὐδέποτε κατώρ-  
θωσαν να ἐξαγάγωσι πολλὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέ-  
λειαν. Διὰ τὰς προχείρους ἀμέσους ἀνάγκας  
αἱ ἐκ τῶν κτιμάτων φύροι δὲν ἰκανοποιοῦσιν ἀ-  
μέσως τὴν ἀνάγκην, καὶ ἔλλειψιν ἰσχύος ἀποδει-  
κνύει τὸ να προσδοκῶσιν αἱ κυβερνήσεις εἰς ἐπι-  
γούσας ἀνάγκας να κατρεύωσιν εἰς δάνεια  
ἐσπευσμένως. Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐνεχυριάζον-  
ται τὰ συμβάντα· καὶ ὁ τρόπος οὗτος, εὐθύς μετὰ  
τὴν ἐξέγερσιν, ἀπέβη τὸ ὅσκι ἄνευ τῆς Εὐρω-  
παϊκῆς διπλωματίας.

Πεπεισμένος λοιπὸν ὁ λόρδος Μπάιρων, ὅτι  
ἡ ἀλλοθινὴ ἐκδούλευσις, ἢν ἔπρεπε να πράσῃ  
τοῖς Ἑλλησιν, ἢν ἡ διάθεσις μέρους τῆς περιου-  
σίας του πρὸς βοθησίαν των, ἐγνωστοποίησε τῷ  
πρίγκιπιν Μαυροκορδάτῳ, ὡς καὶ ἄλλοις, ὅτι  
διέθεσε χρηματικὸν ποσὸν ἰκανῶς ἄξιον λόγου  
εἰς διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ τὸ μέσον  
αὐτὸ ἤξιζε πολὺ πλέον ἢ ἅπασαι αἱ διὰ τῆς  
γλώσσης δωρεαὶ καὶ τοῦ συρμοῦ αἱ πομπῶδεις  
ἐπικλήσεις. Διότι δὲν ζῶμεν πλέον ἐν τοῖς χρό-  
νοις, ἐν οἷς ἡ δημογραφία ὑπὸ οἰκνδήποτε μορφῆν,  
πλουτίζει. Τὸ θετικόν συμφέρον ἀνεστάτωσε  
τὴν ἀρχαίαν γενναίωφροσύνην καὶ ἐξήφάνισε τὴν  
δρᾶσιν τῶν χιμαιρῶν.

Καίτοι θερμὰ πρὸς ἀκλήσεις κατεβάλλοντο  
τῷ λόρδῳ Μπάιρων, ἵνα μεταβῆ εἰς τὴν ἡπει-  
ρον Ἑλλάδα, δὲν ἐπείθετο αὐτὸς ν' ἀποφασίσῃ,  
διότι δὲν κατώρθωσε να μορφώσῃ ἰδέαν ἰκανῶς  
εὐνοῦν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Πελοποννή-  
σου, ὅπως ἀποφασίσῃ να ἐγκαταλίπῃ τὴν Κε-  
φλληνίαν. Ἡ εἰκὼν τῶν διχονοιῶν, αἵτινες συ-  
νεκύναν τὴν χώραν ταύτην, τὸν ἀπεθάρρυνον.  
Ἔκρινον, ὅτι αἱ δικιρέσεις τῶν κομμάτων ἔφερον  
εἰς ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος· καὶ πρὸς κατευ-  
νασμὸν αὐτῶν τῶν ἐρίδων ἔπρεπε να προκύψῃ  
ἡ δύναμις κυβερνήσεως κεντρικῆς, ἧτις δὲ συγ-  
κροτῆται ὑπὸ προσώπων, ὧν ὁ χαρακτῆρ θ' ἀνε-  
πλήρου τὴν ἔλλειψιν τῶν διανοητικῶν προσόν-  
των. Ἀλλ' ἡ εὐρεσις Κυβερνήσεως τοιαύτης,  
ἀπέβανε τότε δυσχερὴς ἐν χώρῳ, εἰς ἣν ἡ λέξις  
πειθαρχία ἦν ἀγνωστος, καὶ εἰς ἣν ἡ ἀλαζο-  
νεὶα συνδεδεμένη τῇ δουλείᾳ, εἶχε διαπλάσει  
ἦθος ἀνυπότακτον ἀπὸ κλίσεως, πειθαρχικὸν ἐξ  
ἀνάγκης καὶ στασιαστικὸν ἐκ συνηθείας. Πρὸς  
τοὺς ἀνωτέρω δὲ, παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὑπῆρχε  
σπάνις φώτων διανοητικῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων  
γνώσεων ὅπως πεισθῶσι περὶ τῶν καθηκόντων  
τῆς νέας των θέσεως, καὶ τότε πλέον εὐχερῶς  
κατανοεῖται, ὅτι ἡ δυσχερεία τοῦ ν' ἀποκτή-  
σωσι τὴν δύναμιν τῆς ὑπολήψεως διὰ τῆς συγ-  
δρομῆς ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως διὰ τῆς ἐνίστας ἐ-  
νεργείας τῆς, καθίστα ἐπιφόβους τοὺς κινδύνους  
τοιαύτης καταστάσεως.

Ὁ λόρδος Μπάιρων ὁμιλῶν πρὸς τοὺς φίλους  
του ἔλεγεν αὐτοῖς κατὰ διαφόρους συνδιαλέξεις:  
«Παρὰ τοῖς Ἑλλησιν διακρίνω πολὺν ἐνθουσια-  
σμὸν, χιμαίρας, μεγάλας ἀξιώσεις, ἔξοχα θάρ-  
ρους ἔργα, ἀλλὰ ἀγνοοῦσι τὰς θυσίας τῆς φιλαυ-  
τίας, ὡς ἵνας πρέπει να πραγματοποιήσωσι  
πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀνεξαρτησίας των. Παρα-  
τηρῶ τὴν ἑλληνικὴν ὀλιγαρχίαν συμπλεκόμενην  
τῇ πατριωτικῇ ἀπαρνήσει. Ἡ ἀπολίτιστος ἰ-  
κανότης ἀρχηγῶν τινῶν διηνεκῶς διακινδυνεύει  
τὴν τάξιν διοργανισμοῦ, τινὲς δὲ τῶν ἀρχηγῶν  
αὐτῶν παρίστανταί μοι ὡς οἱ φιλέριδες ἐκεῖνοι  
ἦρωες τοῦ μύθου. Καὶ τοῦτο φρίκην μοι ἐμποιεῖ,  
καθὼς δὲν πάχει οὐδὲν ἄλλο μέσον ἰσχυρῶς  
ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῇ Τουρκίᾳ τῶν θο-  
ρυβοποιῶν αὐτῶν, οἵτινες πιστεύονται ὡς οἱ ἐξο-  
χώτατοι τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς εἶχεν  
ἐλάσσονος ἐπιφανεῖς θὰ εἶχε βέβαια ὀλιγοτέ-  
ρους πόρους, ἀλλὰ καὶ ἐλάσσονος ἐπ' ἰσῆς δυσ-  
χερείας πρὸς συνεννόησιν καὶ διοργάνωσιν. Δὲν  
ὕφιστάται βεβαίως ἐπαναστάσεις ἀνευ μεγάλων  
ἰδιοκτητῶν, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπάρχει μείζον ἐμπό-  
διον ὅπως ἐπέλθῃ ἀποτέλεσμα τελεσφόρον, ἢ  
τὰ πάθη αὐτῶν τούτων τῶν ἰδιοκτητῶν. Ὑ-  
πάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι πάμπολλοι πλούσιοι ἀν-  
θρωποι καὶ πάμπολλοι ἰδιωτικαὶ βλέψεις ὡς  
στοιχεῖα ταχείας ἀναγεννήσεως. Καὶ οὗτοι εἰσὶν  
οἱ ἐκ τοῦ Βυζαντίου οἱ διεφθαρμένοι ἐκ τῆς δου-  
λείας... Ἀλλὰ διατρέχουσι μέγαν κίνδυνον,  
καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ μόνος κλῆρος ὑπὲρ τῶν δικι-  
ωματων των μέχρι τοῦδε δὲ ἡ ἀξία των καὶ ἡ  
ἀφροσύσις των τῷ ὄντι ὑπῆρξαν ἀξιοθαύμα-  
στοι...

«Καὶ ἐπὶ τέλος ὁ ἐχθρὸς των δὲν εἶναι καὶ  
πολὺ ἐπικίνδυνος.

» Ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἠνάλασε τὸν φα-  
νατισμὸν τῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἰσχύιν τῆς,  
μὴ λαμβανόμενων δὲ ὑπ' ὄψει τῶν ἐλαττωμάτων  
ἢ περικλείει ἡ Κυβέρνησις αὐτῆ, ἡ πολιτικὴ τῆς  
βραδύτητος καὶ τῆς προσδοκίας, πολιτικῆ, ἧτις  
δύνανται να ἦναι ἐπιτυχίης ἀπέμντι τῶν Δυνά-  
μειων, ἔσεται αὐτῇ ἐλευθρία ἀπέμντι λαοῦ ἐπα-  
ναστατημένου.

» Ἐὰν δὲν ἐλάμβανε χώραν ἡ Γαλλικὴ ἐπα-  
νάστασις, φρονῶ ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατο-  
ρία ἤθελε διανεμηθῆ. Τὸ Διευθυντήριο (le Di-  
rectoire) καὶ ὁ Νάπολέων διέσωσαν τὴν Πύ-  
λην ἀπὸ τῆς τύχης τῆς Πολωνίας. Νῦν δὲ τοῦτο  
δὲν θὰ συμβῆ τάχιστα, διότι αἱ κυβερνήσεις  
μείζονα εὐθύνην ἐπιβάλλουσιν εἰς τὰ μεγάλα  
διπλωματικὰ προβλήματα. Ἐπαγγυνοῦσιν τὰ  
ἔθνη, ἀνέβηκτον τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα... Καὶ  
εἶνε πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ βλέπειν ὅτι, ἐνῷ προ-  
φυλάττουσι τοὺς λαοὺς, φοβοῦνται μὴ ἐκτεθῶσιν  
ἐὰν ἐκτελέσωσι τὰ παλαιὰ σχέδια τῶν ἀνακτο-

βουλίων. Ἡ νεωτέρα πολιτικὴ ἐγέννησε λεπτολογίας καὶ διὰ τὰς κατακτήσεις καὶ διὰ τὰς ἐδαφικὰς μεγεθύνσεις. Καὶ ἡ πολιτεία αὕτη ὑποστήριξε τὴν πολιτικὴν τοῦ αἵδου, ἀφοῦ ἐρευνᾶται ἢ μὴ χρῆσις κατὰχρήσεων ἀλλὰ ἡ τοιαύτη πολιτεία δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀξιώματα τῶν ἰσχυρῶν κρατῶν, ἢ πρώτη δὲ ἐξέγερσις καὶ ἢ πρώτη σύγκρουσις δύνανται νὰ διαταραζῶσι τοῦτο τὸ σύστημα... Ὅσον δὲ ἀποβλέπει εἰς τοὺς Ἕλληνας δὲν θά προσταυθῶσι μὲν ἀλλὰ καὶ δὲν θά προσβληθῶσι ἐπ' ἰσῆς ὑπὸ οὐδενὸς κράτους χριστιανικοῦ. Ἡ στάσις των καὶ τὰ δικαιοῦματά των πικρυσιάζουσι στενοχωρίας εἰς τὴν συνείδησιν τῆς πολιτικῆς, εἶναι δὲ ἐξαιρετικὴ περίπτωσις διὰ τὰ ἀξιώματα.

Ἡ Πύλη κέκτηται τὸ πλεονέκτημα ὅτι εἶναι δύνανται καθεστῆκα, δύνανται ἀνεγνωρισμένη, κεκτημένη βίον τεσσάρων ἐκατόντακτηρίδων καὶ εἰς θέσιν παρκαλιούσαν τὰς μεγάλας προστάσεις. Οὕτω λοιπὸν οφείλεται αὕτῃ ἢ ἀρχὴ τῆς ἐντεύξεως καὶ τῶν παραχωρήσεων ἐκείνων, ἵνα προλαμβάνηται ἢ κραυγὴ Ἐμὼ εἰμι ὁ πρώτος. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ὄλον.

Τὸ Διβάνιον γινώσκει ἀριστα ὅτι ἂν οἱ Ἕλληνες ἐπιτύχωσι νὰ ἀνακηρυχθῶσιν Ἔθνος ἀνεξάρτητον, τῆς Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τοῦτο ἔσται ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους. Τοῦτο κυρίως μορφώνει τὸ ἀπώτερον σχέδιον ὡς πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, εἰς τὰ δικαίωματά τῆς Ἑλλάδος....

... Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἀκόμη δὲν εὐρίσκονται εἰς καλὸν σημεῖον, πρέπει νὰ ἐργασθῶσι νὰ ὁμοιοποιήσῃσι, νὰ ἠθικοποιήσῃσι, τρία ταῦτα πράγματα, ἅτινα νομίζω πάνυ δυσχερῆ, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ δυνατὰ, διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τοῦ χρήματος»...

Καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν ὁ Λόρδος Μπαίρων ἀνυπομῶναι μὴ βλέπων ἐκπλέοντα τὸν στολισκὸν τῆς Ὑδρας, ἕνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν ἀρχηγῶν, ἐνῶ μετεβιάζοντο ἐκ Λονδίνου καλαὶ ἀγγελίαι, αἵτινες παρῆσαν ἐλπίδας περὶ προσεχοῦς συνομολογήσεως τοῦ δανείου. Ἀνυπομῶναι διότι ἐφρόνει καὶ εὐλόγως ὅτι ἡ ἀληθινὴ δύνανσις τῆς Ἑλλάδος συνίστατο μόνον ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν πλοίων της καὶ τῇ γενικαίᾳ τῶν ναυτῶν της, ὅτι μόνον ὁ στόλος ἠδύνατο νὰ προσβάλλῃ καὶ νὰ διασώσῃ τὰς διαφόρους παρκαλιούς χώρας καὶ ἐστενοχωρεῖτο ἐκ τῆς ἐνόχου τζυτῆς ἀδρακεῖας εἰς ἣν διετέλουν. Εἰς τὴν ὄλεθραν τζυτῆν βραδυτῆτα προσετίθεντο καὶ εἰδήσεις τῶν διαφωνιῶν, αἵτινες ἡγέρθησαν μεταξὺ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος καὶ τῶν μελῶν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ὁ Πρίγκηπι Μυροκορδάτος εἶχεν ἐγκαταλίπει τὴν θέσιν του καὶ εἶχε μεταβῆ εἰς Ὑδραν, ὅτι ὁ Κολοκωτρώνης ἀ-

πεκάλυπτεν ἔκτοτε ἐχθρικὰς προθέσεις, καὶ τὴν φιλοδοξίαν του, καὶ εἰς ἐπαύξεισιν τῆς θλίψεως ἐπληροφορεῖτο ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι, οἵτινες ἐμελλε νὰ μεταβῶσιν εἰς Λονδίνον πρὸς συνομολογήσιν τοῦ δανείου παρῆμενον ἐν τῇ νήσῳ χωρὶς νὰ σκέπτονται περὶ ἀναχωρήσεως. Ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν πραγμάτων ἐπιστοποῖται ὅτι τὸ καθεστὼς εἶχε παρκαλιώσει, τὸ μέλλον εἶχεν ἐκμυθιωθῆ, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς παρῆχε τὴν εἰκόνα πεδίου ταρχοποιῶν οἷτινες, δι' οὐδὲν ἄλλο εἶχον ἐπικρατήσῃ, ἢ μόνον διὰ νὰ παρῆσῃσι τὸ θέλημα τῆς ἀνικνότητος εἰς ἣν εὐρίσκονται τὰ ἀθροίσματα μὴ δυνάμενα νὰ καταλῆξωσιν εἰς ὠφέλιμὸν τι ἀποτέλεσμα καὶ ἀδυνατοῦντα νὰ ἐπιτύχωσιν ὅτι οἱ ἰδιῶται ἐργάζονται διὰ τὸ κοινὸν καλόν. Ἐπὶ τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Λόρδος Μπαίρων ἀπέστειλε πολλὰς ἐπιστολάς τῷ Πρίγκηπι Μυροκορδάτῳ, εἰς τινὰ τῶν μελῶν τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος καὶ εἰς πρόσωπα ἄτινα ἀπήλασον ἐπιρροῆς τινος. Αἱ πλείους τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστολῶν ἀπωλέσθησαν ὅτε ὁ κύριος Γκάρπα, ὅστις ἔφερε τὴν πιζίδα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦσαν περιεκλεισμένα τὰ διπλόγραφα, ἠναγκάσθη νὰ τὰ ρίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καθ' ἣν στιγμήν τὸ πλοῖον τοῦ καπετᾶν Σπύρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε, συνελήθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Φρεγάδας. Ἐξ ὧν δὲ πληροφοριῶν ἠδυνήθη νὰ περισυλλέξῃ ὑπὸ προσώπων, ἅτινα ἔτυχε νὰ ἴδωσι τὰς ἐν λόγῳ ἐπιστολάς, ἐν Ἑλλάδι, φάνεται ὅτι ὁ Λόρδος Μπαίρων γράφων πρὸς τινὰ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως ἔλεγε: «Οἱ πρόγονοί σας, κύριοι, ἦσαν προωρισμένοι νὰ παρέχωσι τῷ κόσμῳ τὴν λαμπρότητα, τὴν ἰσχύϊν καὶ τὸν πολιτισμὸν. Ἦσαν ὁ πρωτογεννῆς λαὸς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀνδρείας, ἔπρωτοστάτησαν τῷ ὄντι εἰς τὴν ἔκπληξιν πασῶν τῶν ὀργανωμένων κοινωνιῶν ἀλλ' ὅτε ἤρξαντο διχονοοῦντες καὶ μαχώμενοι, οἱ γράφει λόγοι των ἀπέληξαν εἰς ἀντιζηλίαις, αἱ ἀντιζηλίαι μετεβλήθησαν εἰς μίσση ἀδιάλλακτα καὶ μετέβαλον τὴν δόξαν των πολέμιον τῆς ἰδίας των χώρας, ἀπεκάλυψαν δὲ τῇ φιλοδοξίᾳ ἡγεμόνος ἐπιτηδεῖου τὸ μυστικὸν τῆς ἀδυναμίας των. Διηρημένοι εἰς μεγάλας φυλάς, παρεκωλύθησαν ὑπὸ τῆς εἰρήδων νὰ εὖρωσι κέντρον δυνάμεως. Τὸ ἐλάττωμα δὲ τοῦτο, ὁ πολὺ συνέβηκεν εἰς τὴν φύσιν των πρώτων ἀποκαταστάσεων των, ἐγένετο ἔκτοτε ἢ ἀφορμὴ τῆς εὐκολίας μετ' ἧς ἡ Ἑλλάς διαπαίζουσα τὴν ἐλευθερίαν μετέπεσεν ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸν ἕτερον ζυγόν. Οἱ νεοὶ σας, τὰ ἀγάλματα σας, οἱ ἠρώες σας, οἱ φιλόσοφοί σας, οἱ καλλιτέχναι σας, οἱ ποιηταὶ σας διεφύλαξαν δικαιοῦμα εἰς τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ συμφέρον των ἐπιγινομένων. Ἐνυπάρχει μαγεῖα εἰς τὸ ὄνομα

τῆς πατρίδος σας, καὶ ἐστὲ πεπεισμένοι, ὅτι καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὁ σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεώς σας τυγχάνει τόσον μεγάλης ἐπιτυχίας εἰς τὰς εὐχὰς ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐὰν ὅμως ἐξαφαισῆτε τὴν πλάνην αὐτὴν διὰ τῆς ἀπερισκέπτου διανοήσεώς σας, ἐὰν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν σας, τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεώς σας, οἱ ἐπιφανεῖς τῆς χώρας σας, δὲν παρέχουσιν οὐδεμίαν ἐγγύησιν ἢ μόνον τὴν φιλοδοξίαν των καὶ τὸ ἴδιον ἐκπῶρον, προσημαζόμενοι, εἰς ὑπὸθεσιν τόσον δυστυχητικὴν, διὰ τοῦ φθόγου, διὰ τῶν ὑπονομιῶν, διὰ τῆς ἀπληστίας τοῦ κέρδους, τότε θά ἀποδείξετε ὅτι ἡ δουλεία σας κατέστησεν ἀνικάνους ἄλλης οἰκῆς δέποτε κατὰστάσεως. Αἱ διχονοιαὶ σας κατὰσκοπεύονται καὶ ἐπ' αὐτὰς θά λεπτολογῆσῃ ἢ εὐρωπικῆ διπλωματικῆ. Ἡ δύνανσις των τυράνων σας θά εὖρεθῇ ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ σας. Ἡ ἱστορικὴ πασῶν σχεδὸν τῶν ἐπαναστάσεων εἶναι ἐν μέρει ἢ τῶν ἐλαττωμάτων των διεγεράντων αὐτάς: ἐὰν δὲ ἀκολουθήσητε τὰ ἐλαττώματά των, θά τύχητε τῆς τύχης ἐκείνων, ἀλλὰ σκέψασθε ὅτι ἡ Πύλη, ἧτις δὲν γνωρίζει νὰ νικῆ, γινώσκει νὰ κολάζῃ, καὶ ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ δὲν ἔχει τὴν ἀξίαν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ δεσπότου, οἱ δεσπότες σας δὲν θά παύσωσιν ἀποκόπτοντες τὰς κεφαλὰς σας ἢ τότε μόνον ὅταν οἱ βραχίονές των θά καταπονηθῶσι. Ὁ φοιῶν, αὐτὸς παραλογισμὸς, τὸ ἀνοσιούρημα αὐτὸ τὸ ἐνεργούμενον ἐναντίον τῆς φύσεως, ὁ ἐπιθυμούμεν νὰ ἴδωμεν ἀπομακρυνόμενον ἐκ χώρας χριστιανικῆς, ἐὰν προτιμᾶτε νὰ τὸ βλέπητε διηνεκῶς ἐνεργούμενον, ἐξακολουθήσατε διχονοοῦντες, θά ἀποβῆτε οὕτω οἱ ἰσχυρότεροι ἀρῶγοι τῶν Πασάδων. Ἀλλὰ μὴ κατὰχρῆσθε τῆς Εὐρώπης, διαπιστοῦντες αὕτῃ, ὅτι διαπνέσθε ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς ἀνεξαρτησίας.

Μὴ προσδοκᾶτε παρ' ἐμοῦ, κύριοι, ὅτι θά συμπράξω μετ' οἰκισθῆποτε φατριάς: ἐὰν ὁ σκοπὸς σας ἔχει καθολικὴν κατεύθυνσιν, θά εὖρεθῶ εἰς θέσιν πάνυ εὐτυχῆ, ἐὰν δυνηθῶ καὶ συντελέσω κἀγὼ αὐτοπροσώπως καὶ διὰ τῶν ἰδίων μου μέσων εἰς εὐδωσίαν τῆς ἐπαναστάσεώς σας: ἀλλὰ δὲν θ' ἀναχωρήσω ἐξ ἧς εὐρίσκουμι νήσου ἐὰν μὴ πρότερον μορφώσω τὴν γνώμην ὅτι ἡ κατὰστάσις τῆς ὑποθέσεώς σας δὲν παρουσιάζει ψευδεῖς ἐγγυήσεις πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.»

Μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινῶν ὁ Λόρδος Μπαίρων ἔλαβεν ἐπιστολάς, αἵτινες τὸν προσεκάλεον νὰ μεταβῆ εἰς Τριπολιτζάν, καὶ τὸν ἐβεβαίουν, ὅτι ἡ αὐτοπροσώπως παρουσία του ἠδύνατο νὰ συνδιαλλάξῃ ἅπαντα τὰ κόμματα καὶ νὰ κατευθύνῃ ὠφελίμως τὰ κοινά.

Εἰ καὶ ἀπεστρέφετο νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὶν ἢ πρότερον πληροφορηθῆ, ὅτι εἶχον κρείττοντας διαθέσεις καὶ μείζονα ἐνότητα, ἢ ἔλαπὶς ὅμως ὅτι καὶ ἡ αὐτοπροσώπως παρουσία του καὶ αἱ συμβουλαι του ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσιν ἀποτέλεσμα σωτήριον εἰς τὰ κοινά, τὸν ἐπεισαν νὰ μεταβῆ εἰς Τριπολιτζάν. Καὶ πρὸς τοῦτο τὰ πάντα εἶχον παρκαλυπθῆ καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐγκαταλίπει τὴν Κεφκαλληνίαν, ὅτ' ἐφθάσαν οἱ ἀπεσταλμένοι. οἵτινες μετέβησαν εἰς Λονδίνον. συναποκομίζοντες καὶ ἐπιστολάς τοῦ πρίγκηπος Μυροκορδάτου, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἔνδοξος οὗτος ἐπιφανῆς ἀνὴρ τὸν διεβεβαίουν, ὅτι ὁ στόλος θά ἀπέπλεον ἐντὸς ὀλίγιστων ἡμερῶν, ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ἠθέλην ἐπιβιβασθῆ ἐντὸς αὐτοῦ ἵνα μεταβῆ εἰς Μεσολόγγι. Συγχρόνως δὲ ἔλαβαν καὶ αἰτήσιν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἐπὶ δανεισμῷ 300.000 ταλλήρων Τουρκικῶν, ἅτινα ἐμελλον νὰ διατεθῶσιν εἰς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τοῦ στόλου. Ὁ Λόρδος Μπαίρων παρέδωκεν ἐπιστολάς ταῖς ἀπεσταλμένοις καὶ συνένεσε νὰ δανείσῃ 200,000 ταλλήρων, καὶ, ἐπειδὴ ἱκετεύετο νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀπέστειλε τὸν ἱκτὸν Hanacquiro, ἵνα εἰδοποιήσῃ τὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν λόγων, οἵτινες τὸν ἐπεισαν νὰ μὴ μεταβῆ εἰς Τριπολιτζάν.

Αἱ διχονοιαὶ ὅμως ἐξηκολούθησαν, ἀλλὰ τοῦ πρίγκηπος Μυροκορδάτου εἰς τὴν ἐπιστολήν του γνωρίσαντος ὅτι τοῦτο ἀποδοτέον ἐν μέρει εἰς τὴν κακὴν τῶν οικονομικῶν κατὰστασιν, ὁ Λόρδος Μπαίρων ἐπέσπευσε νὰ καταβάλλῃ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους τὰς 4.000 λίρων στερλινῶν καὶ εἰδοποίησε σύναμα τῷ πρίγκηπι καὶ τῷ νομοθετικῷ σώματι ὅτι τὸ χρῆμα εἶνε ἔτοιμον. Εἰς τινὰ τῶν ἐπιστολῶν του ἦν ἐγράψε πρὸς τινὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἐπανελάβαν βνε τὰς ιδέας του περὶ τοῦ ἐκ τῶν διχονοιῶν κινδύνου, καὶ προσέθετεν ὅτι, ἐὰν δὲν ἐθυσιάζον τὴν φιλαυτίαν των, θά ἐνήργουν ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς τύχης των, καὶ οὐδεμίαν τῶν ἐπαναστάσεων θά ἦτον ὠφέλιμος διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των. «Ἐὰν» προσέθετεν, «οἱ μαχώμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των παροξύνονται ὑπὸ μεγάλης δράσεως, εἰσὶ σὺνμακ ἐκτεθειμένοι εἰς τοὺς ἐκ των παθῶν κινδύνους, ἅτινα εὐθὺς ὡς δὲν κατευθύνονται πρὸς τὸν καθολικὸν σκοπὸν, ἐνεργοῦσι μετὰ καταπληκτικῆς ἀναρχίας, ἧτις μεταμορφώνει τὰ κοινὰ συμφέροντα εἰς στάσις.»

Τὰ ἀπολυταρχικὰ πολιτεύματα κέκτηνται τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ὑπακοῇ. Τὸ πρὸς τὴν ἐξουσίαν σέβας ἐγγυᾶται τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου. Ἐνοεῖται βέβαια ὅτι ἀνθρωποὶ τινες ἐν συνταγματικαῖς μοναρχίαις διαθρῦπονται δρῶντες διὰ τῶν ἐρῶν των, καὶ ἀσκοῦσι τὴν φιλοδοξίαν των καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν

συμφέροντα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ τύχωσιν ὠφελιμμάτων τινῶν. Ἀλλὰ τίνα ἄλλην φιλοδοξίαν ἐν Ἑλλάδι δύνανται νὰ ἔχωσιν οἱ τε ἀρχηγοὶ ὡς καὶ ἀπασι τῶν τάξεων οἱ ἄνθρωποι, ἢ μόνον τὴν ἀποκλειστικὴν προσκόλλησιν εἰς τε τὰ δίκαια καὶ τὸ συμφέρον τῆς χώρας των; Τίνα ἄλλην ἐπιρροὴν δύνανται νὰ προσδοκῶσιν ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ ἔθνους των δυνάμεν ἢ ἀποκτηθῆ; Καὶ τίνας ὠφελείας ἄρα γε δύνανται νὰ ὀνειροπολήσωσιν, ἐὰν ἀπομακρυνθῶσι τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος των, ἣτις μόνη δύνανται νὰ τοῖς χορηγήσῃ πολιτικὴν ὑπόστασιν...»

Τέλος περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ὁ στόλος ὁ τῶσόν ποθητὸς ἐξέπλεεν ἐκ τοῦ λιμένας τῆς Ὑδράς καὶ διηυθύνετο πρὸς τὸ Μεσολόγγι, ἀφοῦ συνέλαβε κατὰ τὸν διάπλουν φρεγάταν τουρκικὴν κομίζουσαν πολλὰ χρήματα. Ὁ πρίγκιψ Μαυροκορδάτος ἀπεβιβάσθη εἰς Μεσολόγγι, ὁ δὲ ἐνθουσιασμὸς τῶν κατοίκων του τὸν ἱκνοποίησεν ἐπὶ τοῖς προπηλακισμοῖς τῶν ἐχθρῶν του. Ἀπεστάλησαν πολλὰ πλοῖα εἰς Κεφαλληνίαν, ὥπως λάβωσι τὰς διαταγὰς τοῦ λόρδου Μπάιρων. Κατέπλευσεν ὁ «Λεωνίδα», καὶ ὁ λόρδος Μπάιρων ἐπιβάς τοῦ Μυστικῆ ἐγκυβερνήτου τὴν Κεφαλληνίαν.

◆◆◆

Κατ' αὐτὸν τὸν διάπλουν ὑπέκυψεν εἰς πολλὰς τύχας, τρικυμίαν, σύλληψιν πλοίου, μεγίστους κινδύνους, εἰς στρατηγήματα ἀριστα ἐπιτυχόντα· τέλος ἐξηπατήθησαν οἱ Τούρκοι, κατεποντίσθησαν τὰ ἐγγράφα, ἐσώθη ἡ ζωὴ, κατεφρονήθησαν αἱ θύελλαὶ καὶ προσωρμίσθησαν· ὁ λόρδος Μπάιρων ἀπόλεσε τὴν ἀκολουθίαν του, τοὺς ἵππους του, τοὺς κῆνας του, τοὺς ἀνδρείους του Σουλίου... πάντες δὲ συνέρχονται εἰς Μεσολόγγι.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι ὁ διάπλους αὐτὸς περιλαμβάνει ἐν μικρῷ αὐτόρημα τὸ θέμα Ὀδυσσεύς, ἀλλ' ὁ σκοπὸς μας δὲν ἀποβλέπει εἰς περιγραφὰς, οὔτε εἰς ἀφήγησιν συμβάντων. Ἄνεχόμεθα μόνον ἐκείνους, οἵτινες διανοοῦνται ὅτι τὸ ναυάγιον, ὃ ὑπέστη τὸ πλοῖον, οὐδέποτε ἐνεγένετο ποιητῆς ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς κακὸς οἰωνὸς τῆς τύχης ἐκείνης, ἣτις ἔμελλε νὰ συντελεσθῆ ἐν τῇ χώρᾳ οὗτος μετέβαινε νὰ ἀγωνισθῆ...

Πόσα δὲ περὶ ἀπειρήματα ἔχομεν ὁμοίωσιν εἰδοποιήσεων! Αἱ βουλαὶ τῆς Προνοίας ἀναγγέλλονται ἐνίοτε ὑπὸ προδρομῶν συμβάντων, ἀλλὰ πῶς ταῦτα ν' ἀποτραπῶσιν!...

Ὁ λόρδος Μπάιρων εὔρεν εἰς Μεσολόγγι μέγα πλῆθος ἐπιφανῶν, οἵτινες συνέτρεξαν ἐν τούτῃ τῇ πόλει ἀνδράς ὀρεσιβίους, πολιτάς

τῶν πεδίων τῆς Ἄρας καὶ τῶν τοῦ Σουλίου καὶ ἄλλους ἐτι ἀπὸ τύπων μεμακρυσμένων, οἵτινες εἶχον συνέλθει εἰς Μεσολόγγι ἵνα συγκροτήσωσιν γενικὴν συνέλευσιν πρὸς σύνταξιν χάρτου συνταγματικοῦ, πρὸς παροχὴν μορφῆς κανονικῆς τῆς νέας Κυβερνήσεως, καθ' ὅσον ἡδὴ ὁλόκληρος ἢ Πελοπόννησος ἦν ἐλευθέρη πλὴν τῶν φρουρίων τῶν Πατρῶν, Μεθώνης καὶ Κορώνης εἰς τὸν Μωρέαν.

Ἐτερον ἀντικείμενον ὄχι ἐλάσσοнос ἐνδικέροντος, ἦν ὁ ὀργανισμὸς στρατοῦ τακτικοῦ. Ἐφ' ὅσον οἱ Τούρκοι ἦσαν πεπεισμένοι περὶ ἀντιστάσεως, ἐπὶ τοσοῦτον οἱ Ἕλληνας ἔπρεπε νὰ ἀναμένουν αὐτοὺς ἐμφανιζομένους μετὰ πᾶν πολυπληθῶν στρατευμάτων. Ἡ δρᾶσις λαοῦ ἐπαναστατημένου ἀνευ πειθαρχίας δὲν κέκτηται ποτὲ ἀνάλογον ἀποτέλεσμα πρὸς τὸ πλῆθος ἐξ οὗ προέρχεται ἡ ἀντίστασις ἢ παρασκευάζουσι χιλιάδες ἀνδρῶν ἀνευ τακτικῆς δὲν ἐρείδεται ἢ εἰς τοὺς ἀγῶνας μεγάλου θόρου ὃ, ἐνίοτε, ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς τέχνης. Πλὴν δὲ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὀπλισμοῦ, δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνας εἰσὶν ὅμοιοι τοῖς ἀρχαίοις πολεμισταῖς, καὶ τοῖς Ὀμηρικῶς ἐκείνοις ἤρωσιν, οἵτινες ὅτε μὲν ἠγανάκτου, ὅτε δὲ ἤριζον, ὅτε δὲ διεσκορπιζόντο πρὸς λαφυραγωγίαν, μὴ ὑποχωροῦντες εἰς οὐδένα ἄλλον ἢ μόνον εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν των καὶ εἰς τὰ πάθη των. Πρὸς διόρθωσιν ἀπάντων τῶν ἐλαττωμάτων, ἅτινα ἀνεφαίνοντο ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, μία μόνη θεραπεία ὑπῆρχεν, ἡ δικτατορία τῆς περιστάσεως. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς οἱ λαοὶ, ἵνα προφυλαχθῶσιν ἐκ μεγάλων κινδύνων, δὲν εὔρον ἄλλον τρόπον σωτηρίας ἢ νὰ ριφθῶσιν ἐπὶ τινι κειρὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ἣτι συνδιακλάσσει τὰς διχονοίας καὶ παρέχει τῇ ἰσχύϊ τὸ μέγα τῆς ἐνότητος πλεονέκτημα. Ἀλλὰ ἡ λέξις αὕτη εἶνε ἱεροσυλία διὰ τοὺς μεγαληγόρους ἐκείνους, οἵτινες πιστεύουσιν ὅτι μόνον οἱ λόγοι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας εἰσὶν ἱκανοὶ πρὸς νίκην, θρίαμβον καὶ διοργάνωσιν. Φκντασιαὶ ὀλέθρια, αἵτινες εἰς οὐδὲν ἄλλο ὀδηγοῦσιν ἀποτέλεσμα ἢ εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῶν προσδοκωμένων ἐπιτυχιῶν καὶ εἰς τὴν παραδίαν τῆς τοῦ λαοῦ εὐδαιμονίας, θυσιαζομένων εἰς τὰς φράσεις καὶ εἰς τὴν ἀθάρθειαν τῆς ἀνυποταξίας. Ἐξετάζων ὁ λόρδος Μπάιρων τοὺς ἀνδράς ταύτας τῆς συνέλευσεως, ἀνεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς μεγίστην φκντασιολοπίαν καὶ πλείστα ψευδεῖς ἰδέας, μέγιστον πόθον πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν· ἀλλ' αἱ τελευταῖαι τῶν Ἑλλήνων ἐπιτυχίαι παρεῖχον πίστιν πολλοῖς αὐτῶν ὅτι ἡδύνατο τὰ πάντα νὰ κατατολήσωσιν καὶ τὰ

πάντα νὰ ζητήσωσιν. Ἡ ἰδέα προσωρινῆς δικτατορίας ὑποκειμένης εἰς τοὺς ὀργανικοὺς νόμους ἦτο, ἴσως ἢ τοῦ λόρδου Μπάιρων· ἀλλὰ τῆς τῶν νὰ γίνῃ τοιοῦτον βῆμα, ἵνα ὑποβληθῆ ἢ γνώμη αὕτη; ἢ ἐξελαμβάνετο ὡς ἀπόστολος κυβερνήσεως τινος, ἣτις ἐπρότεινεν αὐτοῖς πρίγκιπα ἀλλοδαπὸν, γνωστὸν ὄντος πόσον οἱ στασιάζοντες λαοεἰσιφιλύποπτοι. Ἀφ' ἑτέρου δὲ λόρδος Μπάιρων δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ πρὸς ἀποδοχὴν [τῆς γνώμης ταύτης ἵνα ἐκλεχθῆ εἰς τῶν συμπολιτῶν του Α' διότι ἔπρεπε νὰ ποιηθῆται γνωστὰ τὰ ἔξοχα πλεονεκτήματα τοῦ προσώπου, ὃ ἤθελεν ἀναδειχθῆ ὡς ἄξιον τῆς ἀρχῆς καὶ Β' διότι ἔπρεπε νὰ παρατηρηθῆ, ἐτι διὰ τοιαυτὴν θέσιν δὲν πρέπει νὰ παρκαλειφθῶσιν ἐκτιμήσεις ὑπὲρ παλαιῶν τίτλων, τὸ ὅποιον, κρινομένης τῆς καταστάσεως τοῦ ἀναρχισμοῦ, ἦτο δυσχερέστατον νὰ κατανοηθῆ, ἀλλ' ὅπερ, ἐν τούτοις, εἶναι ἀναγκαῖοτάτον, ὅτε πρόκειται νὰ περιβληθῆ ἔκουσίως τῆς ὑψίστης ἀρχῆς ἄτομόν τι, ὃ δὲν περιβλήθη αὐτὴν διὰ τῶν ἀνδραγαθίων του. Ἡ ἐγγύησις τῶν αἰώνων ἀπαιτεῖται δι' ὄνομα ὃ μέλλει νὰ κληλαβῆ τὴν θέσιν τοῦ πρώτου ἀρχοντος ἐνὸς ἔθνους. Οἱ ἡγεμόνες τῶν ἀρχαίων χρόνων εἶχον καὶ αὐτοὶ τὴν γενεολογίαν των, καὶ ὅταν τις δὲν ἔχη κλητὸν δικαίωμα δι' ἱκνότητος ἐκτάκτου, τότε ἀναζητοῦνται οἱ κληρονομικοὶ τίτλοι αὐτῶν ἐκείνων τῶν ὀνομάτων ἅτινα εἰσὶν εἰθισμένοι νὰ ἀκούωσιν καὶ ἅτινα γινώσκουσιν ὅτι ἄλλοτε ποτε περιβλήθησαν τὴν πρωτίστην ἀρχήν.

Κατὰ διαφόρους συνεντεύξεις ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ Πρίγκιπος Μαυροκορδάτου, ὁ λόρδος Μπάιρων ἀφοῦ ἤκουσε πολλῶν τὰς σκέψεις, ἀπήτησεν: «Μεγεθοποιεῖτε, κύριοι, τὴν εὐτυχίαν σας. Κατέχασθε ὑπὸ γιγαντων φκντασιολογῶν, αἵτινες δυνατὸν νὰ παρκαλιφῶσιν τὸ ἔργον σας. Διὰ τί ἄρα γε μυθιστοριοποιεῖτε τὴν τύχην τῆς περικαλλοῦσιν πατρίδος σας, ἣς τινος αἱ σελίδες θὰ κατασχισθῶσιν καὶ θὰ διεσκορπισθῶσιν εἰς τεμάχια ὑπὸ τῶν Εὐρωπεϊκῶν Δυνάμεων, αἵτινες δὲν εἶναι ἡδὴ πολὺ εὐχρηστικαί; Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν συμπολιτῶν σας εἶναι τῶ ὄντι θεῖος, ἀλλὰ δύνανται νὰ ἀποβῆ ἐπικίνδυνος, ἐάν θελήσῃτε νὰ τὸν μεταχειρισθῆτε ὡς ὀδηγόν. Ἡ παλιγγενεσία σας βεβαίως θὰ ἴσῃ ἀνταξία τῆς ἱστορίας τῆς χώρας σας, ἀλλὰ δὲν δύνανται, οὔτε πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα, διότι ἡ θέσις σας οὐδὰμῶς σχετίζεται πρὸς οὐδεμίαν χώραν τῆς Εὐρώπης. Πιστεῦετε βέβαιον ὅτι ἐνεκα τῶν μεγαλωνυμιῶν αἵτινες ἀντιχοῦσιν εἰς τοὺς ἐπιγινόμενους σὺν ταῖς λαμπρότησι τῶν αἰώνων οὐς ἐδόξασαν, πιστεύετε, λέγω, ὅτι θὰ δυνηθῆτε νὰ ἀναστηθῆτε μετὰ τῶν αὐτῶν δι-

καιομάτων καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς περιωπῆς, φρονῶντες δηλαδὴ ὅτι αἱ κοινωνίαι, ἀπὸ τῶν καιρῶν τῶν ἀρχαίων μεταμορφώσεως σας παρέμειναν διαρκῶς ἀκίνητοι ἐπὶ προσδοκίᾳ τῆς ἀναβιώσεως σας! Τῶ ὄντι ἀμύνησθε ὑπέροχον ὑπὸ θεσιν, ἢ φιλανθρωπία καὶ ἢ θρησκεία ὑπερμαχοῦσιν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἢ πολιτικῆ τῶν μεγάλων δυνάμεων σας ἐφορᾷ καὶ κατασκοπεύει τὰ διαβήματά σας, ὑπολογίζουσα ἐως τίνος βαθμοῦ δύνανται νὰ ἀνεχθῆ τὴν ἐξέγερσιν σας. Ἡ πολιτικὴ φέρεται εὐλαβῶς πρὸς τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μεταχειρίζεται ὡς εἰρησίου τοῦ κράτους. Ἡ πολιτικὴ ἀποδέχεται τὰς διαμαρτυρίας τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλ' εἰς τὴν φωνὴν τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων ἀντιτάσσει τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους. Ὀρρωμένη ἐκ τοῦ περιβοήτου τούτου ἀξιώματος: Salus populi suprema lex esto, ἢ πολιτικὴ τὸ ἐφήρμοσεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκ τούτου ὠφελήθη. Τὰ ἀνακτοβούλια ἕνα καὶ μόνον κώδικα ἔχουσι, τὸν κώδικα ὅστις ἐμπεδοῖ τὴν μονιμότητα τῶν θρόνων καὶ τὸ ἀπαρξίαν τῶν κυβερνήσεων ἕτεροι θεωρεῖται ἀείποτε προσκρούουσιν ἐναντίον μεγάλων δυσχερειῶν, καὶ ἐνῶ ἐνίοτε θεωροῦνται ἐξαίρεσις, δὲν εἶναι ὅμως τοιαῦτα παρ' ἀπάσις ταῖς δυνάμει, διότι αἱ ἀρχαὶ ἀντικατέστησαν τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα.

» Διὰ νὰ κατορθώσῃτε νὰ ἐξαλείψῃτε τὰς ὑπονοίας καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἰσχυροτέρου, ἔχετε ἀνάγκην συνέσεως καὶ λογισμοῦ. Αὐτὰ μόνον εἰσὶ τὰ ὄπλα, ἃ δύνασθε νὰ μεταχειρισθῆτε ὡς αἰγίδα διὰ τὴν παλιγγενεσίαν σας, καὶ ὡς ἐγγύησιν εἰς ἐκείνους οἵτινες, ἐνῶ δὲν εἶναι πολέμοιοι σας, πιστεύουσιν ὅτι εἶναι οἱ ἀπόλυτοι ἐξουσιασταὶ τῆς τύχης σας. Ἀπομακρύνετε ἀφ' ὑμῶν, κύριοι, τὰ ὀνειροπολήματα τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας, τῶν ἀρχαίων θεσμῶν, ἢ πάσις ἄλλης κοινωνικῆς ὀργάνωσεως, ἣτις δὲν συμφωνεῖ τῇ ἐνεστώσῃ τῆς Εὐρώπης ἐποχῇ, ἐποχῇ καθ' ἣν αἱ ἀπερισκεψία τῶν διαφόρων λαῶν ἐνεσπεῖραν τὸν τρόπον ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τῶν καθεστηκυϊῶν ἐξουσιῶν.

» Ἡ ἐξέγερσις σας ἤθελεν ὑποστηρικθῆ ὑπὸ τινος Μονάρχου. ἐὰν ἢ κραυγὴ τῆς ἐπαναστάσεως σας ἤθελεν ἀντιχηθῆ ἐν ἔτει 1815· ἀλλ' ἀνεπετάσαστε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας ἀτυχῶς καθ' ὃν χρόνον ἕτεροι ἀνεπετάνυσαν τὴν τῆς ἀνταξίας, καὶ ἐξεπλήξατε καὶ ἐξοργίσατε ἐκείνους οἵτινες, εἰς ἄλλας περιστάσεις, πιθανώτατα θὰ σας ἐπευφήμου.

» Συζητεῖτε περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐφορμογῆς νόμων τινῶν ἀρχαίων, συζητεῖτε περὶ ὁμοσπονδικῆς ὀργάνωσεως, ἐπιθυμεῖτε ἴσως νὰ ἀναγεννησῆτε τὰς Ἀμφικτυονίας εἰς τὸ σῶμα Γερου-

σίς, όνειροπολεΐτε τέλος μωρών δημοκρατίαν και πάντοτε τόν αρχαϊόν εκείνον όχλον τής πόλεως τών 'Αθηναίων δικτηρεΐτε ως κεφαλαϊώδες σημεΐον τών σκέψεών σας. Ούτε δε ή τύχη του 'Αριστεΐδου, ούτε ή του Σωκράτους, ούτε και ή του Φωκίωνος δεν σας αποδειλιώσι! Διανοείσθε ότι εϋθύς ως αποτινάξητε τόν μωρομυλωνικόν ζυγόν δεν θα έχητε άλλον έχθρόν καθ' οϋ θα πολημήσετε; Και θα διανοήσθε αείποτε να διχονοήτε, όπως αποήτε ή λεία ενός νεωτέρου Φιλίππου του 'Αμύντου και να βλέπητε τούς βωμούς σας και τα τέχη σας κατχστρεφόμενα υπό νεωτέρων ανθυπάτων; Η φωνησίς σας περοΐται εκ του αντικειμένου τής υποθέσεως σας, άλλ' ακριβώς, διά τήν τοιαύτην θέσιν σας οφείλετε να περισυλλεχθήτε. Ο πυρετός έχει τήν παραφοράν του και ή γαλήνη τόν λογισμόν της. Νομίζετε ότι σκέπτομαι ως ποιητής, άλλ' ή τύχη σας δεν εΐνε θέμα επινοήσεως τής φωνησΐας, και θ' αναρρηχθήτε επί του Περικλή τότε μόνον όπότεν το περικκλές δρμά σας θα απεργισθή. Έχετε ανάγκην κυβερνήσεως ισχυράς δια τής ενότητός της, ισχυράς δια τής επιβολής της, ισχυράς δια τής αωράτου της. Αΐ κρυγαί και αΐ λαϊκά αξιώσεις εΐνε ο θόρυβος κονίστρας θεάτρου, ήτις παρκαλώς τήν διδαχήν του έργου. "Όσον μείζονας θυσίας θα ενεργήσητε ύπερ τής δημοσίας ωφελείας, τόσον ταχύτερον θα βελτισθώτε, όσον δε αρμονικώς θα εργάζησθε προς ασφάλειαν τών έτερων δυνάμεων, τόσον θα διασκεδάνυνται οι φόβοι των και τόσον υλιγότερον θα φοβήσθε εκ τής έχθρικής επιρροής τών ξένων ανακτοβουλιών».

Εκάστοτε όμιλών ο Λόρδος Μπαίρων ενώπιον τής τών Έλλήνων συνελεύσεως, βέβαιος ήν ότι ού μόνον έπειθεν, άλλ' ότι έγινοντο παραδεικτικά αΐ συμβουλαί του. Η επιρροή του ήρχίζεν ήδη να παράγη το πολούμενον αποτέλεσμα, καθ' όσον, παρά τας διχονοίας τών μελών τής Κυβερνήσεως, απεδιώχθησαν υπό τής νομοθετικής συνελεύσεως τα διχονοΐντα τών μελών. Έξελέγη λοιπόν ως πρόεδρος τής Κυβερνήσεως ο Γεώργιος Κουντουριώτης, ανήρ αντάξιος τής κοινής πεποιθήσεως, και άπαντα τα έργα όσα εώρων εις το πολιτικόν οργανωτικόν σύστημα ωμολογημένον εύύγχανεν, ότι ιθύνοντο και το πλείστον υπό τών συμβουλών τής συνελεύσεως του Μεσολογγίου.

Ο θάνατος του Λόρδου Μπαίρων εγένετο βεβαίως, μέγιστον δυστύχημα κυρίως δια τήν επιρροήν, ήν ήσκει επί τας κοινάς παρά τω λαώ χρηζόντι τών συμβουλών συνετών άνδρών και τής άρωγής πλουσίων. Η παρά του Λόρδου Μπαίρων εξέτασις τών πραγμάτων ήν τόσον λογική.

τόσον μετρίφων, ώστε αν διήρκει ήθελεν επενέγκει, αγαθά επωφελέστατα εις έθνος έχον τόσο εμπόδιον να παρκαμψη και τήν υποστήρικιν των δικίων του εν μέσω φωνησιοπλήκτου ενθουσιασμού... άλλά μη προλαμβάνωμεν τα συμβάντα και στρέψωμεν έτι επί μικρόν το ήμετερον βλέμμα επί τήν στάσιν του Λόρδου Μπαίρων.

Το πρώτιστον των έργων του Λόρδου Μπαίρων ήν να θεωρησει τους Έλληνες από των δημοκρατικων των ιδεών, (λίτινες δεν προσηρμόζοντο εις τας έγγυήσεις κυβερνήσεως, ήτις έδει ν' αποβλήπη εις το ν' αναγνωρισθη) προσεπάθει δε εις τας ιδιαιτέρας του όμιλίας ειτε μετά του πρίγκηπος Μαυροκοράτου, ειτε και μετ' άλλων αρχηγών πεφωτισμένων να πείση αυτούς περι τινων αναποδράσεων αληθειών. «Σας παρκαλώς, κύριοι, να σκεφθητε, έλεγεν, επί του θέματος, ο έχω τήν τιμήν να σας υποβάλω. Διότι δεν εΐνε αρκετόν το ν' ανακτινάξητε τόν ζυγόν τής Πύλης, έχετε κατόπιν ανάγκην να κατλάβητε θέσιν εις τα κράτη τα Ευρωπαϊκά.

Ανάγκη να κατκαχθητε κατὰ τοιοϋτον τρόπον ώστε να μη φοβήσθε ότι θα είπωσι, δεν ευρίσκεσθε καλώς παρ' ήμιν, ο πολιτικός οργανισμός σας εΐνε εστία διχονοιών, δυσπιστούμεν δε περί των άρχων σας και ή Ευρώπη δεν δύναται να συναιέση προς αναγνώρισίν σας. Τι θα κερδίσετε λοιπόν, κύριοι, αν, κατόπιν τόσοσιν ευγενών θυσιών, τόσοσιν ήρωϊκών κύτωθυσιών, δεν κατορθώσητε οϋδέν άλλο η μόνον να διαχειρίσητε τας υποψίας και τήν δυσχερέσκειν των ανακτοβουλιών, τών φιλοδοξούντων όπως παρκαμειώσιν αΐ αρχαί των απαραιτήτων; "Όταν εμφωνισθήτε ενώπιον τών ανεξαρτήτων δυνάμεων και ενώπιον των εθνών εν τινι τάξει, πρέπει να κινήτε έλλογην εκείνου. Οστις θα σας υποστηρίξη, διότι άλλως άπασα αΐ προσπάθειά σας εις οϋδέν άλλο θ' απολήξωσιν η εις το ν' αποφασίσωσιν να σας δυναστεύσωσι, και εν δεν θα είσθε του λοιπού οι δούλοι τής Ημισελήνου, θα παρκαμεινήτε αιωνίως υποτελείς και εξηρημένοι ύπ' άλλων έξουσιών. Οϋδέποτε θα είσθε ικανώς ισχυροί να πλάσσητε εναντίον τής Ευρωπαϊκής πολιτικής και ως εκ τούτου πρέπει ν' αποφύγητε να παρσχητε αυτη άφορμάς παρκαπνών και επιβολής όρων.

«Μη κολακεύεσθε ότι ή 'Αγγλία θέττων ή βράδιον θα σας υποστηρίξη παρησιάζει ότι ή Γαλλία θα υιοθετήση πιθανόν τα δικαιά σας. Οτι αΐ Ηνωμένη Πολιτεία θα επέλθωσιν άρωγοί σας. Ήλωι φωνησιοπληξίαι! Έν περιπτώσει ήπειρωτικού πολέμου περί των συμφερόντων σας, το ανακτοβούλιον του St James

θα ενεδρεύση δια να σας αναγνωρίση αφού πρότερον υποστηριχθήτε και αφού ακριβώς υπολογίση ποιον ύφελος το άγγλικόν έθνος δύναται ν' άντλήση εκ του εμπορίου σας και τής γεωγραφικής σας θέσεως υπέρ των εν τή Ανατολή συμφερόντων του. Η Γαλλία, έρευνώσα μεταξύ των αρχών και των σκέψεων, θα παρκαμεινή εν καταστάσει τελείας οϋδετερότητος; άλλά τί εστιν οϋδετερότης; Οϋδετερότης τρόπον τινα εΐναι ή θέσις, εις ήν κάθηνται οι άνθρωποι εν τή κονίστρα του θεάτρου προς χειρόκτυπον η συριγμόν του τέλους του δράματος. Ως προς δε τας Ηνωμένας Πολιτείας θα εΐναι δυσχερέστατον να προκαλέσωσιν εις μάχην τας Ευρωπαϊκάς Δυνάμεις προς υποστήριξιν τής οργανώσεώς σας, καθ' όν χρόνον έχουσι ανάγκην να εποπτεύωσι και προστατεύωσι τα πλοιά των εντός των μεγάλων ποταμών τής νέας ήπειρου και να ωφελώνται συνάμα εκ τής στάσεως των αμερικανικών κρατών, χάριν των εμπορικων των σχέσεων, έργα σπουδαιότατα δια τε τα συμφερόντα των, άμα δε και δια τήν πολιτικήν των. Θα τυχητε ίσως προστασίας τινός, άλλ' αΐ προστασίαι κέκταινται ήθικόν αποτέλεσμα, ως προς το ανακτοβούλιον, ο τας παρέχει, άλλ' οϋδεμίαν ωφέλειαν πραγματικήν ως προς το έθνος εις ο αυται προσφέρνται. Οϋτω δε πάντες οι αγωνές σας, Κύριοι, οφείλουσι να τείνωσι προς εξουδετέρωσιν των βλέψεων κυβερνήσεών τινων ευρωπαϊκών, αΐτινες αναλογίζονται εν τίνι χρόνω και εν τίνι στιγμή οφείλουσι να κωινωνήσωσι των δικίων σας.

«Μέχρι τούδε αντίσχετε θυμασΐως, λέγω δε θυμασΐως, διότι δεν ελάβητε ανάγκην ξένων λογχών προς ενρξιν τής απελευθερώσεώς σας. νυν δε το πν άγκειται εις το να διδχθητε τίνι τρόπον θα εκβιάσητε τους λοιπούς να σεβασθώσι το απαραιτήστων του άτομου σας. Έν δε τή δικιά σας έχετε μέγαν βοήθον τήν θρησκείαν σας, απέναντι του δικίου τής ήμισελήνου. Διότι, και εναντίον του δόγματος των κρατών, ύπερ συνίσταται εις το υπερασπίζειν τήν καθεστηκυϊαν έξουσίαν, υφίσταται όμως και εν ταύτη τή περιπτώσει είδος διαταγμού, οστις στενίξει κατὰ πρόσωπον και οστις μάλιστα αίσιθάνεται τήν ευθύνην του διαβήματος απέναντι του ευρωπαϊκού θρησκευματος. Άλλ' εν ή πολιτική ή δύνατο να έχη δικαιολογίας δια να κατστήση τήν ευθύνην αυτην αποχην, τότε ο διασταγμός αυτός θα εκλείψη και οϋ μετά πολυ χρόνον θα ευρείθωσι λόγοι δια να δικαιολογηθώσιν αΐ άνώτεροι βουλαί.

«Η ειρών ήν σας χαράσω, κύριοι, δεν πρέπει να διαλάβη τήν προσοχήν σας, και αν ύφι-

σταται τρόπος ασφαλέστατος προς θεμελίωσιν του οικοδομηματός σας, ο τρόπος αυτός εΐναι η ίδρυσις κυβερνήσεως έμμόνου, απηλλαγμένης κομματισμού, κυβερνήσεως δυναμένης να παρσχη έγγυήσεις επί τω σχηματισμώ της, ως προς τήν επιλογήν τής αρχής και ως προς το πρόσωπον η τα πρόσωπα, εξ ών θα συγκροτηθή. Η προσοχή σας χάριν τής τελευταίας ταύτης επιλογής δεν πρέπει να γίνη έργον άπλων διασκέψεων. Έχετε ανάγκην πολλών άλλων εφοδίων δια τήν μονιμοποίησήτε, άλλά πρέπει να σκεφθητε καλώς. Οι βοηθοί σας πρέπει να ήναι οι τραπεζίται του Λονδίνου, του Αμστελνδάμου και των Παρισίων, άλλά προς τούτο δεόν να τυχητε τής εμπιστοσύνης των, διότι και ή πίστις αυτη έχει τους φόβους της, τας κρίσεις της και ενίοτε τας παραλογίας της. άλλά λαός οστις ευρίσκειται διχονοών και οστις άντι να οργανίσηται έξαδυνατίζει, δεν θα παρσχη οϋδέποτε μεγάλας ελπίδας και εις αυτούς άκόμη τους άγαν ενθουσιώδεις κερδοσκόπους....»

Και αυτόν τόν χρόνον ο Λόρδος Μπαίρων ήσχυλεΐτο εις τήν διοργάνωσιν των Σουλιωτών και άλλων σωμάτων, αΐτινα έπόθει να ήδη περπαχούντα. Ο συνταγματάρχης Hanhope, Γερμανός και τινες έτεροι ξένοι είχον ελθει εις το Μεσολόγγι και προσεπάθουν να κατατάξωσιν εις τα τάγματα χιλιάδας τινάς Έλλήνων προοριζομένων να προβώσιν εις προσβολήν του Κορινθιακού κόλπου. Η άλωσις τής Κορίνθου έθωρεΐτο σπουδαιοτάτη και ο Λόρδος Μπαίρων είχεν αποφασίσει να μεταβή αυτοπροσωπως και να εκτεθή εις άκντας τους κινδύνους. Επεθύμει να κατέρξη το στρατιωτικόν στάδιον δια μεγάλης τινός πράξεως, ως είχε κατάρξει εις το φιλολογικόν στάδιον. Υπάρχουσι τω όντι άνθρωποι, οΐτινες δεν δύνανται πώποτε να πράττωσιν έργα μέτρια, καθόσον η φύσις επροίκισε αυτούς δια μεγάλων αναλογιών εις τήν ήθικήν δράσιν. Ένψ ήσχυλεΐτο ο Λόρδος Μπαίρων εις τήν διοργάνωσιν των Σουλιωτών και εις τήν κατὰ τής Κορίνθου έχστρατείαν, έβουλεύετο συνάμα και περί των μέσων τής διαφωτίσεως του έθνους και τής παιδεύσεως αυτου.

Λαός απείδευτος ήν ανάλογος τη άγρία ωμότητι των χρόνων των Γόθων, των Ούνων και των Βανδάλων, άλλά τότε αυτοι οϋδέν άλλο ήσιν η πολεμιστάι, λαφυραγωγοί και ανυπάτακτοι. Μετά δε τας νίκας συνεπλέκοντο προς τους άρχηγούς, ίνα δικνεύωσιν τη λάφυρα. Ανμνησθώμεν τόν Κλωβίς! Η λέξις καθήκον ευρίσκετο εντός τής λέξεως ανάγκη, και δυνάμεθα είπειν ότι δεν έγνωρίζον άλλον νόμον η τόν τής κατκατήσεως και άλλα ήθη η τα των στρα-

τοπέδων. Ἄλλ' ἂν ἀνεγνώσωμεν ἐν ἔθνος εἰς θετικὰ καθήκοντα καὶ τὸ ὑποχρεώσωμεν ἢ ἀπολαμβάνη πλεονεκτημάτων κυβερνήσεως ὡργωνομένης χωρὶς ἢ τὸ διαφωτίσωμεν τὸ ἦθος του καὶ χωρὶς ἢ τὸ ὀδηγήσωμεν νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς ἀρχάς ἂν παράσχωμεν εἰς τινὰ λαόν, ὅστις διαπνέεται ὑπὸ τοῦ κακοποιῶν πνεύματος, θεσμούς, πρὶν ἢ διδάξωμεν αὐτῷ τὸ ἀγαθόν, θὰ μορφώσωμεν κοινωνίαν μωρὰν καὶ οἰκασθήποτε βελτιώσεως ἀνεπίδεκτον. Ἡ τελεία ἀμάθεια εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰ χρηστὰ ἦθη, ὡς καὶ αἱ ψευδεῖς γνώσεις καὶ αἱ ψευδεῖς ἀρχαὶ πρὸς τοὺς μονίμους θεσμούς καὶ τὰς εὐτυχίας τῶν λαῶν. Ὁ λόρδος Μπαίρων ἐφρόνει ὅτι ὄφειλε νὰ διδάξῃ τὸ ἀναγινώσκον εἰς ὄλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ οὕτω νὰ λάβωσι γνῶσιν τῆς ἀληθινῆς τῶν καταστάσεως.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἐθεώρει τὸ ἀριστον τῶν μεσῶν τὴν ἴδρυσιν Τύπου περιοδικῆς. Αἱ ἐφημερίδες εἰσὶν ὁ ἡμερήσιος τῶν συμβάντων καὶ τῶν γνώσεων προϋπολογισμὸς πασῶν τῶν χωρῶν συναρμολογοῦσιν αἱ ἐφημερίδες τοὺς λαοὺς νὰ ὦσι περίεργοι, ὁ θεωρεῖται μέγα βήμα εἰσαγωγῆς εἰς τὴν δημοσίαν παιδείαν. Μετὰ τὴν σχολὴν τὴν **Lancastre**, μετὰ καλὰς κατηχήσεις καὶ μετ' ἐφημερίδων ἐχουσῶν ἀρχὰς ὑγιεῖς, τὰ πλήθη δικαίως φωτίζονται. Ὁ λαὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην γνώσεων μειζόντων, ἀλλὰ καὶ δὲν πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὀλιγώτερον τούτων.

Ἐὰν προσεκτικῶς σκεφθῶμεν θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μίαν τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῆς γενικῆς ἀναπτύξεως ὄφειλεται εἰς τὰς ἐφημερίδας, καὶ τῶν ὄντι εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκριθῶσιν αἱ πρόοδοι ἅς ἐποίησάν τὴν ἢ δημοσίαν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τῶν μέσων τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος, ἐποχῆς ἀφ' ἧς χρονολογεῖται περίπου ἡ ἐμφάνισις ἐφημερίδων τινῶν. Εἰς αὐτὰς δύνανται ν' ἀποδοθῶσι καὶ ἀπασαὶ αἱ ψευδεῖς ἰδέαι, αἱ ὑπερβολαὶ καὶ ἡ ἀνοικτὴ ἢ πρόξενος τῆς δυστυχίας τῶν ἐθνῶν, καίτοι οἱ προαγαγόντες αὐτὴν ἀνήκουσιν εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ πάντοτε πεπαιδευμένους... ἀλλὰ τὰ κράτη ἐπιθυμοῦντα νὰ τηρῶσι γλῶσσαν ἀμερόληπτον περὶ τῶν ἐνεστῶτων ὑπὴρξάν ποτε τὴν ἰσχυρὰ καὶ τὴν πλούσια ὅσον τανῦν; Τὰ οἰκονομικὰ ὑπὴρξάν ποτε ἀνθηρότερα τῶν ἐνεστῶτων; Ἡ ἐμπορία ὑπὴρξάν ποτε τὴν ἀνεπτυγμένην, ἢ βιομηχανία τὴν ἀνεπτυγμένην, αἱ ἀνακλύψεις τὴν πλούσιαν; Κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας ἐνηργούοντο ἐπιχειρήσεις, ἀνωκοδομοῦντο κτίρια, ἀλλὰ ταῦτα συνετελοῦντο διὰ χρεῶν παμμεγίστων καὶ ἄγνωστος ἦν ὁ τρόπος τῆς ἀνορθώσεως. Δυνάμεθα δ' εἰπεῖν ὅτι ἡ δύναμις δὲν εἶχεν ἢ τὴν λαμπρότητα θανείου. Κατὰ τὸν

θάνατον παντὸς μονάρχου, τὸ ἔθνος ἔδει νὰ θρηνηθῆ ἢ τὴν ἀποιχομένην δούξαν του ἢ τὰς ἀσπιότητας του. Τὰ πάντα ἐνεχυράζοντο εἰς τὸ ἐνεστὸς ἐπὶ τῆ ἀβεβαιότητι τοῦ πῶς τὸ μέλλον ἦελε τὰ προεξοφλήσει. Ὁ πλοῦτος ἦν εἰδική κληρονομία, καὶ τὸ ἐλάττωμα ἀπέκτα ἐκ τῆς ἀμαθίας τὴν ἀτέλειαν ἢ τὴν ἐνθάρρυσιν. Τώρα διεξάγονται πόλεμοι γιγαντιαῖοι, πληρώνονται προκαταβολικῶς, ἐνεργουμένων δὲ θανείων, προεξοφλοῦνται ἐπικερδῶς· τὸ δὲ μέλλον ἐνθαρρύνει τὸ ἐνεστὸς, διότι εὐρίσκονται ἄνευ χρονοτριβῆς τὰ μέσα τῆς ἐπαρκείας, καὶ διότι πᾶν ὅ,τι γενήσεται εἶναι ἐκτύλιξις εὐνοικῆ τοῦ ὑπάρχοντος. Ἡ κοινὴ τάξις πολλάκις διαταράσσεται ἀλλ' ὤμεν δίκαιοι, διότι κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν διεταράχθη ὑπὸ δικφόρους προφάσεις· τὰ ἐλαττώματα εἶναι πολυκριθμώτατα, ἀλλὰ συγκυκλῶνται, τὰ ἀδικήματα δὲν εἶναι τῶν συχνα, διότι κολάζονται.

Δυνάμεθα ἄρα γε νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ὅτε ὑπῆρχε μείζων ἀμάθεια, ἢ θρησκεία ἢ μᾶλλον ἀμαθία, ὁ θρόνος μᾶλλον σεβαστὸς καὶ ὅτι ὑπῆρχον μείζονες τύχαι διὰ τὴν κοινήν εὐτυχίαν; Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν θρησκείαν καθ' ἢν ἐποχὴν ἐσφάζοντο ἐν ὑνάματι τῆς θρησκείας, καθ' ἢν διεκλήρυνον τὴν δικαιοσύνην τῶν ἡθῶν, ὡς ἐν *sine qua non* τῆς ἀνωτέρας τάξεως καὶ καθ' ἢν ἡ θρησκομανία ἐνομιμοποιεῖ τὴν ἀπανθρωπίαν; Δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἐποχὴν εὐμενῆ τῶσεβασμῶν τοῦ θρόνου, τὴν ἐποχὴν, ὅτε οἱ μεγάλοι ὑποτελεῖς ἐστράσεον, καθ' ἢν ἐποχὴν ἡ ἀριστοκρατία καθυπέβλεπε τὴν βασιλείαν ὑπὸ κηδεμονίαν καὶ καθ' ἢν τὰ φῶτα, ἀνήκοντα εἰς ὀλίγησις πρόσωπα, ἐχρησίμευον μόνον ἵνα ὑποσκάπτῃται ὑποκώφως ἡ ἐξουσία ἐκείνη, ἣτις ἦν ἀνίκητος ἢ ἀνακαλύψῃ τὸν κρύφιον ἐχθρόν της;... Ὡς πρὸς δὲ τὴν γενικήν εὐδαιμονίαν, ἢ εὐδαιμονία αὕτη συνίστατο εἰς τὸ νὰ μὴ γινώσκωσιν, ὅτι ἦσαν δυστυχεῖς! καὶ περὶ τούτου ὁμογενομένων εἰσὶν ὡς ἄρρωστος, ὅστις ἀγνοεῖ ὅτι ἔχει καρκίον ὑποσκάπτοντα τὴν ζωὴν του.

Ἀλλὰ θὰ ὀνομάσωμεν ἄρα γε κοινήν εὐτυχίαν τὴν κατάστασιν εἰς ἢν τὸ κράτος ἐστερεῖτο κωδικῶς νόμων ὠρισμένων, καθ' ἢν τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα, ἢ ἰδιοκτησίαι καὶ ἡ ζωὴ ἢ ἀστυκὴ ἐστεροῦντο παντάπασιν μονίμων ἐγγυήσεων, ἐλείψει δικαστικῆς ἀρχῆς ἀνεξαρτητοῦ, ἀφ' ἧς ἀποκλειστικῶς ἐξαρτᾶται ἡ γαλήνη καὶ ἡ τάξις τῶν λαῶν· διότι πάντα τὰ λοιπὰ εἰσὶ πρῶστα καὶ ἐνίοτε ἀσυνάρμοστα πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν ἐθνῶν!

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων εἶναι ἀκριβῶς ὅμοια τῆ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν δυνάμεων· καταχρῶμεθα εἰς τὴν ἀμορτο-

ρων, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ὀδηγήσωμεν τὴν ἰσχυρὴν καὶ νὰ τὴν καταστήσωμεν ὠφέλιμον, ὅταν ὑφίσταται, καὶ οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν ὅταν στερωμένη αὐτῆς. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ τανὶν παραλῶν τὴν ἠθικὴν δρασίαν τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν εἰσὶν οἱ φόβοι καὶ οἱ ἐπιπτώσεις τῆς ἀνωτέρας ἐξουσίας, ἣτις νομίζει ἑαυτὴν ἀσθενῆ ὅταν ἡ ἰσχυρὰ ἐνόμιζεν ἑαυτὴν ἰσχυρὰν ὅτε ἦν ἀσθενῆς. Ἀλλὰ ἀφ' ὅτου ἡ μοναρχικὴ ἐξουσία, εἰς ἔθνος πλοῦσιον καὶ πεφωτισμένον, αἰσθάνθη τὴν ἰσχυρὴν καὶ τὴν ἀληθινὴν δρασίαν της, ἐπιδεικνύει μετὰ τῆς ὑπεροχῆς, ἢν τῆ παρέχει ἡ στάσις τῶν λαῶν της καὶ τὴν φρόνησιν τῶν θεσμῶν της. Πόσα περικαλλῆ ἀνάκτορα δὲν κατωκλήθησαν, διότι ἐπιστεῦετο, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν ἐφώλευον φαντάσματα! Ὑψηλὰ τέχνη ὄντως ἢ ἐπιτυχία τοῦ μεταδίδειν τὸν φόβον· πᾶσα δύναμις πραγματικῆ ἐκμηδενίζεται, ὅταν ἡ φαντασία πλήττεται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ ἀσφκλῶς τὸ κάλλιστον τῶν πολυμηχανῶν πολιτευτῶν ὠφέλημα ὑποθηκεύεται εἰς τὴν ἀνθρώπινον εὐπιστίαν.

Ἐὰν οἱ λοιποὶ λαοὶ ἀπὴλκουσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τῶν καρκινῶν δημοσίων ἀγωγῶν, οἱ Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας δὲν μετέσχον αὐτῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔδει νὰ γένηται ἀρχὴ τῆς ἀγωγῆς ταύτης.

Ὁ λόρδος Μπαίρων ἴδρυσεν δύο ἐφημερίδας, εἰς ἃς ἔδωκε τὸ ὄνομα «Ἑλληνικὰ Χρονικὰ» καὶ «Τηλέγραφος». Δι' αὐτῶν ἐγνωστοποιεῖ τῆ Εὐρώπῃ τὰ ἀληθινὰ γεγονότα, ἅτινα ἐλάμβανον χώραν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἵνα καταπολεμῇ καὶ καταστρέφῃ ἅπαντα τὰ ψευδολογήματα, ἅτινα ἀπαγγέλλοντο κατὰ τοιαύτας περιστάσεις.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν Εὐρώπῃ ἐπιστεῦετο παρὰ πολλῶν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἦν κλάδος τῶν ἐπαναστατικῶν τῆς Εὐρώπης μηχανορραφῶν καὶ συνέχεον τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν πρὸς τὴν τῶν Ἰακωβινῶν ἐν Γαλλίᾳ, τῶν Καρβονάρων τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν Συνταγματικῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλλίας, διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐφημερίδων προσεπάθει ὁ λόρδος Μπαίρων νὰ διαλύσῃ τὰς ψευδεῖς ταύτας διαδόσεις καὶ νὰ παραστήσῃ ἐναργῶς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄγνον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως.

Ἡ σπουδὴ τοῦ λόρδου Μπαίρων κατηνύνητο καὶ εἰς τὴν θρησκείαν, διότι ἐνόησε εὐχερῶς ὅτι ἀληθινὸς ἐνθουσιασμός, ὅστις γεννᾶται ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, θὰ ἦτο μεγάλη βοήθεια εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Καὶ ὑπάρχει θάρρος μείζον τοῦ ἐμπνευμένου ὑπὸ τοῦ Ἱερῶ Ἑυαγγελίου! Ὁ ἰσχυρότερος δὲ λόγος ὅστις ἀνεγείρει τοὺς τῆς κατωτέρας τάξεως ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀνεγνώσεως εἶναι

ὁ τῆς ἀνεγνώσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἡ μεθοδος αὕτη τῆς ἀγωγῆς μορφώνει τὰ μέγιστα τὸ ἠθικόν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου.

Καὶ ἕτερος ἀκόμη σκοπὸς εἰς ὃν ἀπέβλεπεν ὁ λόρδος Μπαίρων ἦν νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ὠμότητα ἢν ἤσκουν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἐκδικήσεως καὶ νὰ τοῖς ἐμπνέῃ αἰσθημάτων μάλλον φιλόφρονων. Καὶ ἦν μὲν τοῦτο ἀποπειρα δυσχερῆστατη καὶ δὲν ὑπῆρχον ἐλπίδες ἐπιτυχίας, διότι πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται ἀρεταὶ λαοῦ τὰ μάλιστα πεπολιτισμένου καὶ τὰ μάλιστα εὐπειθοῦς διὰ τὴν ἐννοήσῃ ὅτι ἡ γενναιοφροσύνη προκρίτεα τῆς ἐκδικήσεως· καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι εἶναι περίπτωσις ὅλας ἐξαιρετικῆς ἔθους πεπολιτισμένου τὸ θέαμα φρικτῶν ὠμοτήτων; Βέβαιον εἶναι ὅτι πλέον ἢ ἅπασι ὁ λόρδος Μπαίρων ἐπρόλαβε τὸ πλῆγμα, ὁ ἠτοιμάζετο νὰ κατενώγκωσιν ἐναντίον Τούρκων αἰχμαλώτων καὶ ἐξετέλεσε τὴν φιλανθρωπίαν, ἢν δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ ἐμπνεύσῃ.

Ἡ γλῶσση τῆς ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ λόρδος Μπαίρων ἐν ταῖς συνελεύσεσιν, ὡς καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του, ἤρριζον νὰ παραγάωσιν εὐτυχέστατα ἀποτελέσματα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Αἱ διχόνοιοι δὲν ἦσαν τόσο συχναὶ καὶ ἤρριζον νὰ ἀπολαμβάνωσιν τὰς ὠφελείας τῶν ἀληθειῶν τῶν ὑπαγορευομένων ὑπὸ τῆς φρονήσεως. Ἐκεῖνοι οἵτινες δὲν ἤθελον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐδρευούσης εἰς Κρανίδι, ἀπέστελλον μεσίτας πρὸς συνδιαλλαγὴν μετὰ τῶν ἀρχῶν, καὶ ἅπαντες οἱ ἡγήται τῆς ἐμπουλέμων ομάδων ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὴν καθεστῆκυῖαν ἐξουσίαν.

Συμβεβηκὸς νέον ἐγένετο ἀφορμὴ αὐτῆς τῶν λόρδων Μπαίρων νὰ δώσῃ συμβουλὰς τοῖς Ἕλλησιν. Ὁ ἄγγλος πλοίαρχος **York** κυβερνήτης τοῦ θρικίου **Alacaty** ἦλθεν εἰς Μεσολογγίον μετὰ δύο αξιωματικῶν, ἵνα ζητήσῃ ἱκανοποίησιν ὄχι μόνον διὰ τὴν λείαν, ἢν οἱ Ἕλληνες εἶχον διαπράξει περὶ τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα ἄλλων παρασπονδιῶν ἐναντίον τῆς Ἴονίου σημαίας. Τὸ δικαστήριον τοῦ Μεσολογγίου εἶχε κρίνει τὴν λείαν αὐτὴν ὡς νόμιμον καὶ προὔτιθεντο νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν. Τότε ὁ λόρδος Μπαίρων ἐγράφεν ἐπιστολὴν τοῖς πλοίαρχοις τῶν πλοίων ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως καὶ ἕνεκα αὐτῆς κατέπλευσε τὸ Ἀγγλικὸν βρικόιον, ποιοῦμενος αὐτοῖς γνωστός πάσης τῆς ζημίας, ἃς ἠδύναντο νὰ ἱππὸσῶσιν ἐὰν περιεπλέκοντο μετὰ τῆς Ἴονίου κυβερνήσεως, καὶ ἀφοῦ ἐκάνοντο τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ἀποιείας ὁ πλοίαρχος **York** εἶχεν ὠρισμένως δηλώσει ὅτι δὲν συγκρατεῖσθαι εἰς αὐθιγὸς συμβιβασμόν, ὁ εὐγενὴς λόρδος

διενοήθη να καταστήσει γνωστήν τὴν σπουδαίον-  
τητα τῆς ἀπολύτου ἀρμονίας μετὰ πάσης οἰκσ-  
δήποτε ἀγγλικῆς ἀρχῆς. Εἶς τινες δὲ συνέντευ-  
ξιν, εἰς ἣν παρίσταντο οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν  
ἀνδρῶν ἔλεξε τάδε :

»Σκέψασθε ὠρίμως, Κύριοι, περὶ τῶν ἀπο-  
τελεσμάτων ἀτινα ἤθελον ἐπέλθει ἐν διχονοίᾳ  
μετὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Πιθανὸν κα-  
κῶς ἐκοίνατε καὶ κακῶς κατενοήσατε τὴν ἀπέ-  
ναντι ἡμῶν πολιτεία τῆς. Ἡ πρώτη δυσάρε-  
στος ἐντύπωσης σᾶς παρεκώλυσε νὰ παρατηρή-  
σητε τὴν ἀληθινὴν στάσιν ταύτης τῆς κυβερνή-  
σεως. Ἡ ἐντύπωσης αὕτη, ἣ ὑπὸ γεγονότος τό-  
σον ἀσαφεῖς παρεχθεῖσα, ὑπὸ τόσον ἀμφιβόλου  
γεγονότος καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀσυμβιβά-  
στου τῆ ἠθικῆ πάσης πεπολιτισμένης κυβερνή-  
σεως δὲν ἔπρεπε νὰ υἱοθετηθῇ καὶ ἐν τῇ περιπτώ-  
σει τοῦτο ἦν βέβαιον, καθόσον καὶ ἐν ἡθέλατε  
ἐπιτύχει ἐν σχεδίῳ τοιαύτης φύσεως, θὰ ἐξή-  
πατε τὴν εὐρωπαϊκὴν διχονοίαν καὶ ἀνυπολό-  
γιστοι θὰ ἦσαν αἱ συνέπειαι πλήγματος τόσον  
ἀπροσώπου. Ἡ Ἀγγλία, εἰς πᾶν ὅ,τι τὴν σήμερον  
συμβαίνει ἐν Εὐρώπῃ ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῆς  
ἀλλὰ δὲν συμπεριφέρεται ἐχθρικῶς. Μὴ ἔχουσα  
δὲ πλέον συμφέρον νὰ ὑποστηρίξῃ νὰ ὑποσκελίξῃ  
τὴν ἡγεμονίαν ἐξουσίας κολοσσιαίας, ἥτις ἠπεύλει  
τὸ ἐμπόριόν τῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνικῆς τῆς  
τάξεως, (καθότι ἐνεκα τῶν παραδοξολογιῶν ἀν-  
τιπολιτευσεως πᾶν ὅ,τι ἐνυπῆρχε ριζοσπαστι-  
κώτερον προσεκολλᾶτο εἰς πᾶν ὅ,τι ἐνυπῆρχε  
δεσποτικώτερον), ἡ Ἀγγλία, λέγω ἀφοῦ ἐπέτυχε  
νὰ καθορθώσῃ νὰ νικήθῃ καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε τὴν ἀν-  
δρα, ὅστις τῇ ἀπέκλεισε τὴν Εὐρώπην, ἐπὶ νῆ-  
λαβε τὴν προσωπικὴν πολιτικὴν τῆς, ἥτις πάν-  
τοτε ὀδηγεῖται ὑπὸ τῆς ἡγεμονίας τοῦ παγκο-  
σμίου ἐμπορίου, δὲν θεωρεῖ τὰς διαφορὰς τῶν  
δικαφῶρων ἐθνῶν ἄλλως ἢ μόνον ὡς ἰδίαις αὐτῶν  
δικαφῶρας, ὡν τινα αἱ συζητήσεις δὲν ἐφελεύ-  
ουσι τὴν ἀμεσον ἐπέμβασιν τῆς· ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ  
αὐτῆς, ἥτις εὐρηται ἐγγίσει τῆς χερσονήσου  
δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως ἢ νὰ σᾶς γίγῃ ωφέλι-  
μος, ἀφοῦ τὸ δίκαιόν σας δὲν σχετίζεται πρὸς  
τὰς ἀρχὰς τῆς κυβερνήσεως τῆς, Ἐν τῇ ὁμῶς πε-  
ριπτώσει δὲν κατορθώσητε νὰ ἀξιωθῆτε τῆς εὐ-  
νοϊκῆς ἐποπτείας τῆς, σκέψασθε τότε ὅτι τὸ πᾶν  
ἐξαρτῆται ἀπέναντι τῆς νουτικῆς τῆς ἰσχύος,  
καὶ ὅτι ἡ δυσθυμία τῶν Ἰονίων ἀρχῶν ἀρκεῖ ἵνα  
ἐνοχλή, διαπραρᾶσιν καὶ θορυβῇ ἀπάσας τὰς ἐπι-  
τυχίας σας. Τὸ Ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον ἀσφα-  
λῶς τὴν γὰρ ἔχον ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ  
ἐπὶ τῶν πιθανοτήτων καὶ τῆς τύχης τοῦ πολέ-  
μου σας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ρηθῇ ὅτι ἐν γούνασι  
θεῶν κείται καὶ ὅτι δὲν θ' ἀποβλέψουσιν εἰς  
ἄλλο τι ἢ εἰς τὴν λύσιν σικνήτης ἀπροσώπου. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν σαφῶς ὅτι

αἱ ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς τῆς εἰσὶ μᾶλλον ὑπὲρ  
τῶν ἐθνῶν, ἄτινα πραγματικῶς ὀργανίζονται καὶ  
ἄτινα, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, εὐρίσκονται ἐν κα-  
ταστάσει νὰ μετέχωσι τῆς μεγάλης κινήσεως  
τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, βάσεως ἐφ' ἧς ὁ νέος  
ὑπουργὸς ἐρείδει ἀπάσας τὰς διπλωματικὰς ἐ-  
νεργείας, θεωρῶν αὐτὴν ὡς τὸν μέγαν μοχλόν  
τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐθνικῆς εὐδαιμονίας. Οὕτω  
λοιπὸν, Κύριοι, ἐὰν ἐπιμένητε ζητοῦντες ὅπως  
ἡ συμπεριφορὰ σας κερτύνῃ τοὺς δισταγμοὺς τῶν  
ἡπειρωτικῶν Μοναρχιῶν, δὲν θὰ πύσω ποτὲ  
νὰ ἐπανακαθάρσῃ ἐν αἰ ἀρχαὶ ἡ σχέσεις μετὰ  
τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν Ἰονίων ἀρχῶν  
εἰσὶν αἱ μᾶλλον συμφέρουσιν διὰ τὸ δίκαιόν σας».

Μετ' οὗ πολὺν χρόνον ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω συμ-  
βάντος ὁ λόρδος Μπάιρον παρετήρησε μετ' ὀδυ-  
νης πόσον δυσχερὲς ἦν νὰ ἐκπολιτισθῇ καὶ νὰ κα-  
ταστήσῃ πειθαρχικοὺς ἀνδρας ὁρεσιβίους, τρα-  
χεῖς καὶ μὴ εὐαγῶγους ὡς καὶ τὸ ἔδαφος των.  
Οἱ Σουλιῶται, ἀνδρεῖοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μά-  
χης, ὑπερήφανοι καὶ ἀνεξάρτητοι καὶ ὄταν ἀ-  
κόμη διετέλουν σιδηροδέσμιοι, ἱκννοὶ ἀνδραγα-  
θῶν ἀνταξίαν καὶ αὐτῶν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων,  
ἦσαν ἕως, θορυβοποιοί. ὦμοι καὶ πολέμιοι τῆς  
πειθαρχίας. Ἠνυχάσθησαν τούτου ἐνεκα νὰ  
τοὺς ἐξαγάγωσιν ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως  
καὶ νὰ τοὺς διατηρῶσιν ἐντὸς τῶν ἡσῶν, ἵνα τοὺς  
ἐξαπολύωσιν ἐν ἀνάγκῃ, ὡς στίφη ἐξολοθρευτικά.

Ἡ ἀτυχὴς μεταλλεργία τοῦ βίου τοῦ εὐγενοῦς  
ποιητοῦ προσηγγέθη σχεδὸν διὰ τινος τῶν  
φρικωδῶν ἐκείνων προσβολῶν, ἅτινες τὸν ἀρῆ-  
κον ἀντίστησάν τε ἄμα δὲ καὶ ἄφρονον. Ἐγερ-  
θεὶς ἐκ τῆς συγκοπῆς, μόνος λέξεις ἀς ἐξεστό-  
μισεν ἦν : «Μὴ νομίζετε ὅτι φοδοῦμαι τὸν θάνα-  
τον ; » Ὡς ἐὰν ἔλεγε : « Ἰδοὺ ὁ σκοπός μου, μετ'  
οὐ πολὺ πλέον δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ τὸν πραγματο-  
ποιήσω. » Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον δικαίονται τὴν  
διήγησιν, θεωρῶντες αἰρετώτερον ν' ἀπομακρύνω-  
μεν τοῦ νοῦ τὴν εἰκόνα παντός ὅ,τι τελευτᾷ. Ἀ-  
φοῦ ἠλπίζωμεν νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν ἐν  
τῷ μέλλοντι, ἀναγκασθόμεθα νὰ βιάσωμεν τὴν  
φρασησικὴν μὲν ν' ἀνακούψῃ τὴν φορὰν τῆς, νὰ  
τὴν ἀποστερήσωμεν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς, ἵνα  
τὴν περιορίσωμεν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ τέ-  
λους. Ὅταν διηλογοίωμεθα ὅτι τὸ ὄν αὐτὸ τὸ  
θυμωσιν δὲν διοργωνόμενον, ὁ ἄνθρωπος, ὅστις  
δύναται νὰ κατὰπλήξῃ τὸ σύμπαν διὰ τῆς δικ-  
νοϊκῆς του ἢ διὰ τῶν ἔργων του, ἐκλείπει, διότι  
τὸ ἐλάχιστον συμβᾶν διέφθειρε τὴν ὑγίειαν του·  
τοιαύτη ἀδυναμία φθίνειται ἀδιάλλακτος πρὸς  
τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀνθρωπίνου κλήρου... ἀλλ' εἶναι  
ἡ προστάγι τῆς ἀνθρωπίνου δημοουργίας ἢ λέ-  
ξεις αὐτῇ περιλαμβάνει τὸ πᾶν...»

*Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς Γαλλικῆς*

ἔκτὸς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

## ΠΑΡΑ ΤΟ ΛΙΚΝΟΝ

### ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ

Μικρὰ αἶθουσα.—Τράπεζα ἐργασίας καὶ εἰκὼν ἐπ'  
αὐτῆς.—Πρωτὸς ἐπειδύτης ἐπὶ τινος καθίσματος.  
—Θύρα εἰς τὸ βάθος.—Παράθυρον βλέπον εἰς  
κῆπον.—Ἀλλη θύρα ὀδηγοῦσα εἰς παρακείμενον  
δωματίον.

### Μαρία

(Κατὰ τὴν ἀνάψωσιν τῆς αὐλαίας ἴσταται ἐπὶ  
τοῦ κατωφλίου τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ θύρας καὶ  
ὀμυεῖ πρὸς πρόσωπον ἀόρατον. Τὸ πρόσωπον  
αὐτὸ εἶνε μικρὸν παιδίον κατακεκλιμένον ἐπὶ τι-  
νος λίκνου ἐντὸς τοῦ γειτονικοῦ δωματίου). «Α!..  
Φρόνιμα, κύριε!.. Κοιμήσου... (Ἐισέρχεται εἰς τὴν  
σικνήν). Ἀκόμη δὲν εἶναι δύο ἔτων καὶ μὲς ἔ-  
γειναι ἀπὸ τὴν ἀθήνητος. Τόσον τὸ καλλιτε-  
ρον! Αὐτὸ θὰ πῆ ὅτι θὰ ἔχη θέλησιν...  
Ἄγαπῶ πολὺ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντες θέ-  
λησιν. (Τακτοποιοῦσα καὶ ἐτοιμάζουσα τὴν ἐρ-  
γασίαν τῆς). Εἶναι ἀπίστευτον τί βλέπει κανεὶς  
ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν του!.. Ἐν πρώ-  
τοις εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ εἶναι τιμιώτατος. Ἐχει  
βλέμμα τόσον καθαρὸν... Καὶ συγχρόνως πονη-  
ρὸς... διπλωμάτης!.. Α! ἂν εἰσέληθαι ποτὲ εἰς  
τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν θὰ κάμῃ τὴν τύ-  
χην του... θὰ δοξασθῇ... θὰ... Ἄς ἴδωμεν, ἐὰν ἀ-  
πέκοιμήθῃ. (Ἠγγαίνει πρὸς τὴν θύραν καὶ πα-  
ρατηρεῖ τὸ παιδίον). Ναι!! μάλιστα! οἱ μεγά-  
λοι τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἀνοικτοὶ σὺν τὴν Πύλῃν  
τῆς Ἀγορᾶς. (Κατ' ἰδίαν). Εὐγὲ του ὁμῶς διότι  
δὲν ἐφώναζε!.. (Παρατηρεῖ ἐκ νέου). Ὡ! τὸν κα-  
τεργάρη!.. ναι!.. ναι!.. ἐνόησα πολὺ καλὰ.  
Θέλει νὰ τὸν σηκώσω καὶ νὰ μεταφέρω τὴν κού-  
νια του ἐδῶ. (Ἀποτεινομένη πρὸς αὐτό). Ὁχι.  
Κύριε, ὄχι! θὰ μείνετε αὐτοῦ, εἰς τὸ δωμάτιόν  
σας!.. (Μεταστροφικῶς ὀλίγον). Μὰ ἴδτε τὰ  
παρακλιτικὰ αὐτὰ βλέμματα του!.. Πρακτι-  
κῶς ὀλίγον τὸ παραποντικὸν του ὕφος!..  
(Ὄμιλοῦσα πρὸς αὐτό). Μοῦ δίδετε τὴν λόγον  
σας ὅτι ἐὰν σᾶς μεταφέρω ἐδῶ νὰ κοιμηθῆτε ἀ-  
μέσως... ἀμέσως; Ναι! Ὡ! γνωρίζω πολὺ καλὰ  
τὰς ὑποσχέσεις σας τίποτε δὲν σᾶς κοστίζει.  
Αἱ! τότε ἄς ἴδωμεν, θὰ δοκιμάσω. Ἄλλὰ... θὰ  
κλείσω τὴν κουνουπιέραν σου... Ἐμειθα σύμφω-  
νοι; Ἐρχομαι... (Ἐισέρχεται εἰς τὸ πρὸς ἀρι-

στερὰ δωμάτιον καὶ ἐπιστρέφει σύρουσα μικρὸν  
λίκανον ὀφθαλμοῦ τὰ παραπετάσματα εἶναι κεκλι-  
σμένα.) Τί βερὺς ποῦ εἶναι!.. Ὡ θὰ γίγῃ πολὺ  
δυνατὸς!.. Ὁχι!.. (Μισοανόγει τὸσον μόνον τὸ  
παραπέτασμα, ὅστε νὰ περῶσιν τὴν κεφαλὴν τῆς).  
Ἀκούετε!.. Τιμοῦτὰ καὶ ὑπὸν ἀμέσως! Τί  
θέλετε; Νὰ σᾶς φιλήσω;... Ὡ! τοῦτο τὸ κά-  
μω εὐχαρίστως, πολὺ εὐχαρίστως. (Τὸν φιλεῖ,  
κλείει τὸ παραπέτασμα καὶ κἀθηται παρὰ τὴν  
τράπεζαν τῆς ἐργασίας). Θὰ ἐργασθῶ δι' αὐτόν.  
Θὰ τοῦ φιλῶ μίαν σκουφίτσαν. (Ἀρχίζει νὰ  
ἐργάζεται). Ὅταν ἄλλοτε ἐσκεπτόμην τὸ μικρὸν  
ἀγόρι, τὸ ὅποιον θὰ ἀπέκταν, διότι ἤμην βεβαία  
ὅτι θὰ κάμω ἀγόρι, τὸ ἐφρατᾶζόμενον πάντοτε  
τεσσάρων ἔτων. Καὶ τώρα, χιλιάκις περισσότε-  
ρον τὸ προτιμῶ δύο ἔτων· εἶναι καὶ ἀγόρι καὶ  
συγχρόνως κοριτσάκι! Καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶναι  
ὅτι ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τοῦ φορῆ ἀκόμη σκουφίαν...  
Αὐτὴ δὲ, θὰ γίγῃ πολὺ ὠραία.... Νομίζω ὅτι  
ἐκινήθη!... (Ἐγείρεται καὶ πλησιάζει τὸ λίκνον).  
Ὁχι... Μὲ τὰ σωστά του ἐκοιμήθη. Τί ὠραῖον  
πρᾶγμα παιδίον τὸ ὅποιον κοιμᾶται! Σοὺ πέρ-  
νει κατὰ στάσεις τόσον νόστιμες, τόσον τεχνικῆς!  
(Παρατηροῦσα αὐτό). Ἰδέτε, σᾶς παρακαλῶ  
ὀλίγον αὐτὸ τὸ χιονεὶο ποδαράκι, τὸ ὅποιον ἐ-  
ξέφυγεν ἀπὸ τὸ σάκεμα καὶ τὸ κεφαλάκι  
αὐτὸ τὸ ὅποιον, καθὼς εἶναι γυρισμένον ἔτσι  
κάτω ἀπὸ τὸν λαμόν, φθίνεται σὺν τὸ πουλὶ  
μέσκα στὴν φωνὴν του! καὶ αὐτὴ ἡ μικρὰ κνήμη,  
ἡ τόσον ροδοκόκκινη καὶ τόσον παχουλὴ... Καὶ  
ὅταν λέγω ἡ κνήμη... Α! ναι, ναι! ἡ κνήμη  
ἐνός μικροῦ παιδιοῦ φθάνει πολὺ ψηλά!.. νὰ ἐ-  
κινήθη ὀλίγον καὶ ἐφά... Κύριε, αἱ κύριε!..  
Ντροπή!... ντροπή! αὐτὸ εἶναι ἀναίθεια...  
Ἄλλ' ὄχι, τοῦτο δὲν εἶναι ἀλήθης!.. Δὲν εἶναι  
ἐντροπή! Τὰ μικρὰ παιδία δὲν εἶναι ἀναιδῆ  
οὔτε πρέπει νὰ ἐντρέπωνται. Τοὺς μοιάζει μά-  
λιστὰ νὰ εἶναι γυμνά... ποτὲ δὲν σὲ φέρουν εἰς  
δύσκολον θέσιν... Ἡ γυμνάσις των εἶναι μάλι-  
στα ἀγνότης, καθότι εἶναι ἐνδεδυμένα ἀθωύ-  
τητα καὶ ἀφέλειαν. Δὲν εἶναι γυμνά, ἀλλ' εἶναι  
ἀνευ καλύπτρας, σὺν τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου ὅταν  
ἐξέρχεται τῆς ὀμίχλης, σὺν τὸ ἄνθος ὅταν ἐξέρ-  
χεται τοῦ κάλυκος. (Γελῶσα). Α! Θεέ μου!

ιδού τώρ γίνουμαι καὶ ποιητής!... Τί πραγμα-  
 ὄμως εἶναι αὐτὰ τὰ μικρὰ τέρατα!... Δὲν δύνα-  
 μαι νὰ ἐνοήσω πὼς κάμνουν αἱ γυναικες, αἵτι-  
 νες δὲν ἔχουν παιδιά. Ἐπρεπε νὰ εὐρεθῆ μέσον  
 διὰ τοῦ ὁποίου αἱ δυστυχεῖς γεροντοκόροι νὰ  
 δύνανται νὰ ἀποκτῶσιν ἕνα μικρό..... τιμῶς.  
 (Διακοπτομένη). Πολὺ δυνατὰ ὠμίλησα. (Πλη-  
 σιάζει τὸ λίκνον). Ὅχι! τὰ ματάκια του εἶναι  
 πάντοτε κλειστά. Μειδίξ. Πῶς τοῦ ὁμοιάζει!...  
 (Ἐπανέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐπαναλαμ-  
 βάνει τὸ ἔργον τῆς κατόπιν μετὰ μικρὰν σιω-  
 πῆν). Καὶ πῶς νὰ μὴ τοῦ ὁμοιάζῃ; Πρὸ τριῶν  
 σχεδῶν ἐτῶν ἀφ' οὗ ὑπανδρεύθη τὸν Παῦλον,  
 οὔτε ὦρα, οὔτε ἡμίσεια ὦρα παρήλαε χωρὶς νὰ  
 τὸν συλλογίζωμαι. Τὸν βλέπω ἐμπρὸς μου καὶ  
 ὅταν ἀπουσιάζῃ καὶ ὅταν εἶναι ἐδῶ. (Βραχεῖα  
 σιωπῆ). Εἶναι ἄξιος τοσοῦτου ἔρωτος;.....  
 Ὡ! νὰ πάλιν μὲ καταλαμβάνει τὸ ἑλάττωμά  
 μου..... Ὁ Παῦλος ἰσχυρίζεται ὅτι εἶμαι ζηλό-  
 τυπος! Ζηλότυπος... Ἄ! ὄχι! ὄχι!.. τὸ νὰ εἶ-  
 ναι κανεὶς ζηλότυπος, σημαίνει, ὅτι ἔχει καλὸν  
 χαρακτήρα...ὅτι βαρύνει ἐκεῖνους τοὺς ὁποίους  
 ἀγαπᾷ..... Εἶδον ἡμέραν τινὰ μίαν εἰκόνα τῆς  
 Ζηλοτυπίας. Ἦτο φρικώδης!... Δὲν θέλω νὰ εἶ-  
 μαι ζηλότυπος!... Ἡ Ζηλοτυπία..... εἶναι ἔρως  
 ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει μῖσος. Πλὴν.... πλὴν.... ἀ-  
 γαπῶ τὸν τὸν Παῦλον ὥστε πάντοτε φοβοῦ-  
 μαι μῆπως τοῦ τὸν πάρουν. Αὐτὸ δὲν εἶναι κα-  
 κόν!.. Εἶναι ἀπλούστατον! Ἐν πρώτοις ὁ Παῦ-  
 λος εἶναι τὸσον εὐμορφος, ὥστε ἀδύνατον εἶναι  
 νὰ μὴ τὸν προσέξουν ὅλοι αἱ γυναικες. Ἐπειτα  
 αἰσθάνομαι ὅτι ἀνήκω καθ' ὅλοκληρίαν εἰς αὐ-  
 τὸν, ὥστε ἐπιθυμῶ καὶ αὐτὸς ὀλόκληρος νὰ ἀ-  
 νήκῃ εἰς ἐμέ! Οὕτω, λόγου χάριν, ἐὰν εἰσῆρ-  
 γητο ἡδὴ καὶ μοῦ ἔλεγε: «Θὰ ἀναχωρήσωμεν  
 ἀμέσως καὶ θὰ ὑπάγωμεν δύο χιλιάδας λεύγας  
 μακρὰν ἀπ' ἐδῶ, θὰ διαμείνωμεν ἐκεῖ πάντοτε  
 κατὰμόναχοι, ἀνευ τῶν φίλων μας, ἀνευ τῶν  
 συγγενῶν μας, δὲν θὰ βλέψῃς ἄλλον εἰμὴ τὸν  
 υἱὸν σου καὶ ἐμέ,» θὰ ἤμην δυστυχής;..... Εἶ-  
 ναι πολὺ κακὸν αὐτὸ ποῦ θὰ εἶπω διότι ἐπὶ τέ-  
 λους θὰ ἐγκατέλειπον καὶ αὐτὴν τὴν μητέρα  
 μου. Ἄλλ' ὅμως, ὄχι! θὰ εἶχον μὲν τύψεις συ-  
 νειδότες διότι δὲν θὰ ἤμην πλέον λυπημένη.....  
 πλὴν κατὰ βάθος θὰ ἤμουν ἀπειρώς εὐτυχής,  
 καθότι θὰ εἶχον μαζὶ μου καὶ τοὺς δύο. (Δει-  
 κνύουσα τὸ λίκνον). Αὐτὸν!... (Δεικνύουσα τὸ  
 πρὸς τὸν κήπον παράθυρον). Καὶ ἐκεῖνον!.....  
 Εἶναι ἐκεῖ κάτω! Ἡ ὄσμη τοῦ σιγάρου του μοὶ  
 τὸ λέγει. Καὶ ὅταν τὸν σκέπτομαι εὐρίσκω ὅτι  
 καὶ ὁ καπνὸς του ἀκόμη μυρίζει εὐμορφα!....  
 (Ἀναστενάζει). Εἶναι ἀρὰ γε καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον;.  
 Ὅχι!..... Καὶ ἀπόδειξις ὅτι ὅταν κάμω κανὲν  
 λάθος εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον τὸ παρατηρεῖ πάν-

τοτε. Θεέ μου! Γνωρίζω καλῶς ὅτι οἱ ἄνδρες  
 δὲν δύνανται νὰ ἀγαπήσωσι καθὼς ἡμεῖς. Ἄλλ'  
 αὐτὸς μὲ κακόμαθεν εἰς τὴν ἀρχὴν! ὅταν μοῦ  
 ἔγραφε.... πρὸ τοῦ γάμου μας· «Ἐὰν δὲν γίνης  
 ἰδική μου, θὰ σκοτωθῶ!» θὰ τὸ ἔκαμνε τότε!...  
 Καὶ τώρ ἔσως θὰ μοῦ τὸ ἔγραφεν, ἀλλὰ δὲν θὰ  
 τὸ ἔκαμνε..... (Σιωπῆ ἐπ' ὀλίγον). Πάντοτε  
 σκέπτομαι..... πάντοτε ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου  
 τὴν.... τὴν ὠραίαν ἐκείνην χήραν, τὴν κυρίαν  
 Βερδιέρη..... καὶ ὅταν βλέπω τὸν Παῦλον νὰ τὴν  
 πλησιάζῃ..... νὰ τῆς ὀμιλῇ. (Ἀνεγειρομένη.)  
 Αὐτὴ ἡ κυρία Βερδιέρη!... μία γυναίκα φρι-  
 σιδωμένη, ἡ ὁποία εἶναι πέντε ἔτη μεγαλειτέρα  
 ἀπὸ ἐμέ!... Εὐρίσκουν τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ὡ-  
 ραίους... Ἐγὼ ὄμως, δὲν βλέπω νὰ ἔχουν τὸ  
 ἔκτακτον... Ἄ, ναι, ναι...Εἶναι ὠραῖοι, ὠραϊό-  
 τεροι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου!... Καὶ ἔπειτα εἶναι  
 ὑψηλὴ... Καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε προχθὲς ὅτι τοῦ  
 ἀρέσκουν αἱ ὑψηλαὶ γυναικες... Ὡ Θεέ μου! τί  
 νὰ κάμω διὰ τὰς ψηλῶσιν μόνον (δεικνύει πρῶ-  
 τον τὴν ἄκραν τοῦ δακτύλου τῆς καὶ ὀλίγον κατ'  
 ὀλίγον ὀλόκληρον τὸν δάκτυλον) μόνον τὸσον!...  
 Ἄ! νὰ χρειάζεται ὀλόκληρος ὁ δάκτυλος. Ἄλ-  
 λως τε ὁ Παῦλος εἶναι τὸσον φιλάρεσκος! Πάν-  
 τοτε ὀμιλοῦσι διὰ τὴν φιλαρέσκειαν τῶν γυναι-  
 κῶν. Ἄλλ' ἡ φιλαρέσκεια τῶν ἀνδρῶν εἶναι χι-  
 λίων εἰδῶν. Ἡμεῖς μόνον εἰς τὸ πρόσωπον πε-  
 ριοριζόμεθα· αὐτοὶ ὄμως εἶναι φιλάρεσκοι καὶ ὡς  
 πρὸς τὸ πνεῦμα, ὡς πρὸς τὸ θάρρος ὡς πρὸς τὴν  
 εὐκισθησίαν, τὴν σταθερότητα, τὴν ἀφοσιώσιν...  
 καθ' ὅλα! Καὶ ὅταν βλέπω τὸν Παῦλον νὰ πλη-  
 σιάζῃ εἰς τὸ κάθισμα τῆς κυρίας Βερδιέρη, καὶ  
 νὰ τῆς ὀμιλῇ μὲ ἕν μειδιάμα... (Διακοπτομένη).  
 Ὅχι! δὲν θέλω πλέον νὰ τὰ συλλογίζωμαι  
 αὐτὰ!... πρῶτον μοῦ κάμνουσι πολὺ κα-  
 κόν..... ἔπειτα εἶναι ἄδικον. Εἶμαι βεβζία!...  
 Δὲν ὑπάρχει τίποτε μεταξὺ των..... Ἄς  
 ἐργασθῶ!... ἄς ἐργασθῶ δι' αὐτόν... Πρὸ ὀλί-  
 γου ἄφησε τὸν ἐπενδύτην του ἐκεῖ καὶ μὲ  
 πικρεκάλεσε νὰ τοῦ ράψω ἕν κομβίον. Ἐμπρὸς  
 λοιπόν· στὴ δουλειά μας! (Λαμβάνει τὸν ἐπερδύ-  
 τιν καὶ ἐτοιμάζεται νὰ ἐργασθῇ.) Πλησίον αὐ-  
 τοῦ τοῦ λίκνου βλέπουσα τὸν υἱὸν του!... Ἡ  
 καρδιά μου εἶναι ἡδὴ ἡσυχωτέρα! ἡ ἐργασία  
 διώχνει τὰς κακὰς σκέψεις! (Μετὰ βραχειαν  
 σιωπῆν.) Εἰς ποῖον ἀρὰ γε νὰ ἔγραψε χθὲς μετὰ  
 τῆς προσοχῆς;... (Ἐργαζομένη πάντοτε.) Εἶ-  
 χεν ἐξέλθει μετὰ τὸ δεῖπνον διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς  
 τὴν λέσχην. Εἰς τὰς δέκα δὲν εἶχεν ἐπιστρέψῃ  
 ἀκόμη. Ἦρχισεν νὰ ἀνησυχῶ. Αὐτὸ μοῦ συμβέ-  
 νει πάντοτε· δέκα καὶ μισή... ἕνδεκα... Δὲν ἐπα-  
 νέρχεται. Ἐκαθήμην ἐκεῖ, προσπαθοῦσαν ἄνα-  
 γνῶσω, πλὴν δὲν τὸ κατάρθων, ἀνασκιστῶσα  
 εἰς κάθε κρότον βημάτων, πηγαινύσασα ἀκατα-

παύστως ἀπὸ τῆς θέσεώς μου εἰς τὸ παράθυρον  
 ἢ πρὸς τὴν θύραν... Τέλος εἰς τὰς ἕνδεκα καὶ  
 μισή ἀκούω τὴν φωνήν του κάτω εἰς τὴν εἴσοδον.  
 Ἐπειδὴ πάντοτε μαλώνει ὅταν κλαίω, καὶ ἐ-  
 πειδὴ εἶχον κλαύσει ὀλίγον, ρίπτομαι εἰς τὴν  
 κλίνην μου μισοενδεδυμένη καὶ προσποιούμαι ὅτι  
 ἐκοιμώμην. Εἰσέρχεται, σκύπτει ἐπάνω μου, διὰ  
 νὰ βεβιωθῇ ἐὰν κοιμῶμαι. Ἡ καρδιά μου ἐ-  
 κτύπα μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ ἀταξίας...  
 Ὡ! τί ἐτράθηξά!... Ὡχ!... Πλὴν ἔμεινον ἀκίνη-  
 τος, καθότι ἡσθάνομην, ὅτι ἐὰν τοῦ ὀμίλου θὰ  
 μὲ ἔπαιρνον τὰ δάκρυα!... Εἶχον κάμει τὸσα ὄ-  
 νειρα ζήλοτυπίας καθ' ὅλην τὴν ἐσπέραν! Ἐ-  
 κάθησε λοιπόν παρὰ τὴν μικρὰν ταύτην τράπεζαν.  
 Δὲν ἔχασα καμμίαν κίνησίν του, ἂν καὶ εἶ-  
 χον τοὺς ὀφθαλμούς μου ἡμικλείστους. Βλέπει  
 κανεὶς πολὺ καλὰ διὰ μέσου τῶν βλεφρῶδων  
 ἅμα προσέχη. Λαμβάνει γραφίδα, χάρτιν καὶ  
 ἀρχίζει νὰ γράφῃ... Εἰς ποῖον; Ἄναμφιβόλως  
 ὄχι εἰς ἄνδρα... καθότι ἐμεῖδία. Δὲν μειδίξ κα-  
 νεὶς ὅταν γράφει εἰς ἄνδρα. Ὅχι. Ἀφοῦ ἔγραψεν  
 ἀναγνώσκει πάλιν τὴν ἐπιστολήν του δις ἢ τρίς  
 παρατηρῶν πάντοτε πρὸς τὸ μέρος μου, διὰ νὰ  
 βεβιωθῇ πράγματι, ἐὰν ἐκοιμώμην. Ἐπειτα  
 λαμβάνει βουλοκέρι τὴν μικρὰν σφραγίδα τὴν ὁ-  
 ποίαν ἔχει εἰς τὴν ἄλυσσον τοῦ ὡρολογίου του.  
 (Μετὰ τινος συγκινήσεως.) Σφραγίδα τὴν ὁποίαν  
 ἐγὼ τοῦ ἔδωσα!... καὶ πάντοτε χαμογελῶν... μὲ  
 φυσιογνωμίαν... Ὡ! μὲ μίαν ἔκφρασιν τοῦ προ-  
 σώπου του, ἡ ὁποία μοῦ ἔκαμε πολὺ κακόν...  
 (Μετὰ θλίψεως). Ὡ! ναι, ναι! ἔχει δικαίον!  
 Μία φαντασία ὡς ἡ ἰδική μου εἶναι μέγα κα-  
 κόν!... Ἄλλὰ τί νὰ κάμω; πῶς νὰ διορθωθῶ;  
 Μεταχειρίζομαι ὅλα τὰ μέσα ὅσα νομίζω, ὅτι  
 εἶναι καλλίτερα... τὴν λογικὴν, τὴν προσευχὴν,  
 τὴν ἀνάμνησίν του, δὲν δύναμαι ὄμως νὰ τὸ κα-  
 τορθώσω αὐτό. Εἶναι ὡς ἂν θέλω νὰ παύσω, νὰ  
 μετριάσω τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην μου! Μὰ εἶ-  
 ναι αὐτὸ δυνατόν;...

Παῦλος (εἰς τὸν κήπον ἄδων)

»Τὸ βάζο ποῦ μαρκινετ' ἡ βερβένα,  
 »ἀπὸ μικρὸ ραγίστηκε ριπίδι.»

Μαρία

»Ἄ!..νάτος...τραγουδεῖ τὸ σπασμένο ἀνθο-  
 δοχεῖον τοῦ Σουλὺ Προυντόμ.»

Παῦλος (ἐξακολουθῶν νὰ ἀῖδῃ)

»Τὸ κτύπημά του ἦταν σὰν παιγνίδι  
 »καὶ κρότο δὲν ἀκούσκαμε κανέναν!»

Μαρία

Τί ὠραίαν φωνὴν ἔχει... Τί νος νὰ εἶναι ἡ μου-  
 σικὴ; Πόσον εἶναι περιπεπῆς καὶ διαπεραστικὴ!

Παῦλος (ἐξακολουθῶν νὰ ἀῖδῃ)

»Μὰ τὸ μικρὸ ράγισμα μὲ δόλο

»τοῦ λουλουδιοῦ κατέστρεψε τὰ κάλλη.  
 »κι' ἀύρατο τὸ ἄτυχο κρυστάλλι  
 »ραγίστηκε σιγὰ-σιγὰ καὶ ὄλο...»

Μαρία

Θελτικώτατα!...

Παῦλος

»Καὶ τὸ νεράκι του τὸ δροσιμένο  
 »σταλαγματιά.—σταλαγματιὰ ἐχάθη...  
 »Κανεὶς ὡς τώρ δὲν τὸ ἔχει μάθει·  
 »μὴ τὸ ἐγγίσετε· εἶναι σπασμένο...»

Μαρία

»Ἄ! ἐνθυμοῦμαι!...Εἶναι μία ἀπὸ τὰς μελω-  
 δίαις τοῦ Παλακντίλ.»

Παῦλος (ἄδων)

»Ἔτσι πολλές φορές καὶ τὴν καρδιά μας  
 »ἐκείνη ποῦ ἀγαπᾷμας μᾶς πληγώνει!  
 »καὶ τότε ἡ καρδιὰ ραγίζει μόνη  
 »καὶ χάνεται ὁ ἀνθὸς τοῦ ἔρωτά μας.»

Μαρία (μετὰ δειλίας καὶ φόβου)

Τί τόνος! ὁποία ἔκφρασις!...

Παῦλος

»Κανεὶς δὲν ἔχει τίποτα νοῆσει  
 »κισθάνεται μονάχα ἡ δόλμα ἐκείνη  
 »τὸ κάθε δάκρυό τῆς ὅπου χύνει...  
 »Μὴ τὴν ἐγγίσετε!... ἔχει ραγίσει...»

(Τὸ ᾄσμα διακόπεται)

Μαρία (μετὰ φόβου)

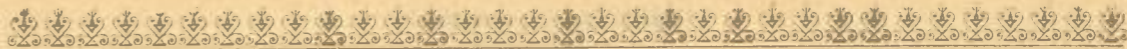
Ἡ καρδιά μου ἐταράχθη πολὺ!... Ἡ συγκί-  
 νησις του ἐνῶ ἐτραγῶδει τὴν στροφὴν ταύτην...  
 ὁμοιάζει μὲ θλίψιν... μὲ παράπονον... μὲ ἐπίπλη-  
 ξιν!... Μήπως ἀρὰ γε τὸν δυσηρέστησα καὶ τὸν  
 προσέβαλλα χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζω;... Μήπως  
 ἐγὼ, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ, ἐπλήγωσα καὶ ἐρά-  
 γισα τὴν καρδιά του!... Ὡ! ὄχι!... Εἶναι ἀδύ-  
 νατον!.. Καὶ ἐν τούτοις ὅταν εἶπε τὸν στίχον  
 τοῦτον: «Καὶ χάνεται ὁ ἀνθὸς τοῦ ἔρωτά μας!  
 καὶ εἰς τὰς λέξεις ταύτας: «Μὴ τὸ ἐγγίσετε·  
 εἶναι σπασμένο!...» νόμισα!... Ἄ!... ἄλλ' εἶμαι  
 τρελλὴ λέγουσα ταῦτα. Εἶναι μὲν ἀλήθεια ὅτι  
 τὸν ἀγαπῶ πολὺ, πλὴν... (ἀκοοῦται καὶ σπογ-  
 γίζει τοὺς ὀφθαλμούς τῆς). Νομίζω ὅτι μοῦ φω-  
 νάζει!.. Ναί, ἐμένα φωνάζει!.. (Πηγαίνει εἰς τὸ  
 παράθυρον). Παῦλε!.. Με ἐφώναξες; Ναί;..  
 πάρε το... (Ρίπτει τὸ φόρεμα ἐκ τοῦ παραθύρου.  
 Χαρτίον τι πίπτει ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ φορέμα-  
 τος). Μπᾶ!... ἕνας φάκελλος... Μία ἐπιστολή;..  
 (Τὴν λαμβάνει). Ἡ ἐπιστολὴ τῆς παρελθούσης  
 νυκτός... Ναὶ αὐτὴ εἶναι τὴν ἀναγνωρίζω. Νὰ τὸ  
 βουλοκέρι... νὰ ἡ σφραγίς... Ὡ! καρδιά μου δυ-  
 στιχυσιμένη... (Ὁσφραίνεται τὴν ἐπιστολήν).  
 Χάρτης εὐώδης! Ποτὲ δὲν γράφει ἐπὶ τοιοῦτου

χάρτου!... Καὶ αὐτὴ ἡ μισοτελειωμένη ἐπι-  
γραφή! «πρὸς τὴν κυρίαν...» χωρὶς ὄνομα!..  
Διατί;.. (Παρατηρεῖ τὴν ἐπιστολὴν πανταχόθεν)  
Ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο φαίνεται, μήπως τὴν ἀν-  
γνώση κανεῖς; Δὲν τοῦ ἔφθασε τὸ βουλοκέρι.  
Τὴν ἔκλεισεν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ μὲ γόμμην.  
(Παρατηρεῖ πάλιν τὴν ἐπιστολὴν μὲ περισσοτέ-  
ραν προσοχὴν). Τί βλέπω;.. Τὸ πρῶτον γράμμα  
τοῦ ὀνόματός εἶναι γραμμένον κατὰ τὸ ἥμισυ!  
Εἶναι Β... εἶναι δι' ἐκείνην!.. Εἶναι διὰ τὴν κυ-  
ρίαν Βερδιέρη!.. Ἄ! ἡ νόμιμος ἄμυνα δικαιολο-  
γεῖ τὰ πάντα. Ὅταν κλέπτῃς τις ἢ ληστὴς εἰ-  
σέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν σου, δικαιοῦσαι νὰ ὀ-  
πλισθῆς ἐνκνήνιον τοῦ!.. Καὶ δύνῃμι διὰ τοῦτο  
νὰ τὴν ἀνοίξω. (Ξεσχίζει τὸν φάκελλον μετὰ  
ζωηρότητος, ἀνοίγει τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ἀναγι-  
νώσκει καὶ ἀφοῦ τὴν ἀνέγνωσε πίπτει ἐπὶ τοῦ  
καθίσματος κρατοῦσα τὴν κεφαλὴν διὰ τῶν δύο  
χειρῶν της. Μετὰ μικρὰν σιωπὴν, ἀνεγείρει τὴν  
κεφαλὴν καὶ μὲ φωνὴν χαμηλὴν). ὦ! θεέ μου  
...Τὴ ἐντροπή!.. Εἶμαι θεοβίβη ὅτι εἶναι ἐκεῖ κάτω  
καὶ μὲ περιγελάει... (ἀναγινώσκουσα τὴν ἐπιστο-  
λὴν). «Ἄ... σὲ συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ, ζη-  
λιάρη!..» (Μεταξὺ δακρύων καὶ γέλωτος) Ἄ! !  
τὸ τέρας!.. Πῶς μὲ γνωρίζει... Ἐμάντευσεν ὅτι

θὰ τὴν ἀνγνώσω!.. Κελά μου τὴν ἔφθασεν!..  
Εἶναι τόσον ἔξυπνος!.. (Ἀναγινώσκουσα ἐκ νέου  
τὴν ἐπιστολὴν). «Ἄ!.. σὲ συνέλαβον ἐπ' αὐτο-  
φώρῳ, ζηλιάρη!.. Δὲν θὰ τολμήσω ποτὲ νὰ πα-  
ρουσιασθῶ ἔμπροσθέν σου. (Ἐγείρεται σιγὰ, σιγὰ  
καὶ πηγαίνει εἰς τὸ παράθυρον, βλέπουσα ὀπι-  
σθεν τῶν παραπεισμάτων χωρὶς νὰ φαίνεται),  
Εἶχα δίκαιον! Ἐκεῖ εἶναι. Ἐχει τὰ βλέμματά  
τοῦ ἐστραχμμένα πρὸς τὰ ἐδῶ! Γελάει ὑπὸ τὸν  
μύστακά του... ὑπὸ τὸν ὠρατὸν τοῦ μύστακα...  
(ἔξεροχόμενη διὰ μᾶς εἰς τὸ παράθυρον ἄνευ  
προφυλάξεως καὶ πέμπουσα πρὸς αὐτὸν φιλή-  
ματα). Ἄ! κελά! γέλα... περίπαζέ με ὅσον θέ-  
λεις! μού εἶναι ἀδιάφορον!.. Εἶμαι τόσον εὐτυ-  
χής! (Μετοστρεφόμενη πρὸς τὸ λίκνον). Ὁ  
υἱός του ἔξυπνός! (Κράζουσα τὸν σύζυγόν της).  
Παύλε, ἔλα, ἔλα νὰ σὲ ἐνγκλισηθῶ καὶ νὰ  
σοῦ ζητήσω συγγνώμην ἐπάνω εἰς τὸ λίκνον τοῦ  
... ἔλα λοιπόν!.. Ἄ! μὰ τὴν ἀλήθειαν! δὲν ἀν-  
τέχω πλέον!.. Ἀφοῦ αὐτὸς δὲν ἔρχεται, πηγαίνω  
ἐγὼ νὰ τὸν ζητήσω! (Τρέχει πρὸς τὸν κήπον,  
ἢ αὐλαίαν πίπτει).

Ἐν Πάτραις

Μετάφρασις ΚΟΣΜΑ Π. ΘΑΝΕΜΗ



## Ο ΜΙΚΡΟΣ ΛΥΚΟΣ

— Ἄς εἶνε μικρὸς, ἔχεις ἀδικον, εἶπεν ὁ γε-  
ρολύκος. Φαίνεται καθαρά πῶς δὲν ἔχει; ἰδέαν  
τί εἶνε οἱ ἄνθρωποι!..

Ὁ γερολύκος αὐτὸς μὲ κἀτάσπρον πλέον τὸ  
ρῦγχος, μὲ τὸ τρίχωμα μισοφαγωμένον ἐδεί-  
κνυε πῶς ἦτο πεπειραμένος. Εἶχε διαφύγει ὀ-  
βριαντῆς παγίδας, δὲν περιέπεσεν εἰς καμμίαν πα-  
γαλιάν, καὶ ἐπειδὴ ἦτο παροῦργος ὅσον ἠμπορεῖ  
καρεῖς νὰ φαντασθῆ, ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμή-  
σεως εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τοῦ δάσους.

Ἄλλ' ὁ μικρὸς, εἰς λύκος τόσος δὲν ἦ-  
θελε τίποτε ν' ἀκούσῃ, καὶ ἐκάθητο τ' ἀπίστομα,  
μὲ τὰ χεῖλη συνεσφιγμένα γύρω ἀπὸ τοὺς μῶλι;  
φαινομένους ὀδόντας, μὲ ἀενεὲς καὶ πείσμον  
βλέμμα.

Ὁ παλποῦς ἐστράφη πρὸς τὰ ἄλλα μέλη τῆς  
φυλῆς.

— Τί τὰ θέλετε! Εἶνε κληρονομικὸν. Μέσα  
εἰς τὸ αἷμά του ρεῖ ἡ δουλοπρέπεια, ἡ χαμέρ-  
πει, ἡ ποταπότης. Ὁ πατέρας του ἦτο σκύ-  
λος... Τί περιμένετε ἀπὸ τὸ παιδί του!..

Καὶ παντες ἐγκαταλείποντες τὸ λειβάδι ὅπου  
ἔγενετο τὸ συμβούλιον, διότι ἤγγιζεν ἡδὴ ἡ  
αὐγὴ, ἐπανῆλθον εἰς τὰ ὕψη.

Μόνος ὁ γερολύκος ἐστράφη πρὸς στιγμὴν.

— Θὰ μᾶς θυμηθῆς πολλὰς φορὰς, καὶ ἐλ-  
πίζω νὰ μᾶς ξαναυρίσῃς... ἂν τὰ καταφέρῃς.

Ἄλλ' ἡδὴ ὁ μικρὸς λύκος κατήρχετο τὴν κλι-  
τὴν, μὲ τὸ ρύγχος ὑψηλά. Τί εἶχε νὰ φοβηθῆ  
ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Ὁμοίως τόσον καταπλη-  
κτικῶς μὲ τὸν πισιότερον τῶν σύνιροφον! Ἐνῶ  
οἱ ἄλλοι τῆς φυλῆς του, τοῦ ἐφαινοντο τόσον ἄ-  
γριοι, τόσον αἰμοχαρεῖς, βάρβαροι, φρικτοί!..  
Καὶ ἡγάπων τὸ ὤμον κρέας!.. Πφ! Μίαν  
φορὰν, ὀπίσω ἀπὸ τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου, μέσα  
εἰς τὰ σκουπίδια, εἶχε βρῆ κατὰ κόκκαλα βρα-  
σμένα... Τί νόστιμα ποῦ ἦσαν!.. Καὶ ἔπειτα ἂν  
δὲν τοῦ ἦρθε νὰ τρώγῃ μόνον κρέατα ψητὰ ἢ  
βραστὰ, ἤμποροῦσε νὰ στενοχωρηθῆ ἐπὶ τέλους  
ὀλίγον, καὶ μὲ τὴν μηδαμινὴν αὐτὴν θυσίαν νὰ  
ζήσῃ τοῦ λοιποῦ μέσα εἰς ὄνια πεπολιτισμένα,  
ἀγαθὰ, γαλήνια, προσηνῆ, θωπευτικά.

Ποσάκις ὅταν ἤκουε ἤχους μεμακροσμένους,  
τοὺς κώδωνας νὰ κτυποῦν, ἢ ἄλλους ἤχους τοῦ  
πολιτισμοῦ ἐνῶ ἦτο καὶ αὐτὸς κρυμμένος μαζὶ  
μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὰ χαμόκλαδα ὅταν ἔκαμναν  
καρέρι, ποσάκις δὲν ἐπόθησε νὰ ἦτο ἔν σκυ-  
λάκι, ἀλλοῦστιατον σκυλάκι, ὅπως, εἶται ἔλεγον  
τουλάχιστον, ἦτο ὁ πατήρ του. Τὸ οὐσιώδες ἦτο  
νὰ εὖρη ἕνα καλὸν ἀθλήτην. Ἄ! Ὅ! τὸν εὖρι-  
σκεν εὐκόλως μὲ ὀλίγην καλὴν θέλησιν.

\*\*

Νὰ τὸ ὠραῖον χωριουδάκι, ἀληθινὸν μπουκέ-  
τον μέσα εἰς τὴν προσινάδα. Ἦτο Κυριακὴ,  
καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου ἄνδρες καὶ γυ-  
ναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά ἐκάθητο κάτω ἀπὸ  
τὰ ἀκίνας τοῦ γελαστοῦ ἡλίου. Ὅλοι ἐφαίνοντο  
εὐχαριστημένοι. Ὁ μικρὸς λύκος διωλισθήσε μέσα  
εἰς τὴν ταβέρναν. Καὶ ἐκεῖ ὅλα τὰ τραπέζια ἦσαν  
γεμάτα ἀπὸ κόσμον. Κανεῖς ὅμως δὲν ὠμίλει.  
Ὅλοι προσεκτικοὶ ἤκουον καὶ πουλάκια κοκκι-  
νοπρασινोकίτρινα τὰ ὁποῖα ἔφαλλαν μέσα εἰς τὰ  
κλωβιά των.

— Τί ὠραῖα ποῦ εἶνε ἐδῶ, ἐσυλλογίσθη στενά-  
ζων.

Μαζὶ μὲ τὸν στεναγμὸν ὅμως φαίνεται, ὅτι  
ἐβγήκε καὶ ὁ συλλογισμὸς, διότι εἰς γέρικος σκύ-  
λος μὲ κρεμασμένα τ' αὐτιά καὶ πλέον κρεμα-  
σμένα τὰ χεῖλη, εἶπε κινῶν τὴν κεφαλὴν.

— Γὰ κὺνταξε καλλίτερα.

Ὁ μικρὸς παρετήρησε. Καὶ εἶδε ὅτι μεταξὺ  
τῶν πουλιῶν ἐκείνων κανὲν δὲν εἶχε μάτια. Ἄ!  
κόγχοι ἦσαν κεκλεισμένοι, ἄλλαι μὲν σκοτειναί,  
καὶ ἄλλαι πάλιν μόνον ἄσπραι.

— Ἄ! τὰ κακόμοιρα! Εἶνε τυφλά!

— Ἄν εἶνε τυφλά! Τὰ ἐτύφλωσαν διὰ νὰ  
τραγωδοῦν καλλίτερα, διὰ νὰ διασκεδάζον καλ-  
λίτερα τὸν κόσμον. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ποῦ βλέπετε  
ἐδῶ τὰ στραβῶνουν τὰ καυμένα μὲ μίαν πυρω-  
μένην βελόνην

Ὁ μικρὸς λύκος ἔφυγε σιγὰ-σιγὰ, ἀλλὰ καὶ  
περίτρομος...

— Ἄς εἶνε, ἔλεγε μόνος ἐνῶ τρέχων πάντοτε



ἔσπευδε ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ χωρίον, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἤμπορεῖ ν' ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν. Καὶ ἔπειτα χωριάζεται εἶνε. Τί περιμένεις ἀπὸ αὐτούς. Εἰς τὴν πόλιν θὰ πάω, καὶ ἐκεῖ ὅλα εἶνε διαφορετικά. Ἐκεῖ εἶνε ὁ πολιτισμὸς ὁ μεγάλος.

Ἐπὶ τέλους ἐφθασεν εἰς τὴν πόλιν, τὴν μεγάλην πόλιν. πόσον ὠραία ἦτο ἐκεῖ, πόσον ἔλαμπαν, τὰ πράγματα! Πόσος κόσμος ἐπηγαινοῦρχετο. Ὅσον ἠμπόρεσεν ἀπέφυγεν τὰς ἀμάξας, καὶ ἐπήγαινε ξυστὰ-ξυστὰ εἰς τοὺς τοίχους. Ἐίδεν ἓνα ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἐιστάκιζεν εἰς τὸ ξῦλον μίαν γυναῖκα, καὶ οἱ ἄνδρες γύρω του ἐξεκαρδιζόντο εἰς τὰ γέλοια καὶ τὸν ἐνεθάρρουνον.

— Μωρὲ γδάρε τὴν! Τοῦ ἔλεγαν.

Ἐίδε μίαν γυναῖκα ἢ ὁποία ἀλύπητα ἔδερε τὸ παιδί της, καὶ γύρω της αἱ ἄλλαι γυναῖκες τὴν συντεβούλευον ἀκόμη περισσότερον ν' αὐξήσῃ τὴν τιμωρίαν.

Ἐίδεν ἓνα μικρὸν ἀνθρωπάκον νὰ σκοτώνῃ μὲ τὰς πέτρας ἓνα μικρὸν γάτον, καὶ τ' ἄλλα μικρὰ γύρω μὲ πέτρας εἰς τὰ τρυφερὰ χερσάκων ἐπερίμεναν τὴν σειρὰν των.

Ἐίδε μεθυσμένους τῶν ὁποίων τὸ λογικὸν ἐχμεῖνει εἰς τὸ βάθος τοῦ ποτηρίου των, οἷτινες εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν διεσκέδαζον μὲ τ' ἀκατανόητα καὶ παλαβὰ των λόγια, μὲ τὴν λίγη ζάλη τοῦ βαδίσματος των. Ἄλλ' ὅσοι τὸν ἐτρομάξαν μὲ τὰ μαχαίρια ποῦ ἔβγαλαν μεταξὺ των μὲ τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον ἤρχισαν νὰ χύνουν μαζῆ μὲ τὸ κρασί ἀνακατωμένον.

Κάποιο ἄλογον κοκκαλιάρικον, μισοφύριον, ἔσυρε μίαν ἀμαξάν γεμάτην ἀπὸ ἐπιβάτας καὶ ἀποσκευάς. Τὰ κόκκαλά του ἐφαίνοντο πῶς ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ ξεθωριασμένον πετόι τοῦ. Τὰ πόδια του τρεμουλιαστὰ, ξεχαρβαλωμένα ἤγωνίζοντο νὰ κινήθωσιν. Καὶ τὸ καμουτσίκι ἐπιπιε μὲ ραγδαῖα κυνήματα ἐπάνω εἰς τὴν αἰμόφυρτον ῥάχιν τοῦ ζωντανοῦ ἐκείνου ἐρειπίου τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκόμη τὸ θάρος νὰ ζῆ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκόμη δλον τὸν πόθον νὰ ἐργασθῆ.

Αἶφνης, ἐτρίκλισεν. Ἐκαμὲ ἐν βῆμα ἐμπρός, ἐν βῆμα ὀπίσω ἐγονάτισε μὲ τὰ λυγισμένα πόδια καὶ ἔπεσε.

— Στὸ διάολο! Ἐκραύγασεν ὁ ἀμαξηλάτης.

Καὶ κινῶν ἡγία καὶ καταφέρων τὴν μάστιγα προσεπάθησε νὰ τὸ ἀνεγείρῃ. Ἐπὶ ματαίῳ ὅμως ἢ προσπάθεια. Κατῆλθεν ὁ ἀμαξηλάτης, ἐκέν-

τησε τὸν ἵππον, τὸν ἐγρονθοκόπησεν εἰς τοὺς ῥώθωνας, τὸν ἐλάκτισεν εἰς τὴν κοιλίαν.

Τίποτε!... Τίποτε!...

— Μὰ τὸ ποδάρι του ἔσπασε! παρετήρησε κάποιος.

Ὁ ἀμαξηλάτης ἐξήμεσε νέας καὶ βρωμερὰς ὄβριες, ἐφόρτωσεν ἄλλοῦ τὰς ἀποσκευάς, καὶ δέσασ τὴν ἀμαξάν του ὀπίσω ἀπὸ μίαν ἄλλην ἀπῆλθεν μὲ τὰ χάμορα.

Τὸ ἀξιοθρήνητον ναυάγιον ἔμεινεν πνέον τὰ λοίσθια. Ἄλλὰ τὸ μαρτύριόν του δὲν εἶχεν ἀκόμη λήξει. Γύρω του εἶχε σχηματισθῆ κύκλος περιέργων, ὅστις ἠδῆ χαριστεῖτο ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν τὴν ὁποίαν καὶ ἐπηύξανεν. Ποῖος μὲ τὴν ὀμπρέλλιν τὸ ἐκέντα, ποῖος τὸ ἐκίτυπα μὲ τὴν ῥάβδον του. Κάποιος μικροκακοῦργος ἐδοκίμισε εἰς τὰ πλευρά του τὸ σιλέτον του, καὶ ἄλλος ἀμαξηλάτης πιόμενος ἐπέρασε τὸν τροχὸν τῆς ἀμάξης του ἐπάνω εἰς τὸ τεντωμένον πόδι τοῦ ἵππου.

Τρέμων καὶ φρικιῶν ὁ μικρὸς λύκος ἐπερίμενε νὰ ἐξημερώσῃ. Ἦθελε νὰ φύγῃ! Μόνον νὰ φύγῃ!

\*\*

Ἐξημέρωσε, καὶ πάντοτε περιδεῆς ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως. Εἰς τὸν δρόμον συνηντήθη μὲ ἐν ποίμνιον ἀπὸ πρόβατα. Ἄλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ τὰ τυραννοῦνε εἶτοι; Τὰ ἐτυρνοῦσαν, τὰ ἐτύφλωναν, τὰ ἐκούτσιασαν. Ἄ! ὄχι δὲ εἶτοι! Ἦμπορεῖς νὰ σκοτώνῃς διὰ νὰ φάγῃς. Ἄλλὰ νὰ σκοτώσῃ; γογγύρα χωρὶς ἀγωνίαν. Νὰ τυραννῆς ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν φρικώδη τρόπον μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ διασκεδάσῃς; αὐτὸ ὑπερβαίνει τὰ ὄρια.

— Καῦμένη παπποῦ! ἐστέναξεν ὁ μικρὸς λύκος.

Ἄλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὸν συλλογισμόν του. Μία τοιμίδα τὸν εἶχε πιάσει ἀπὸ τὴν μέσην, τὸν ἐσήκωσε ψηλὰ καὶ τὸν ἐπέταξεν μέσα εἰς ἓνα κλωβὸν ὅπου ἦσαν κλεισμένοι καὶ ἄλλοι δέκα σκύλοι.

Τὸν εἶχαν πάρει δι' ὁμοίων των.

Καὶ ὁ μικρὸς λύκος πενθίμως βαίνων πρὸς τὸν θάνατον, ἤκουσε τὸν μπόγιαν νὰ λέγῃ.

— Καλὸ τομάρι! Χρυσὴ δουλειά!

ΣΕΒΕΡΙΝΗ

# ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ν. Ι. ΔΑΣΚΑΡΗ ΚΑΙ Β. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

## “ΑΛΛΟΥ ΧΤΥΠΑΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ...,”

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ

### ΠΡΟΣΩΠΑ

Ἄγγελος Κεχημπάρης  
Ἐλπίς, σύζυγός του  
Γρηγόρης, ἐπηρέτης των  
Θοδωράκης Κεντελής, ἀδελφὸς τῆς Ἐλπίδος  
Πῶλ Μάρνας  
Μπεμπέκα, σύζυγός του  
Ἀννίβας Μπαρμπένης  
Πηγελόπη, σύζυγός του

### ΟΙ ΔΙΔΑΣΑΝΤΕΣ

Σαγιῶρ  
Μ. Κοτοπούλη  
Σταματοπούλος  
Κούρτελης  
Μυράτ  
Χ. Μυράτ  
Λούης  
Φ. Λούης

[Ἡ σκηνὴ ἐν Ἀθήναις]

## ΑΛΛΟΥ ΧΤΥΠΑΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ...

[Αΐθουσα με θύραν εις τὸ βάλτος φέρουσαν εις corridor καταλήγον εις κλίμακα, δι' ἧς ἀνέρχονται ἐκ τῆς αὐλείου θύρας εις τὴν οἰκίαν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ θύραι φέρουσαι, ἡ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ εις τὰ δωμάτια τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Κεχομπάρη, ἡ δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ εις τὰ δωμάτια τοῦ Θεωδωράκη. Παρὰ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ θύραν παρὰθύρον βλέπον πρὸς τὴν ὁδόν. Παρὰ τὴν θύραν τοῦ βάλτους μικρὸ μπάνιο πλήρες ὕδατος.]

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Ἄγγελος καὶ κατόπι καὶ Γρηγόρης

[Κατὰ τὴν ἄρσιν τῆς οὐλαίας φαίνεται ἔξερχόμενος διὰ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ θύρας ὁ Ἄγγελος φέρων φερνὴν ἐνδύμασιαν, φιδάκι καὶ κρατῶν ἐλαφρὰν ράβδον].

ΑἴΓΕΛΟΣ. (Βαδίζων μεγάλοις βήμασι). — Δὲν ἔμπορῶ πειὰ νὰ σὲ βλέπω νὰ ντύνεσαι. χριστιανὴ μου... κάνεις τρεῖς ὥρες!... (προχωρῶν σκοινιάπει ἐπὶ τοῦ μπάνιου). Νά! καὶ τὸ ἄλλο τὸ γαϊδοῦρι ποῦ ἀφήνει μὲς τῆ μέση τὸ μπάνιο τοῦ παιδιοῦ... (Καλῶν). Βρὲ Γρηγόρη... Γρηγόρη!...

ΓΡΗΓΟΡΗΣ (ἔξερχόμενος διὰ τῆς πρὸς τ' ἀριστερὰ θύρας). — Ἀμέσως, κύριε, ἀμέσως.

ΑἴΓΕΛΟΣ. — Δὲν μοῦ λές, γιὰ ἔπιπλο τᾶφρηδες αὐτὸ τὸ μπάνιο μὲς τῆ μέση;

ΓΡΗΓΟΡΗΣ. — Τῶβγαλα ἀπὸ τὴν κάμαρα τοῦ μικροῦ γιὰ νὰ τὸ χύσω... ὅταν ντίγκ! κτυπάει τὸ κουδοῦνι τοῦ κύρ Θεωδωράκη... Ἀφῆνω τότε τὸ μπάνιο καὶ τρέχω 'ς τοῦ κύρ Θεωδωράκη... Νερὸ γιὰ ξούρισμα, λείει ὁ κύρ Θεωδωράκης... Τρέχω καὶ φέρνω νερὸ γιὰ ξούρισμα καὶ γυρίζω νὰ πάρω τὸ μπάνιο ὅταν ξανατίγκ! πάλιν ὁ κύρ Θεωδωράκης... ξαναφῆνω τὸ μπάνιο καὶ ξανατρέχω 'ς τοῦ κύρ Θεωδωράκη... Λίγο σαποῦν, λείει ὁ κύρ Θεωδωράκης... τρέχω καὶ φέρνω σαποῦν...

ΑἴΓΕΛΟΣ. — Καὶ ξαναγυρίζεις 'ς τὸ μπάνιο καὶ ξανακτυπάει ὁ Θεωδωράκης καὶ ξαναφῆνης τὸ μπάνιο καὶ ξανατρέχεις 'ς τοῦ Θεωδωράκη καὶ ξαναγυρίζεις τὴν φλυαρία καὶ νὰ μοῦ ξανακάνης τὴν χάρι, παρκακλῶ, νὰ ξαναπάρης τὸ μπάνιο ἀπὸ ἄνω καὶ νὰ το χύσης γλήγορα!

ΓΡΗΓΟΡΗΣ. — Αὐτὸ ἐσκόπευα κ' ἐγὼ νὰ κάνω... (Κύπτει νὰ πάρη τὸ μπάνιο ὅταν ἀκούεται ὁ κωδωνίσκος τοῦ Θεωδωράκη). Νά τα πάλι!.. ὁ κύρ Θεωδωράκης!... Αὐτὴ τῆ φορὰ ὅμως δὲν θὰ πάω... θὰ χύσω τὸ μπάνιο.

ΑἴΓΕΛΟΣ. — Ὅχι, νὰ πᾶς γιὰ νὰ μὴν ἔχω-

με φωνάζει ἀπὸ τὴν γυναῖκά μου... Εἶναι ἀδελφός της, βλέπεις ὁ κύρ Θεωδωράκης.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ. — Ἄφοῦ τὸ θέλετε ἔτσι. πηγαίνω. (Ἐνῶ εἰσέρχεται εις τὰ δωμάτια τοῦ Θεωδωράκη). Καὶ τὸ κακομοιρισμένο τὸ μπάνιο θὰ μένη κλωνίως... 'ς τὰ κρύα τοῦ λουτροῦ!!

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἄγγελος καὶ Ἐλπίς

ΑἴΓΕΛΟΣ (Ἄφοῦ παρατηρήσῃ τὸ ὥρολόγιον, πλησιάζει εις τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ θύραν). — Μὰ, Ἐλπίς!... Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τέλους... κατήντησες ἀπελπισία!... Εἶν' ἔξη παρὰ τέταρτο καὶ θὰ χάσουμε τὸν σιδηρόδρομο.

ΕΛΠΙΣ (ἐνδοθεν). — Καλά, καλά, ἔρχομαι.

ΑἴΓΕΛΟΣ (κάνων μίαν βόλταν καὶ ἐπιπερῶμενος). — Μὰ ἐπὶ τέλους, ἐννοῶ νὰ πάω καὶ λίγο νωρίς 'ς τὴν Κηφισσιά!... Τὸ καταλαβαίνεις ἢ ὄχι;

ΕΛΠΙΣ (ἐνδοθεν). — Ἐφθασα, χριστιανέ μου ἔφθασα...

ΑἴΓΕΛΟΣ. Ἐρίκτις... μὰ δὲν σὲ βλέπω... Λές κ' εἶσαι ἐλληνικὸ τηλεγράφημα, ποῦ δὲν φθάνει ποτέ εις τὸν πρὸς ὄν ἔρον!

ΕΛΠΙΣ (ἐμφανίζεται μὲ τὸν πῖλον ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἕνα μανδύλι εις τὰς χεῖρας. Ἐθρηνοῦσ). — Ὅριστε ποῦ ἦλθα ἐπὶ τέλους.

ΑἴΓΕΛΟΣ. — Μὰ τί διάβολο, τὰ ἴδια πάλιν ἄρχισες;... Πάλιν κλάμματα ἔχουμε;

ΕΛΠΙΣ. — Μὰ εἶναι νὰ μὴν κλαίω... Ἀκούς ἐκεῖ νὰ μὴν ἐρθοῦνε!

ΑἴΓΕΛΟΣ. Βρὲ χριστιανὴ μου, ἄφησε τοὺς ἀνθρώπους 'ς τὴν ἡσυχία τους κ' ἔλα νὰ πηγαίνωμε γιὰ τὴν θὰ χάσουμε τὸν σιδηρόδρομο τῶν ἐξ..

ΕΛΠΙΣ (Ἐθρηνοῦσ). — Μὰ εἶναι ζωὴ αὐτὴ... νὰ μὴ ἐρθοῦν νὰ μᾶς δοῦνε!...

ΑἴΓΕΛΟΣ (ἔσφυσᾷ). — Τὸ γουδι τὸ γουδοχέρι!... Μὰ ἐπὶ τέλους, δὲν ἔμπορεῖς νὰ μοῦ ἐξηγήσης κ' ἐμένω αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἀγάπη, γιὰ τὴν σοῦ ὀρκίζομαι πῶς μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν καταλάβω.









λει εις τὸ αὐτὸ τῆς γυναικὸς του ἦτις συγκατανεύει).

ΜΠ.—Εἶδες ἐκεῖ τοὺς κατεργαροὺς...

ΑΝ.—Δύστε μὰς τὰ καπέλλα σας... θὰ τὰ κρύψωμε ὅμως γιὰ νὰ μὴ μᾶς φύγετε... (Παίρονται τὰ καπέλλα, ὁ μὲν Ἄννιβας τοῦ Πῶλ, ἡ δὲ Πηνελόπη τῆς Μπεμπέκας καὶ ἐξέρχονται διὰ τοῦ βάθου).

ΠΗΝ.—Μὴ στιγμὴ κ' ἐφθάσαμε.... (Φεύγουν).

ΣΚΗΝΗ ΙΓ'

Πῶλ, Μπεμπέκας, εἰταῖκαὶ Θεοδώρακης

ΜΠΕΜΠΕΚΑ.—Τί εἶδους πάλι ὑποδοχὴ ἦταν αὐτῆ ποῦ μὰς κάλυψε, δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω.

ΠΩΛ.—Μὰ τοὺς σαστίσαμε τοὺς ἀνθρώπους..

ΘΟΔΩΡ.—[ἀπὸ τῆς θύρας δι' ἧς ἐξῆλθε. Ἰδίμ].—Ποῦ ξεφύτρωσαν πάλιν τοῦτοι!..

ΜΠΕΜΠΕΚΑ (τῷ Πῶλ).—Ἐνὰς κύριος!

ΠΩΛ.—Μήπως εἶναι ὁ :...

ΘΟΔΩΡ. (προχωρῶν).—Ποιὸν ζητεῖτε, πρκακλῶ ;

ΜΠΕΜΠΕΚΑ.—Ἐλεῖνους ποῦ ζητούσαμε τοὺς ἤδραμε...σεῖς μήπως εἴσθε ὁ...

ΘΟΔΩΡ.—Θοδωράκης...

ΜΠΕΜΠΕΚΑ.—Ὁ Θεοδωράκης! Κολέ Πῶλ, ὁ Θεοδωράκης!

ΠΩΛ.—Ὁ Θεοδωράκης!

[Ἐρρωτοῦν ἀμφότεροι καὶ τὸν σαστίζουν ἀπὸ φιλιὰ, ἐνῶ ἀκούονται αἱ φράσεις : «Θοδωράκη μου!... Σαδελφούλη μου!»]

ΘΟΔΩΡ. (Μόλις κατορθῶν ν' ἀπαλλαγῇ).—Μὰ γιὰ νὰ σὰς πῶ, σὰς πρκακλῶ, γιὰ νὰ σὰς πῶ!... Ὅριστε μὰς!

ΜΠΕΜΠΕΚΑ.—Κολέ τ' εἶν' αὐτά! Τ' εἶν' αὐτά!... Δὲν ἀνγνωρίζεις τὴν Μπεμπέκα σου, τὴν ζαδελφούλα σου!...

ΠΩΛ.—Τὸν Πωλάκη σου, τὸν ζαδελφούλη σου!...

ΘΟΔ.—Σὰς πρκακλῶ, ν' ἀφῆστε τ' ἀστεῖα σ' τὴν μπάντα.. κί' αὐτὰ δὲν τὰ τρώω γῶ!... Κρυφτῆκαν οἱ ἄλλοι γιὰ νὰ γελάστε σεῖς!

ΜΠΕΜΠ.—Κολέ, γιὰ δέ τον ἐκεῖ!...

ΘΟΔΩΡ.—Κυρία μου, τ' ἀστεῖα ἔχουν καὶ τὰ ὄριά τους!..

ΜΠΕΜ.—Συχαμένε: στάσου νὰ σοῦ δείξω γῶ!... (Τὸν ἀρπάζει καὶ τὸν φιλεῖ) Νά! νά! νά!...

ΘΟΔΩΡ. (τῷ Πῶλ).—Καὶ σεῖς, κύριε, τ' ἀνέχεσθε αὐτά; Σὰς συχαίρω!... Ἐκτός θν ἡ κυρία εἶναι καμμιά ἀπὸ κείναις τῆς...

ΠΩΛ.—Ἄ! μὰ εἶσαι χαριτωμένος.. Θεοδωράκη μου!... Μοῦλεγε τίσα ἡ Μπεμπέκα γιὰ σένα, μὰ δὲν τὰ πίστευα!...

ΘΟΔ.—Γιὰ κάλυψτε μου τὴ χάρι!... Νάτμ μὰς!...

(συγχρόνως).—Αἶ, μὰ, νὰ τὸ ΜΠΕΜ.—λοιπόν. (Ἐρρωτοῦν καὶ τὸν περι- ΠΩΛ.—πύσσονται καὶ τὸν φιλοῦν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰσέρχονται ὁ Ἄγγελος καὶ ἡ Ἐλπίς).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Οἱ ἀνωτέρω, Ἄγγελος καὶ Ἐλπίς

Αἴγγελοσ.—Ἦ! δυστυχία μὰς! Ἐλπίς.—Ἦ! συμφορά μὰς! Ἐκνηγύρισαν οἱ λουσμένοι!

Αἴγγελοσ.—Τὸν κλυμένον τὸν Θεοδωράκη!...

Ἐλπίς (παρεμβαίνουσα).—Σὰς πρκακλῶ, σὰς πρκακλῶ... δὲν φταίει ὁ ἄνθρωπος...

ΠΩΛ.—Ἦ! οἱ μουσκαφίρτοι τῶν ζαδέλφων μὰς!

ΘΟΔ. (ἀποσπώμενος)—Ἄ! μὰ λυσσάξανε ἐπὶ τέλους!...

Αἴγγελοσ (δεικνύων τὸν Θεοδωράκη).—Καὶ ὁ κύριος ἀπὸ ἔδω εἶναι ξένος... δὲν ἔχει καθόλου εἰδήσιν...

ΜΠΕΜ.—Κολέ, δὲν εἶναι ὁ Θεοδωράκης αὐτός;...

Ἐλπίς καὶ Αἴγγελοσ.—Τὸν γνωρίζεται;

ΠΩΛ.—Κολέ εἶναι ὁ ἔξαδελφός μὰς!...

Ἐλπίς.—Ἐξαδελφός σας;

ΜΠΕΜΠ.—Μὰ δὲν εἶμαι ἡ Μπεμπέκα του... δὲν εἶναι ὁ Πωλάκης του!

Αἴγγελοσ καὶ Ἐλπίς.—Ἄ!

Αἴγγελοσ.—Μὰ δὲν εἴσθε σεῖς οἱ βρεγμένοι;

ΠΩΛ.—Κολέ, ποιοὶ βρεγμένοι; !...

Ἐλπίς.—Ἄμ! οἱ ἄλλοι τότε ποῦ τοὺς πήραμε τὰ καπέλλα! !...

ΣΚΗΝΗ ΙΕ'

Οἱ ἀνωτέρω, Ἄννιβας καὶ Πηνελόπη.

ΑΝΝ.—Οἱ ἄλλοι ἦλθαν μὲ τὴν ἀστυνομίαν νὰ τὰ ζητήσουν!...

Αἴγγελοσ.—Τί ἔκαμε λέει... Δὲν εἴσθε σεῖς οἱ ἔξαδελφοὶ μὰς;

ΑΝΝ.—Νὰ σὰς λείπουν αὐτὰ... ποῦ μὰς κάλυψτε καὶ γυρίζετε 'ς τοὺς δρόμους μὲ ξένα καπέλλα...

ΘΟΔ.—Μὰ δὲν εἶσαι τοῦ λόγου σου ὁ Πωλάκης;

ΠΩΛ. (γελῶν).—Βρέ, ποῖος Πωλάκης; ὁ Πωλάκης εἶμαι ἐγώ!...

ΜΠΕΜΠ.—Κί' ἡ Μπεμπέκα εἶμαι ἐγώ.

Ἐλπίς.—Ἄμ! σεῖς ποιοὶ εἴσθε;

ΠΗΝΕΛ.—Μεῖς εἶμαστε οἱ βρεγμένοι καὶ νὰ μὰς δώσετε τὰ καπέλλα μὰς γλήγωρα!

Αἴγγελοσ.—Ὡστε σεῖς οἱ ἄλλοι;

ΣΚΗΝΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ

Οἱ ἀνωτέρω καὶ Γρηγόρης.

ΓΡΗΓ. (Εἰσερχόμενος ἐσπευσμένως).—Κύριε! Κύριε!...

Αἴγγελοσ.—Τί τρέχει μωρέ;

ΓΡΗΓ.—Ὀλίγη ἡ Ἀθήνη μὰς ζεύτηκε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σπιτί... κί' ἡ ἀστυνομία μὰς περικύκλωσε... Λένε πῶς ἐδῶ ἄπάνω βρίσκεται ἐταιρεία λωποδυτῶν...

Αἴγγελοσ.—Λάθος κάνουν.... Ἐδῶ ἀπάνω βρίσκεται ἐπὶ τοῦ παρόντος λόγω τῶν συνεπειῶν τῆς ἡ... φιλικὴ ἐταιρεία!... Καὶ νὰ ἡ ἀπόδειξις. (Συναρχίζουν τὰ φιλιὰ: Πανδαιμόνιον).

## ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1

Ὅλοι μ' ἀγάπησαν σιμά της  
Καὶ τ' ἀδελφάκια καὶ ἡ μαμά της  
Κί' αὐτὴ μονάχα μ' ἐμισσοῦσε  
Ἐπειτα, μὲ μισοῦσαν ὅλοι  
Μεγάλοι καὶ μικροὶ διαβόλοι  
Καὶ πάλι αὐτὴ δὲν μ' ἀγαποῦσε.

2

Μοῦ χάρισεσ προχθὲς μιρρὴ πλεξιδα  
Ἄπ' τὰ ὠραῖα σου μαλλιὰ.  
Νὰ ἴδωσ τὰ νεράτα των πῶς θὰ φυλάξω  
Μὲ τὴ γλυκὰ μου τὰ φιλιὰ.

Κί' ὅταν γεράσουν τ' ἄλλα σου μαλλάκια  
Θὰ σὲ ρωτοῦν πονεϊκά.  
—Γιατί δὲ χάριζεσ κ' ἐμᾶς μ' ἐκεῖνα  
Νὰ μὰς φιλή γλυκὰ-γλυκὰ;

3

Ἄπ' τὸν καιρὸ τοῦ Μωῦσῆ  
Εὐπνήσαν τὰ παιδάκια. Ἰὰ καῦμένα...  
Ξέρον τὴ λίρα τὴ χρυσοῦ  
Καὶ δὲν ἀγγίζου κάρβουν' ἀναμμένα.

4

Τοῦ Πέτρον ἐζήλεσα τὴν εὐμορφιά,  
Τοῦ Παύλου ἐζήλεσα τὴν γληγοράδα,  
Τοῦ Γιώργου τὴν παλληκαριά  
Καὶ τοῦ Κωστὴ τὴν ἐξυπνάδα.

Μὰ ἐζήλεσα κί' ἀπ' ὅλα πιὸ πολὺ  
Ἰὰ τόσα ποῦ ἤξερ' ἕνα γεροντάκι.  
Καὶ πᾶνε τ' αἰθάψαν μαζὶ  
Σ' ἕνα τρεῖς πῆχες μνηματάκι.

5

Ποῦ δόξα ἡ ἔρωτα ζητεῖ  
Ἐχει πολλὰ νὰ πᾶθη.  
Γι' αὐτὸ ἡ δάφνη εἶνε πικρὴ  
Κ' ἔχει τὸ ρόδο ἀγκάθι.

6

Στὸ ὀκοτεινὸ παράθυρο  
Σ' ἐγάδευε τ' ἀγέρι  
Ἰὸ εἶδα καὶ τὸ ζήλεσα,  
Θαρρεύτηκα λιγάκι  
Καὶ ἤρθα καὶ σοῦ φίλησα  
Κρυφὰ κρυφὰ τὸ χέρι.

Ι. ΜΑΡΑΝΟΣ





φεύς ἦτο Κρής, ἀπόγονος ἐνετικῆς οἰκογενείας καὶ ὠνομάζετο Βικέντσος Κερνάρος. Παρτηρεῖ τις εὐκόλως, ὅτι ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὰ ἔγγραφα τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ μὴ ὄν οὔτε πρωτότυπος, οὔτε κελύς μιμητῆς συνέγραψε ποίημα ἄνευ κελισθησίας, τὸ ὅποιον ἐν τούτοις εἶνε ἀρκετὰ ἐκπληκτικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀνεφάνη. Χεῖρει ἀκόμη φήμητινὰ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων, ὅπου δὲν γνωρίζουν τὰ κελὰ πρότυπα.

Αἱ κρίσεις τοῦ κ. Leake δὲν ἔχουν κερδίσει πολὺ προερχόμενοι ἐκ τοῦ στόματος ἑνὸς ἄνευ πνεύματος μιμητοῦ. Καὶ ἐκ τῶν ἀναφερομένων οὐδαμῶς ὑπάρχει ἀφορμὴ νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ κ. Derrington ποτε ἔλαβε τὸν κόπον νὰ διαβάσῃ οὔτε ἓνα στίχον τοῦ Ἐρωτόκριτου, — ἂν μὴ ἴσχυε, τοὺς τελευταίους — ἢ γνησιότητος τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἀμφιβάλλεται.

Μετὰ τὸν κ. Derrington πράγματι ἀνακουφιστικὸν εἶναι νὰ ἀναγνώσῃ τις, ὅσα περὶ τοῦ Ἐρωτόκριτου γράφει ἡ Λευκοθέα.

Ἡ Λευκοθέα εἶναι συλλογὴ ἐπιστολῶν περὶ πολιτεύματος, φιλολογίας καὶ ποιήσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἓνα σοφῶν Ἑλληνικῶν πατριώτην (Στέφανος Κανέλλος) — μεταφρασμένη καὶ δημοσιευμένη ὑπὸ Dr. K. Then, Leipzig 1825.

Εἰς τομ. I. σ. 165 ἐξ. — μετὰ περίληψιν τῶν περιεχομένων τοῦ ποιήματος — γράφονται τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἔρωε οὔτος εἶναι τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος. Ὁ ποιητὴς τὸ ἀπεικονίζει ὡς τὸ ἰδεῶδες βιζίου, ἐμπλοῦδες ἀλλὰ σταθεροῦ καὶ ἀγνοῦ ἔρωτος. Ἐγράφη κατὰ τὴν 3ην ἢ τὴν 4ην δεκαετηρίδα τοῦ 17ου αἰῶνος...

... Ὁ ποιητὴς συνήρμωσεν εὐτυχῶς τὴν ποιητικὴν μετὰ τῆς ἐνόητος. Δὲν περιορίζεται ἀπλῶς εἰς τὸ κύριον θέμα, ἀλλὰ περιλαμβάνει, ὅχι ἄνευ τέχνης, καὶ τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἰκικὴν καὶ δημοσίαν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ περιγραφαὶ τοῦ καὶ αἱ παρομοιάσεις του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξείρεται. Ὁ ποιητὴς εἶχε μεγάλην δύναμιν καὶ εὐκολίαν γλώσσης, ἐφ' ὅσον αὐτὴ δύναμις νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ὄργανον τῆς ἐκφράσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεων. Οὐδαίς Ἑλληνας δύνανται ν' ἀναγνώσῃ τὸ ποίημα μετ' ἀδιαφορίας καὶ δι' αὐτὸ ὑπῆρξε καὶ ἢ ἀνάγνωσις τόσοσιν γενική...

Ἐν τούτοις ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι καταλιπτός εἰς ἕλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, διότι μεταχειρίζεται τὴν ἐγγῶριον διάλεκτον τῆς νήσου Κρήτης, ἧτις περιέχει πολλὰς ἀγνωστοὺς λέξεις καὶ πολλὰς ἐκφράσεις μὴ ἐν χρήσει εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅχι ὀλίγας ἰταλικὰς τοικύτας. Μ' ὅλα ταῦτα

εἶναι καὶ μένει τὸ ποίημα, — αὐτὸ τολμῶ νὰ τὸ εἴπω — σχεδὸν κλασσικὸν ἔργον ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ τῶν Νεο-ελλήνων».

Κατ' ἐποχὴν, ὅτε E. D. C. Clarke εἰς τὸ βιβλίον του — travels through. Russia and Tartary 1800 — 1801 ἀναφέρει ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς φίλου Ἑλλήνου κάθε βράδυ ἤκουε τὸν Ἐρωτόκριτον ἀναγινωσκόμενον εἰς τὸν πατέρα ὑπὸ τῶν μικρῶν υἱῶν του, — ἐν ᾧ ὁ Rouqueville ἀναφέρει τὸ ἴδιον ποίημα ὡς «πρόστυχον ραψωδίων», — σχεδὸν συγκλητικὸν εἶναι νὰ παρτηρήσῃ τις με ποῖον ἐνθουσιασμὸν ὁ dr. Then, ὄδηγούμενος ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἑλλήνου ἐπιστολογράφου του, περιλαμβάνει τοῦτο τὸ ποίημα καὶ — ἕμα ἐλαβε γνῶσιν τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Leake — μεταφράζει ὅσα ἐν τούτῳ εὐρίσκει ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον παραπομπάς.

Χαρακτηριστικὸν εἰς τὴν τὴν σχέσιν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ κ. Then γράφει εἰς Βιέννην. Τεργέστην, Ἐνετικὴν καὶ Παρίσι δὲν ἐπέτυχεν νὰ προμηθευθῇ ἓνα ἀντίτυπον τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» ὥστε αὐτὸς μάλιστα, με ὄλον τὸν ἐνθουσιασμόν του δὲν εἶχε διαβάσει τὸ ποίημα. ἐξαιρέσει τῶν ἐν Leake παραπομπῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1842 ὁ κ. Chr. Aug. Brandis ἐδημοσίευσεν τὸ βιβλίον του: Mittheilungen übu Griechenland, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία περιλαμβάνει ἓνα κεφάλαιον.

Ἐν αὐτῷ ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται καὶ τὸν Ἐρωτόκριτον λεπτομερῶς, ἀλλὰ, ὡς φαίνεται, ἄνευ κατὰ βάθος ἀντιλήψεως, — ἢ μᾶλλον μετὰ τὴν ἀντίληψιν, ἢ ὁποῖα τέλος πάντων ἀπὸ τὸν κ. Leake πηγάζει.

Μετὰ λεπτομερῆ τῶν περιεχομένων σύνοψιν, ὁ κ. Brandis ἀρχίζει τὴν κριτικὴν πραγματείαν του μετὰ τὰς ἑξῆς λέξεις:

«Καὶ ἂν ὁ ποιητὴς ὠδηγήθῃ ἀπὸ τὰ Ἴταλικὰ πρότυπα, καὶ ἂν εἰς λεπτομερείας τὰ ἐπιμήθη — ὁ σκοπὸς του νὰ ὑμνήσῃ ἓνα ἀκαταμάχητος ἰσχυρὸν, ἀκαταμάχητον, καὶ ἐν τούτοις ἐντελῶς ἀγνόν ἔρωτα εἶναι ἰδιάζων εἰς αὐτόν. Οὔτε λείπει ἀπὸ τὴν ποιητικὴν του ζωηρὰ παραστατικὴ δύναμις.»

Μετὰ ταύτην εἰς μίαν ἐξηρητημένην πρότασιν ὑποβολικῶς παρενθετικῶς, οὔτε ὑπαινικτικῶς ἀποδεδειγμένην προϋπόθεσιν, ὅτι, δηλαδή, ὁ Ἐρωτόκριτος ἀπομίμησις εἶναι, Ἴταλικῶν ποιητῶν. — προϋπόθεσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκθῆν ἔδιδε πέρας ὁ κ. Leake — ὁ κ. Brandis μεταβιβάζει εἰς κατὰ βάθος κρίσιν τῶν μεγάλων ποιητικῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ποιήματος, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προφθάνει, ἀσυνει-

δήτως καὶ ἀντειρωνικῶς, νὰ δώσῃ εἰς τοῦτο τὸ ἔπος τὸ καλλίτερον πιστοποιητικόν — τῆς πρωτοτυπίας τοῦ ἔργου.

Λαμβάνων τὸν Ὅμηρον, καὶ τὸν Ἀρίστον ὡς ἀνκατηρήτους κανόνας καὶ σημειώσας ὅτι ἐν ᾧ εἰς αὐτοὺς «τεχνηέντως» πεπλεγμένα νήματα ἐνώονται εἰς ἐν ὕφασμα, — εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον ἀπ' ἐναντίας πλέκεται ἐν νῆμα διαρκῶς ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὸ τέλος, τὸ ἀναποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀρχὴν — διεξάγει τὰ ἑξῆς συμπέρασματα:

1ον) Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς λείπουν ἐξ αὐτοῦ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν ποιητικὴν νημάτων.

2ον) Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἀναπτύσσει ὁ ποιητὴς τὴν διήγησιν του ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κατὰ τὴν ἀπλουστάτην χρονικὴν σειρὰν.

3ον) Δὲν δράττεται τοῦ νήματος ἀπὸ τὰ ἀποφασιστικώτερα σημεία, ὅπου ὁ κόμπος δένεται, ὁ παρέχων ἐνεργὸν ὄθησιν νὰ κινηθῇ τις πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τὰ ἐμπρός.

4ον) Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς στερεῖται τὸ ποίημα τοῦ θελητήρου ἀπροσδοκῆτων μεταβάσεων καὶ ἐκπληκτικῶν ἐξελίξεων.

5ον) Αἰσθάνεται τις ἐπίσης τὴν ἔλλειψιν ζωσῶν ἐν ὅλῃ τῇ χαρακτηριστικότητί των προεξεχουσῶν προσωπικότητων.

6ον) Ἡ γενναϊότης τοῦ νεανίου, ἢ αἰδημοσύνη τῆς παρθένου, καὶ ὅσα ἄλλα περὶ αὐτῶν ἀναφέρονται, μένουν γενικὰ ἰδιότητες ἐκ τῆς ἀφηρημένης ἐνοίας τῶν ὁποίων δὲν προβάλλει ὠρισμένη ἀτομικότης τοῦ ἥρωος καὶ τῆς παρθένου.

7ον) Ἀκόμη γενικώτερον διαγράφονται οἱ χαρακτῆρες τῶν γηραιότερων καὶ ἐμπιστῶν τοῦ ἔρωτικῶς ζεύγους.

8ον) Αἱ ἐμφυχοὶσαι τὸ ποίημα ἰδέαι θεμελιώνονται εἰς τὸν κύκλον τῶν αἰσθημάτων καὶ ὅχι εἰς τὸν τῆς δράσεως.

9ον) Ἐντεῦθεν ἢ κυριαρχοῦσα λυρικότης, τοῦ ποιήματος, οἱ πολλοὶ παρεμβεβλημένοι θρησκευτικοὶ καὶ ἔρωτικοὶ διάλογοι, ἢ μέχρι ἀνίας ἐξελισσομένη ἀνάπτυξις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν διαθέσεων.»

Λοιπὸν, ἂν ἐδικαιώθησαν πράγματι ὅλα αὐτὰ μομφὰ ἀναμφισβητήτως τὸ ποίημα ὀρθῶς ἔχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ κ. Leake ὡς ἀξιοκαταφρόνητον ἔργον.

Ἀλλὰ, πρῶτον, αὐτὴ ἡ κρίσις δὲν ἐθεμελιώθη ἐπὶ εὐθείας καὶ ἀμερολήπτου ἐξακριβώσεως τοῦ ποιήματος κατὰ τὴν ἰδικὴν του ἀξίαν, καὶ κατὰ τὰ ἰδιάζοντά του περιεχόμενα, ἀνεξαρητῶς τῶν ποιητικῶν πορισμάτων ἄλλων ἔθνων ἀπ' ἐναντίας, τὰ πάντα παρατηροῦνται

διὰ Ὁμηρικῶν ἢ Ἀριστοτικῶν ὑαλίων. Ὅσα δὲν συμφωνοῦν πρὸς αὐτὰ τὰ δύο πρότυπα, εἶναι εἰς ἵπσο λάθος, μολονότι, ὅσον ἀφορᾷ λόγου χάριν τὰς πρώτας τέσσαρας μομφὰς — αὐτὰὶ δύνανται ἐξ ἑσού δικαίως νὰ χαρακτηρηθοῦν ὡς «πρωτοτυπία», καὶ ἐν γένει ὡς πραγματικὴ ποιητικὴ πρόοδος.

Δεύτερον, ἀπὸ τὰς μομφὰς τὰς καταλεχθείσας εἰς τὸν ἀρ. 3 ἕως 9 προκύπτει ὅτι ὁ κ. Brandis δὲν ἀνέγνωσεν τὸν Ἐρωτόκριτον με ἀκριβειαν ἢ ἀντίληψιν. Διότι ἐὰν ἓνας Τερσέτης, Ἄχιλλεὺς, ἓνας Τρέτχεν, ἓνας Φάλσταφ, Ταρτοφ, Δὸν Κιχύτε, μιὰ Βεατρίτχε κ. λ. π. ἀπὸ τοὺς σχετικῶς μεγάλους συγγραφεῖς, εἰς τὴν γενικὴν συνείδησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου μετεβλήθησαν εἰς συγκεκριμένους προσωπικὰς ἰδέας, — τὸ αὐτὸ — διὰ τὸν νεοελληνικὸν κόσμον μάλιστα, ἐπίσης συνέβη μετὰ κύρια πρόσωπα τοῦ Κρητικοῦ ποιήματος, μετὰ τὴν Ἀρετοῦσαν, τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ ἐν μέρει μετὰ τὴν Φροσύνην καὶ τὸν Πολύδωρον. Ἀλλως τε ἀδύνατον εἶναι κενεῖς νὰ διαβάσῃ τὸν Ἐρωτόκριτον μετὰ τὸ πλῆθος τῶν δρώντων προσώπων χωρὶς νὰ λάβῃ διαρκῶς ἐντύπωσιν γνωστῶν προσωπικότητων, ἰδιαζόντων χαρακτήρων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἐκτετυπωμένων καὶ ὅπου γίνεται ἢ ἰχνογραφία μετὰ ἐλαφρὰς σιογραφικὰς γραμμὰς.

Τέλος, δὲν εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος ποίημα τῶν αἰσθημάτων μόνον, — εἰς ἐκτενῆς λυρικὸς ἀναστεναγμός, ὡς φαίνεται νὰ τὸ φαντασθῇ ὁ κ. Brandis. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὸ 2ον καὶ ἐν μέρει τὸ 4ον βιβλίον μετὰ τὰς θυμικὰς περιγεγραμμένας ἱπποτικὰς καὶ ἄλλας μάχας δὲν εἶναι τίποτε εἰ μὴ δράσις. Τὸ τρίτον καὶ τέταρτον καὶ πέμπτον, μετὰ τὴν ἐκπληκτικὴν δραστηριότητα τῆς ἡρωίδος ἀπέναντι τοῦ ἐρωμένου καὶ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτῆς τῆς «μοῖρας» εἶναι δράμα, ἂν ποτὲ ὑπῆρξεν δράμα.

Οὔτε ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει ὁ κ. Brandis ὡς «τὴν μέχρι ἀνίας ἐξελισσομένην ἀνάπτυξιν τῶν αἰσθημάτων καὶ διαθέσεων» τόσον ἀνιαρὰ εἶναι ἐὰν τὰ διαβάσῃ τις με συμπάθειαν καὶ ἄνευ ἐνοχλήσεως διὰ τὴν γλώσσαν. Διότι συχνὰ ἐκδηλοῦν αὐτὰ ὀρθὴν καὶ βαθεῖαν ἀνάυσιν ψυχικῶν σχέσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐξήσκησαν τὸ δαιμόνιον καὶ τὴν ὀζυδερκεῖαν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ καὶ φιλοσόφου χωρὶς νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα, πολλάκις μάλιστα χωρὶς νὰ φθάσουν, ὡς πρὸς τοῦτο, τόσοσιν μακρὸν ὅσον τὸ λαϊκὸν Κρητικὸν ποίημα.

Τὸ τελευταῖον μέρος τῶν κρίσεων τοῦ κ. Brandis δίδει ἀφορμὴν εἰς ὑπόψιν ὅτι καὶ αὐτὸς μόνον ἀποσπασματικῶς διάβασεν τὸ ποίημα.

μα. Ἄλλως τε πῶς ἠδύνατο νὰ ἰσχυρίζεται τὰ ἐξῆς:

«Πολεμικὴ δόξα καὶ ἔρωσ τῆς γυναικὸς εἶναι τὰ θεμελιώδη σημεῖα τῶν προσπαθειῶν τῶν (τῶν ἀνθρώπων τοῦ μεσαιῶνος) καὶ γυναικεῖος ἔρωσ καὶ συζυγικὴ πίστις ὑμνοῦνται κατὰ τρόπον, ὅστις, εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐντελῶς ξένος, ἀνῆκει εἰς τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους».

Ἄλλὰ ἀδύνατον εἶναι κανεὶς νὰ διαβάσῃ ἔστω καὶ ἐπιπολαιῶς τὸν Ἐρωτόκριτον, χωρὶς νὰ ἐκπλαγῆ διὰ τὴν ἐντελῆ ἀπουσίαν κάθε ὑπεναντιοῦ εἰς χριστιανισμόν ἢ εἰς συνθήκας χριστιανικὰς. Εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ ἔργου ὁ ποιητὴς προφυλάττεται ἀπ' αὐτοῦ ἀναφέρων τὰ πάντα.

στους περασμένους τοὺς καιροὺς, ποῦ οἱ Ἕλληνας  
ὠρίζαν,  
κι' ὅπου δὲν εἶχε ἡ πίστις τους θεμελιωμένην οἴξαν.

Ὡστε πάντα τὰ περὶ «ἔρωτος γυναικεῖου καὶ συζυγικῆς πίστεως» ὡς ἀνήκοντα εἰδικῶς εἰς χριστιανικὴν ἐποχὴν ὡς πρὸς τὸν Ἐρωτόκριτον — εἶναι φαντασιωδῆ.

Τοῦτο καὶ αἰσθάνεται ὁ κ. Brandis. Ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὸ σφάλμα εἰς τὸν ἐξυτόν του καὶ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἀκριβέστερον, ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐξακολουθῶν:

«Ὅτω πως, ἀπὸ χριστιανικὰς ιδέας διαπνεύμενον καὶ εἰς χριστιανικὰς σχέσεις ἀναφερόμενον τὸ ποίημα τοῦτο, μόνον ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐσωτερικῆς ἀρμονίας ἔχει προσλάβει τοὺς τύπους εἰδωλολατρικῆς προσκυνήσεως, προσευχὰς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὸν Δία, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὰς λοιπὰς θεότητας, τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ὡς ξενικὸν πρόσφυμα, καὶ εἶναι δυσνόητον, πῶς ὁ ποιητὴς, ἀνεὺ ἀμφιβολίας ἔχων γνώσιν Ἰταλικῆς ποιήσεως, προήχησεν εἰς τὸσον παράδοξον ἀπάρνησιν τοῦ χριστιανικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι».

Ἐν παρενθέσει μόνον σημειωτέον τὸ — ἄλλως τε πασίγνωστον — γεγονός, ὅτι εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον δὲν γίνεται λόγος οὔτε περὶ Διὸς, οὔτε περὶ Ἀπολλωνοῦ οὔτε περὶ οἰασδήποτε ἄλλης εἰδωλολατρικῆς θεότητος, — εἰ μὴ τοῦ μικροῦ γυμνοῦ Ἐρωτος μετὰ τὸ τῶρον καὶ τὰς πτέρυγας του. Ἀλλὰ τὸ ἀνάλυτον, αὐτοδημιουργητόν διλημμα, — ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τοῦ κ. Brandis, τῆς ὑποκειμενικῆς ἀξιώσεως χριστιανικῆς τινοῦ ἐμπνεύσεως τοῦ ποιήματος, καὶ τῆς πραγματικῆς ἐλλείψεως οἰασδήποτε μνεῖας χριστιανικῶν αἰσθημάτων ἢ χριστιανικῶν συνθηκῶν, αὐτὸ τὸ διλημμα ὁ κ. Brandis, προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ δι' ἄλλης ἐπιπλήξεως κατὰ... τοῦ Ἐρωτοκρίτου, προσθέτων τὰ ἐξῆς:

«...χωρὶς καὶ νὰ προσπαθῆσιν νὰ ἐμφυχώσῃ

ποιητικῶς τὸν εἰδωλολατρικὸν τῶν θεῶν κόσμον ἢ νὰ παρουσιάσῃ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὡς μολὸν τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων...»

Οὐδαμοῦ λαμβάνουν ἐνεργὸν μέρος οἱ θεοὶ τοῦσδήποτε ἐπικαλοῦνται ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετοῦσα, συντελοῦντες ἢ ἐμποδίζοντες τὰ συμβάντα (τοῦ ποιήματος), οὐδαμοῦ προβάλλουν μετὰ τινοῦ ὀριστικότητος, οὔτε ὡς ἰσχυρὰ φυσικὰ δυνάμεις, οὔτε ὡς προσωπικῶς ἀποφασίζουσαι, ἀγαπῶσαι ἢ κινουσαι μορφαί. — οὐδαμοῦ φαίνεται εἰς τὰς ἐπικλήσεις ἐκεῖνας οὔτε ἴχνος κατανασσοῦσης ἢ παρηγοροῦσης πίστεως. Εἶναι ἐντελῶς κενὰ, ἄψυχα σύμβολα κατάλληλα μόνον εἰς τὸ νὰ στρέψωσι τὴν προσοχὴν εἰς μίαν οὐσιώδη ἔλλειψιν τοῦ ποιήματος, τὴν ἔλλειψιν τῆς θρησκευτικῆς ρίζης τῆς ἐν αὐτῷ ἐξυμνουμένης ἀγάπης καὶ καρτερίας.

Αὐτὴ ἡ ἐξεζητημένη ἐπὶ Ὀμηρικῶν προλήψεων καὶ ἀξιώσεων βασιζομένη μορφή, ἀναγκάζει ἐν τούτοις τὸν σοφὸν κριτὴν νὰ παρασχη πρὸς τὸν ποιητὴν τοῦ Ἐρωτοκρίτου, — ἀσυνειδήτως βέβαια ἀλλ' οὐχ' ἤττον ἰσχυρῶς, — ἓνα μεγάλο, ἐγκώμιον, — τὸν ἔπαινον τῆς πρωτοτυπίας — προσθέτων τὸ ἐξῆς:

«Καὶ διὰ τῆς ἐλλείψεως ταύτης πλέον ὁ Ἐρωτόκριτος, διακρίνεται οὐσιωδῶς — καὶ πρὸς μεγάλην του βλάβην, — τόσο ἀπὸ τὸ Ὀμηρικόν, ὅσον ἀπὸ τὸ νεώτερον ρωμαντικὸν ἔπος.

Καὶ οὕτως ἀκριβῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ νέον, — τὸ ὁποῖον ἴσως τις ἤθελε νὰ ὀνομάσῃ τὸ νεώτερον — ἀκριβέστερον δὲ τὸ καθαρῶς Ἑλληνικόν, — τοῦτο δηλαδὴ, — ὅτι εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον δὲν ἐπικρατεῖ τὸ θρησκευτικόν, οὔτε εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν οὔτε εἰς τὴν χριστιανικὴν τῆς λέξεως ἔννοιαν, ἀλλὰ τὸ καθαρῶς ἀνθρώπινον. Τοῦτο καθιστᾷ τοῦτο τὸ ποίημα κάτι τι μοναδικόν, προτρέχον! πέραν τῆς ἰδικῆς του ἐποχῆς.

Ἡ ἀδέξιος τοῦ κ. Brandis ἀπόπειρα νὰ ἀποσυρθῇ ἀπὸ τῆς ἀντιρρήσεως ὀνομάζων τὸ ποίημα ὄχι «ἐπικόν» ἀλλὰ «λυρικόν» τόσο ἀφελῆς καὶ σχολαστικὴ εἶναι, ὥστε μόνον μετὰ τὴν κρίσιν του τῆς γλώσσης καταλλήλως δύναται νὰ παραβληθῇ. «Σκληρότης τῆς συντάξεως, κενὰ ἐπίθετα καὶ ἐπιρρήματα, ἀκαλαισθησία εἰς συνδυασμοὺς καὶ μεταβάσεις, ἀταξία τῆς στιχολογίας,» — ἰδοὺ μερικὰ ἀπὸ τὰς διὰ τῆς γλώσσης μορφᾶς του, — νοστήμους ἀληθεία θεωρηθείσας εἰς τὸ πῶς τῶν ἰσχυρῶν παραπόνων του, ... ὅτι δὲν ὑπάρχουν μέσα διὰ τὴν γλωσσικὴν κατανόησιν... τοῦ «Ἐρωτοκρίτου».

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἀνω κρίσεις τὰς παραζούσας κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἤττον ἀπὸ τὴν κ.

Leake ἀνακουφιστικὸν πρᾶγματι εἶναι νὰ διαβάσῃ τις ὅσα λέγει συμφωνοῦντα περισσότερον πρὸς τὴν «Λευκοθέκην» ὁ κ. B. Nikolai (Geschichte du Neu-Griechischen Literatur, Leipzig 1876) σ. 232 ἐξ.

«Αὐτὸ τὸ θέμα, ὁ θείκμος ρωμαντικοῦ ἔρωτος βραβευμένου διὰ γυναικεῖας ἀρετῆς καὶ κηλωνῆς ἀποκτηθείσης δι' ἠρωικῶν πράξεων, προτελεῖται τόσο διὰ τοῦ θελήτου τῆς πρωτοτυπίας, ὅσον καὶ διὰ τῆς ποιικιλίας τῆς σκηνοθεσίας, ὅπου καποπτρίζεται ὅλος ὁ πολύμορφος τυχοδιωκτικὸς, ἱπποτικὸς κόσμος, μετὰ τῶν ποιικίλων χαρακτηριστικῶν ιδιοτήτων του, τῶν μονομαχιῶν, τῶν καταρακτοπημάτων, καὶ τῶν ἐρώτων του. Γραμμικὲς ὑπενθυμίζουσιν πνευματικῶς συγγενῆ ποιήματα Ἰταλῶν συγγραφέων, ὅπως τὸν Βαγιαρδόν, καὶ τὸν Ὀρλάνδον τοῦ Ἀριστοῦ. Ἐν τούτοις ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου, φαίνεται ἐντελῶς νέα καὶ πρωτότυπος. Κετώρωσες δὲ ὁ ποιητὴς καὶ νὰ ἐνώσῃ συμφωνῶς πρὸς τὸν σκοπὸν του τὰς ιδέας τοῦ μεσαιωνικοῦ ρωμαντισμοῦ. Πότε δραματικόν, πότε λυρικόν τὸν τόνον καὶ τὴν διήγησιν, ὑψηλὸν καὶ ἐμφυχούμενον διὰ λυμπτῶν ἀπεικονίσεων ἀληθοῦς ποιητικοῦ κάλλους, δι' ἀφθονίας περιγραφῶν, ἐξαιρέτων παρουσιώσεων καὶ εἰκόνων, τῶν ὁποίων ἡ τόλμη ἐνίοτε ἐκπλήττει, ἐξελίσσεται τὸ ὅλον φυσικῶς ἐν χρονολογικῇ σειρᾷ τῶν γεγονότων.

Ἐν αὐτῷ φαίνεται ὁ ἀναχρονισμὸς εἰς χαρακτῆρας, σχέσεις καὶ ἡθῆ, ἅτινα, ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱπποτισμοῦ ἔχουν συνδεθῆ μετὰ τῶν ἠρωικῶν ἐποχῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τρόπον ἀληθῶς κτυπητόν καὶ κρυμμένον (quell und pikant), ὁ χρωματισμὸς εἶναι πρωτότυπος μετὰ παραδόξου μίγματος παλαιῶν καὶ νέων ὀνομάτων, τύπων καὶ θεῶν, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία ἐμποιεῖ τὴν αἰσθησιν τοῦ παγεροῦ καὶ βεβιασμένου.

Ἐν γένει λείπει ἡ βᾶσις ἀληθῶς χριστιανικοῦ, θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐξ οὗ ὁ Ἐρωτόκριτος διαφέρει καὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν ἀπὸ τοῦ ρωμαντικοῦ ἔπους τῶν Ἰταλῶν.

Ὡς ἐκ τούτων ἀναφίνεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Nikolai, — διὰ πρώτην φοράν ἐκ μέρους ἐνός ξένου, — ἀνεὺ προλήψεως, ἐπὶ σοβαρῶν μελετῶν θεμελιωμένη ἀναγνώρισις τῆς πρωτοτυπίας τοῦ ποιήματος, καὶ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῶν προτερημάτων του. Ἰχνος δὲ τῶν παραδεδομένων, θεωρητικῶν προλήψεων προκύπτει καὶ ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς ἀξιώσεως, ὅτι τὸ ἔπος χρῆζει θρησκευτικοῦ τινοῦ. — εἰδωλολατρικοῦ ἢ χριστιανικοῦ — ἐδάφους, ἐνῶ τὸ μέγαλον, τὸ ἀληθῶς πρωτότυπον τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» εἶναι, ὅτι ὁ

ποιητὴς του εἶχε ἐν μέσῳ θρησκομανοῦς ἐποχῆς τὴν ἐπιτηδειότητά καὶ τὴν τόλμην ν' ἀφήσῃ καὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν σύγχρονον θρησκευτικότητα, καὶ νὰ τοποθετήσῃ τὸ ποίημα ἐπὶ ἰδανικοῦ, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ζωντανῶς πραγματοποιημένου καὶ καθαροῦ ἀνθρώπινου ἐδάφους. Ὡς πρὸς τοῦτο τὸ ἔπος προτρέχει ἀρχικῶς πέραν τῆς ἰδικῆς του ἐποχῆς καὶ εἰς τὴν ἰδανικὴν τῶν νεωτέρων χρόνων πραγματικότητα.

Geschichte du Neu-Griechiselm Literatur von A. R. Rangabé und Dan Sandero, Leipzig 1884 περιεχει τὰς νεωτέρους ὑπὸ ξένην ἔποψιν κρίσεις ἐπὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ εἶναι ἀπότομον ἐκκαύλισμα πρὸς τὴν ἀβάσιμον στάσιν τοῦ Depping καὶ Brandis. Αἱ πιθκνότητες εἶναι ὅτι κανεὶς τῶν ἀριστοδίων συγγραφέων δὲν ἠξίωσεν ποτὲ νὰ διαβάσῃ τὸ Κρητικὸν ποίημα, οὔτε καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐπὶ ὀκτώ ἐτη παλαιότεραν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ κ. Nikolai. λέγουσιν περὶ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου».

«Ὁ «Ἐρωτόκριτος» συγγείμενος ἐκ 10.000 ὁμοιοκαταληκτικῶν στίχων διαιρεῖται εἰς πέντε ἄσματα. Εἰς ὕψος καὶ περιεχόμενον φέρει ἰσχυρὰν τὴν σφοχγίδα τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ἐνετίας, δι' ἣν δὲν ἦτο δύσκολος ἐπιχειρήσις ἡ ἀφομοίωσις τῶν ὑποταχθέντων εἰς αὐτὴν χριστιανικῶν λαῶν».

Εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτον ὅτι ἄνθρωποι μετ' ὄνομος καὶ γνώσιν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης ἐδυνήθησαν νὰ δημοσιεύσουν τοιαύτας ἀνοησίας. Οὔτε οἱ Ἀραβες, οὔτε οἱ Ἐνετοὶ, οὔτε οἱ Τοῦρκοι εὔρον τὴν «ἀφομοίωσιν» εὐκόλον ἔργον. Πάντως μετὰ παρέλευσιν χιλίων ἐτῶν καὶ ἐπίκεινται οἱ Κρήτες μένοντες καὶ σήμερον ἴσως οἱ ἐλληνικώτατοι τῶν Ἑλλήνων.

Οὔτε θὰ παραξενεῦεται κανεὶς μετὰ τὰς ἀνω κρίσεις ὅτι προσθέτουν οἱ ἴδιοι κριταὶ καὶ τὰ ἐξῆς.

«Εἰς τὴν πτωχείαν τοῦ ὕλικου καὶ τὸ ἐλλειπὲς τῆς γλώσσης πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ μεγάλη ἀπερχνολογία ὡς ἄλλο ἐλάττωμα τοῦ ποιήματος τούτου».

Μετὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, μόνον μετὰ μίαν ἀπόπειραν εἰς γαλλικὴν εὐφυῆ διαχειρίζεται τὸν Ἐρωτόκριτον ὁ κ. A. R. Rangabé εἰς τὸ βιβλίον του: Histoire literaire de la Grèce Moderne Paris, 1877 r. I. p. 18 ἐξ.

Μετὰ μερικὰς, — ἐν μέρει ἀναρμοδίους — φράσεις περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ κρητικοῦ βίου ἐπιρροῆς τῶν Ἐνετῶν, λέγει αὐτὸς περὶ φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως, ἡ ὁποία — κατὰ τὴν γνώμην του — ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα αὐτῆς, — τὰ ἐξῆς.

«Παρρήγαγε (ή επίδρασις τῶν Ἑνετῶν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν Κρητῶν) ποίησιν, ἢ ὁποῖα φέρεται εἰς ὑψιστὸν βαθμὸν τὸν χαρακτηρῶν τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων, ὅπου ἀνεφάνη. Ἀντιπροσωπεύει τὴν συγγώνουσιν τῶν ἰδεῶν δύο λαῶν, συναντηθέντων ἐν Κρήτῃ, τοῦ ἐνὸς κατεργασμένου τοῦ ἄλλου ἀνερχομένου τὰς βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ (!). Ἄνθος ἀφιερωθὲν ἀπὸ τοῦ στέρμματος τῆς ἰταλικῆς μουσῆς, ἣτις ἐβασιλεύει τότε ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Παρνασσοῦ, ἦτο ἐστερημένον καλλιτεργείας ὅπως τὸ ἔδαφος εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε φυτευθῆ. Ἀλλὰ δὲν ἐστερεῖτο διὰ τοῦτο οὔτε χάριτος, οὔτε πρωτοτύπων καλλονῶν, εἰς ἃς ἡ κρητικὴ διάλεκτος, ἂν καὶ παρεμφερὴς διὰ συγῶν ἰταλισμῶν, προσέθετεν ἀκόμη πρωτογενὲς θέληγητρον.

«Ὁ καρπὸς ὁ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος τῆς μιγάδος ταύτης λογοτεχνίας, τῆς ἐχούσης τὴν μορφὴν τῆς κοινότητος, ἐν ἣ παρήχθη, εἶναι ὁ Ἑρωτόκριτος.

«Ἡ ἐποποιεῖα αὐτὴ γεγραμμένη εἰς στίχους Ἀλεξανδρινούς ὁμοιοκαταλήκτους, δὲν διακρίνεται οὔτε κατὰ τὴν ἔμπνευσιν, οὔτε κατὰ τὴν πλοκήν. Δὲν εἶναι μάλιστα ἀπηλλαγμένη ἐπαναλήψεων καὶ ἀναρῶν μικρολογιῶν. Ἀλλὰ συχνά, ἀνὰ μέσου τῶν κοινοτοπιῶν, συναντᾶται ἔχνη τινὰ φαντασίας καὶ καλλονὰς τινὰς ἀξίας καλλιτέρων χρόνων καὶ καλλιτέρας ὑποθέσεως.

«Περὶ σπουδαιότερον ἀπὸ πολλὰ ἄλλα λογοτεχνικὰ προϊόντα τὸ ποίημα τοῦτο ὑπενηθίζει τὰ συμβάντα καὶ τοὺς τόπους, ἀπὸ τοῦ ὑποίους ἐνεπνεύσθη.

«Ὁ ποιητὴς ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑμνήσῃ ἐν ἐπεισοδίῳ τῶν ὠραίων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ κατεστόλισε τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα περὶ τῆς ὁποίας φαίνεται ἀτελεστάτην ἔχων γνώσιν, μὲ φεουδαλικὴν μεταμφίεσιν, ἢ μᾶλλον ἢ ἀρχαιότητος διὰ τὸν σοφὸν ποιητὴν δὲν ἀνέρχεται πέραν τῶν φραγκικῶν χρόνων. Εἶναι πράγματι εἰκὼν τῆς Φραγκικῆς ἐποχῆς ἐκείνη ἢ περιγράφει, ἀντὶ τῶν ἐκ τῆς τότε ἐπικρατούσης λογοτεχνίας».

Ἀπορεῖ τις ἐξ ἀφορμῆς τούτων τῶν κρίσεων τί νὰ ἰσχυρᾶσιν περισσότερο, τὴν τολμήν τῶν ἀβασίμων ἰσχυρισμῶν, τὴν ἔλλειψιν ποιητικῆς ἀντιλήψεως, τὴν ἀγνοίαν τοῦ ὕλικου, ἢ τέλος πάντων τὴν ἀφέλειαν μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ κριτὴς—ὡς αἰθεριώτατον ὑπαινεγμὸν μιᾶς ἀποδείξεως τῆς ἰσχυρισθείσης ἀπομιμήσεως ἰταλικῆς φιλολογίας—μνημονεύει ἄλλοῦ, ὅτι ἀπὸ τὴν οἰογενεῖαν τῶν Κορνάρων κατάγεται καὶ ἄλλος Ἰταλὸς ποιητὴς... ὁ Τάσος!

Ὁ τελευταῖος κριτὴς Εὐρωπαῖος, τὸν ὁποῖον

εἶχα ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσω, εἶναι ὁ κ. Ch. Gidel (Nouvelles études Grécques Modernes). Ἐχει, ὡς φαίνεται, μελετήσει τὸν Ἑρωτόκριτον σοβαρώτερον ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, καὶ τυπικῶς εὐρίσκει ἐν αὐτῷ, ἀρετὰ ἀξιοπαινετὰ πράγματα. Ἀλλ' οὔτε αὐτὸς δύναται ν' ἀπαλλαγῆ τῆς προλήψεως, ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος, ποίημα λαϊκὸν καὶ ὑπὸ τῶν λογίων ἐν γενεῇ καταφρονούμενον, κριτικῶς προωρίσθη... διὰ γυναικας καὶ παιδάκια.

Λέγει διὰ τοῦτο:

«Συγγραφεὺς περισσύτερον φροντίζων διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς βραχυλογίας, θὰ συνέτεμε κατὰ πολὺ τὸ μῆκος τοῦ ἔργου τούτου. Κυριαρχεῖ ἐν αὐτῷ ἀφθονία λόγων πολλακῶς ὀχληρά. Οἱ μακροὶ διάλογοι ἠδύνατο νὰ συντομευθοῦν, αἱ συγκρίσεις νὰ ἐλαττωθοῦν εἰς τὸ ἥμισυ, οἱ θρηνοὶ νὰ μετριασθοῦν καὶ καὶ μάχη νὰ περιγραφῶν νηφαλιώτερον. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς τέχνης τὸ ἔργον θὰ ἐκέρδιζε, ἀλλ' ἔσως δὲν θὰ κατέετα, ὑπὸ ἀναλογίας μᾶλλον μεμετρημένας, τόσον εὐκόλως τὴν λαϊκὴν φαντασίαν... Τὰ παιδιὰ δὲν κουράζονται ἀπὸ τὰς λεπτομερείας.»

Πρὸς τιμὴν τοῦ κριτοῦ δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡ φιλολογικὴ συνείδησις του τὸν ἀναγκάζει νὰ μετριάσῃ ὁπωσδήποτε ταύτας τὰς ἀβασίμους καὶ ἀντιλήψεως ἐστερημένας κρίσεις, καὶ τὸ κάμνει μὲ γνησίαν γαλλικὴν εὐφροσύνην, μὴ ἀπηλλαγμένην λεπτοῦ τινος σκτυρισμοῦ, ἐρωτῶν:

«Τηρωμένου ὄλου τοῦ σεβασμοῦ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν Ὀμηρον:»

Ἀληθέστατον εἶναι· καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ὁ Ἑρωτόκριτος δὲν ἔχει ἀνάγκην καμμίως ἀπολογίας.

Ἐν τούτοις μὲ ὅλας τὰς τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας μελέτας, καὶ μὲ ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν του οὔτε ὁ κ. Gidel φαίνεται πράγματι νὰ εἶναι σοβαρὸς ὡς πρὸς τὴν κρίσιν του περὶ Ἑρωτόκριτου, αὐτὸ τοῦλάχιστον θὰ ἠαγκάζετο νὰ κάμῃ ὡς πρὸς τὸν Ὀμηρον ἢ ἄλλον γενικῶς ἀνεγνωρισμένον ποιητικὸν ἔργον.

Διότι ἐνῶ δὲν δύναται ἰκανῶς νὰ ἐξάρῃ (σ. 311) τὴν ἠθικὴν, ὄλον τὸ ἔργον διαπνεύσασιν, ἀγνότητά, —ἰδίως κατ' ἐποχὴν ἠθικῶς ἀρετὰ ἀκόλαστον, —μολαταῦτα, εἰς τὴν λεπτομερῆ σύνοψιν ὄλων τῶν πέντε ἀσμάτων, ἀναφέρει (σχετικῶς πρὸς τὸ ἐπεισοδίον τοῦ ἀραβωνισμοῦ) καὶ τὰ ἐξῆς:

«Ἡ Ἀρετοῦσα τῷ (τῷ Ἑρωτόκριτῳ) παραδίδει τὴν κλεῖδα τῆς πόρτας, καὶ τὰς τρεῖς νύκτας τὰς προηγουμένας τῆς ἀναχωρήσεώς του, ὁ Ἑρωτόκριτος τὰς διέρχεται κλαίων μετὰ τῆς ἐρωμένης του.

Καταφανῶς μὴ παρανόησις τοῦ κειμένου, παρανόησις ὅμως, ἢ ὁποῖα ὅσον καὶ ἂν εἶναι συγχερητέα εἰς ἄλλας περιστάσεις ἀποβαίνει ὀλεθρία, ἂν τύχη νὰ μεταβάλλῃ ὁπωσδήποτε τὸν ἠθικὸν τοῦ ποιήματος χαρακτηρῶν.

Μεγαλειότερου ἐνδιαφέροντος εἶναι αἱ εἰλικρινεῖς τοῦ κ. Gidel προσπάθειαι νὰ παράσχῃ πραγματικὴν ἀπόδειξιν τῆς φιλολογικῆς τοῦ Ἑρωτόκριτου σχέσεως μὲ Ἰταλικὰ πρότυπα.

Χάριν τούτου ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀνατρέξῃ εἰς ἐποχὰς παλαιότερας τῶν τοῦ Fuller Bayardo καὶ Ariosto, — ἔως τοῦ ἔργου Reali di Franeca ὀνομαστοῦ, καὶ ἐκ Ἰταλικῆς πηγῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν κυκλοφορούντος.

Μὲ ἐλαχίστην ἐπιτυχίαν ὅμως. Διότι αἱ ἀναφερόμεναι ὁμοιότητες, αἱ μὲν εἶναι γενικωτάτου χαρακτηρῶν. — ὅπου λόγου χάριν ἕκαστος τῶν ἱπποτῶν φέρεται ἕνα σῦμβολον εἰς τὸ κράνος, αἱ δὲ δὲν εἶναι ὁμοιότητες καθόλου, ὡς λόγου χάριν ὅπου ἡ ἡρώς θὰ ἀνήκῃ πρὸς τὸν εἰς τὴν τζούστραν νικητὴν (τὸ ὁποῖον ἄλλως τε μόνον ποιητικῶς συμβαίνει μὲ τὴν Ἀρετοῦσαν) ἀλλὰ ταυτοχρόνως παριστάνεται ὡς «γυνὴ τολμηρὰ, πρῆλητικὴ, ἀναιδής» — ἢ εἰς τὴν μυθιστορίαν Lucassin et Nikollete «ὅπου αὐτὸς εἶναι πρίγκιψ, αὐτὴ δὲ δούλη».

Τὰ ἀποτελέσματα λοιπὸν τῶν τοῦ κ. Gidel ἐρευνῶν εἶνε ταῦτα, — τὰ ὁποῖα ὁπωσδήποτε καὶ ἐκ τῶν ἀβασίμων ἰσχυρισμῶν τῶν ἄλλων κριτῶν προέκυψαν, ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος δὲν εἶναι ἀφομοίωσις καμμίας ξένης φιλολογίας. Αἱ πηγαι τοῦ ποιητοῦ φαίνεται ὅτι ἦσαν μόνον τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἰδικὴ του ποιητικὴ φαντασία.

Ἄν ἄλλο ἔθνος τῆς Εὐρώπης εἶχε ἀπὸ τὰς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς ἕνα ποίημα μέγαλον καὶ τόσον πρωτότυπον ὅσον τὸν Ἑρωτόκριτον, θὰ ἦτο τὸ καύχημά του, καὶ οἱ ἀρμόδιοι λόγοι θὰ τὸ καλιέργουον σοβαρῶς, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ καταστήσουσαν προσίτην καὶ εἰς τοὺς ξένους.

Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες σοφοὶ μέχρι ἐσχάτων ὀλίγον μόνον καταγίνοντο εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον, καὶ οὔτε οἱ ἰθαυμασταὶ τοῦ λαϊκοῦ ποιήματος πάντοτε εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἐπιτεθοῦν ἀποφασιστικῶς κατὰ τῶν ἐπικρατούσων προλήψεων.

Πρῶτος ὁ μέγας Κοραῖς (Ἐπιστολῶν ἀπάντησις του. Α' σ. 220) τυχαίως ἀναφέρει τὸν Ἑρωτόκριτον ὡς τὸν Ὀμηρον τῆς χυδακῆς φιλολογίας. «Αὐτὴ ἡ ἀπλὴ κρίσις—ἐνθάρονισις εἰς πολλοὺς, πρόσκομμα δὲ ἔσως εἰς περὶ σπουδαιότερους, — ἐπιδεικνύει ἐν τούτοις, καὶ πόσον ὑψηλὰ ἐξετίμησε τὸ Κρητικὸν ποίημα ὁ Κοραῖς

ἀλλὰ καὶ πόσον ἐθεώρησε κατάλληλον νὰ μετριάσῃ ταύτην τὴν κρίσιν, προσθέτων τὴν λέξιν χυδακῆς ἢ ὁποῖα ἔσως δὲν θὰ ἦχησιν σήμερον εὐαρέστως εἰς Κρητικὰ ὄτα.

Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Κοραῖ καὶ ὁ ἐπιστολογράφος τῆς «Λευκοθέας» ἔχει τὴν τολμήν--καὶ τοὶ ἀνωνύμως-- νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἐξῆς:

Ὁ Ἑρωτόκριτος εἶνε καὶ μένει--αὐτὸ τολμῶ νὰ τὸ εἶπω--σχεδὸν κλασσικὸν ἔργον εἰς τὴν φιλολογίαν τῶν Νεοελλήνων.

Ὁ Βρετὸς εἰς τὴν Νεοελληνικὴν φιλολογίαν του (ἐν Ἀθήναις 1854) ἀπλῶς ἀρκεῖται νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν κρίσιν τοῦ Κοραῖ ὡς πρὸς τὸν Ἑρωτόκριτον, ἐνῶ ὁ Καρανίτσας (σχεδίασμα, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867) πιθανῶς ἀνευ οὐδεμιᾶς προσωπικῆς ἐρευνῆς γράφει τὰ ἐξῆς. (σ. 161). «Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὑποταγήν τῆς Κρήτης (1610) τὸ ζῶπυρον τῶν γραμμάτων διετηρεῖτο... καὶ οἱ λόγοι... Βικέντιος Κορνάρος, ποιητὴς τοῦ περιβοήτου ἐρωτικοῦ ἐπικοῦ ποιήματος Ἑρωτόκριτος (1330).»

Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, ὁ κ. Ριζὸς Νερούλος, ὁ φανατικὸς ἀντίπαλος τοῦ Κοραῖ, δὲν διστάζει εἰς τὸ βιβλίον του (Cours de la litterature Grecque Moderne, Genève 1829) νὰ γράψῃ τὰ ἐξῆς:

«Τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἑρωτόκριτου» — τὸ εἰδύλλιον τὸ ἐπιγραφόμενον «ἡ Βοσκοπέυλα» — τὸ ποίημα τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ» — ἡ τραγωδία τῆς «Εὐρυφίλης» — μεταφράσεις τοῦ Ὀμήρου, καὶ τινὰ ἄλλα ποιήματα ὁμοιοκαταληκτοῦντα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, — ἔχουν τὰ ἐλαττώματα τῆς χυδακῆς τοῦ ὕψους, τῆς δουλικῆς μιμήσεως τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, καὶ τῆς ἀναρῆς μικρολογίας των. Τὰ πρῶτα αὐτὰ δουρικῶς μιᾶς νέας ποιήσεως στεροῦνται ἐντελῶς φυσιογνωμίας, ἐθνικότητος, τοπικοῦ χρωματισμοῦ. Δὲν εὐρίσκει τις εἰς αὐτὰ οὔτε ἔχνος σπουδῆς τῶν ἀρχαίων, οὔτε γνώσιν τῶν κανόνων. Σπινθηρεῖ τινὲς σφρίγγους ἀποτελοῦν ὅλην τὴν ἀξίαν τῶν συνθέσεων τούτων εἰς δικαίαν λήθην περιπεσοῦσων».

Αὐτὰ αἱ κρίσεις οὐδαμῶς ἐνδιαφέρουσι ὡς ἐκφράσις σοβαρᾶς ἢ καλῶς βασιθεύσεως γνώμης. Τὸ πιθανόν εἶναι ὅτι ποτὲ ὁ κ. Νερούλος δὲν κατεδέχθη νὰ μολύνῃ τὸ σχολαστικὸν πνεῦμα του καταγιγνώμενος εἰς τὴν διεφθαρμένην Κρητικὴν τοῦ Ἑρωτοκρίτου γλωσσῶν ἀρκεύτως μακρὸν χρόνον ὥστε νὰ διαβάσῃ τὸ ποίημα. Ἀλλ' ἐνδιαφέρει καθ' ὅσον ἀναμφισβητήτως ἐκφράζει τὴν κατὰ τοῦ Ἑρωτοκρίτου, κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν γενικὴν γνώμην μεταξὺ τῶν λογίων τῆς σχολῆς τοῦ Νερούλου, τοῦ Δούκα, τοῦ Κοδρικῆ καὶ ἐν γενεῇ τῶν Φαναριωτῶν,

«Ο Λόγιος Έρωτης», ὁ ὁποῖος δυσκόλως θὰ κατεδέχετο νὰ κάμῃ λόγον περὶ τοῦ «Έρωτοκρίτου», ὡς ἀληθῶς Ἑλληνικοῦ ποιήματος, τυχαίως ἀναφέρει εἰς αὐτὸ εἰς σχέσιν λίαν χαρκτηριστικὴν. Κρίων καὶ κατακρίων (1811 σ. 25) ἓνα ἔργον ἀπὸ Γεω. Κρομούδι μὲ τὰ Νεο-Ἑλληνικὰ λεξικά του. Α. Σουμπερζίου, τοῦ du lange, τοῦ Μρουσίου καὶ Weizel, γράφει τὸ λόγιον περιοδικῶν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς:

«Οὐδὲν ἄλλο δύναμαι εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος... παρ' ὅτι ἐγὼ ἐκ τῶν λέξεων τούτων τῶν Γλωσσῶν, καίτοι γεννημένος καὶ ἀναθρεμμένος εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν καταλαμβάνω μῆτε ἀπὸ τῶν ἑκατὸν μίαν. Ἄλλ' οὔτε εἰς τινὰ τῶν νεωτέρων συγγραφέων, ἀπατῶνται, παρ' ἑκτὸς θέλωμεν νὰ κανονίσωμεν τὴν γλῶσσαν μὲς εἰς ἐκείνην, τὴν ὑπὸ τῶν Ἴταλῶν ἐν Κρήτῃ διεφθαρμένην τοῦ Έρωτοκρίτου.

«Ἀντιθέτως πρὸς ταύτην τὴν περιφρονητικὴν κρίσιν, λέγει ὁ Α. Βασιλείου εἰς τὸ ἴδιον περιοδικόν (1811 σ. 166) τὰ ἐξῆς:

«Ἄλλοι ὁμογενεῖς φιλόλογοι ἀναφέρουσι ταῦτα τὰ γλωσσῶν ὡς χρήσιμα, καὶ τιμῶσιν αὐτὰ ἂν ὅχι ὡς ἀνεπίληπτα καὶ ὡς τύπους, καὶ ὑπογραμμοὺς τοῦ καλοῦ καὶ τελείου, τοῦλάχιστοι ὡς συντηρήσαντα. πολλὰ παρενεσπαρμένα κειμήλια εἰς χεῖρας κριτικωτέρου νοός χρησιμεύοντα τὰ μέγιστα εἰς καθορισμὸν καὶ ἀνόρθωσιν τῆς γλῶσσης».

Πρὸς τὸν κ. Νερουλὸν καὶ τὸν Λόγιον Έρωτην συνεφώνησαν οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν λογίων Ἑλλήνων ταύτης τῆς ἐποχῆς. διὰ τοῦτο ἀναμφιβόλως πολὺ συντελέσαντες εἰς τὴν παρρημίαν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα δημοτικότητος τοῦ Έρωτοκρίτου καὶ ἐν γένει εἰς τὴν παραγνώρισιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Μὲ τὸν κ. Σάθα, καὶ ἐν ὄλῳ μὲ τὴν νέαν Βυζαντινὴν ἐπιστήμην ἀρχίζει νέα ἡμέρα καὶ διὰ τὸν Έρωτοκρίτον. Αὐτὸς («Ἐστία», τόμ. 10, ἀριθ. 492, Ἰουνίου 2.1883), λέγει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς:

«Ὅταν καὶ παρ' ἡμῶν ἀναπτύχθῃ ἱστορικὴ συνείδησις καὶ ἀνελκυσθῶσιν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἡμετέρας ἐθνικότητος καὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, τὰ τραγούδια καὶ ὁ «Έρωτοκρίτος» ἠθὰ ἐκτιμηθῶσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα διότι ὁπωσδήποτε, ταῦτα καὶ μόνα ἀποτελοῦσι τὸν ἐσκωρισμένον ἄλλ' ἀληθῆ κρῖνον τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τὸν συνδέοντα ἡμᾶς πρὸς τὴν χρυσὴν ἄλυσιν τῶν προγόνων».

Εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον ὁ κ. Σάθας προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Έρωτοκρίτος ἀνήκει εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομαζόμενον «Στρατικὸν κύκλον»

—εἶδος συνεχείας τῶν «Διγενῆ Ἀκρίτα ἀσμάτων»—καὶ κατὰ γένει ἀπὸ Ἀθήνας ἢ Μακεδονίαν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μετεφέρθη καὶ ἐνεκλιματίσθη μετὰ τὴν ἐκεῖ καταστροφὴν τῆς Ἀραβικῆς κυριαρχίας, —ἐπίσης ὅτι ὁ Β. Κορνάρος—ἀπλοῦς συμβολαιογράφος ἀμυθῆς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν στοιχείων—ἀδύνατον νὰ εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Έρωτοκρίτου καὶ ὅτι ἡ γλῶσσα ἤδη τόσον ἦτο ἰταλοφθαρμένη ὥστε ἀδύνατον νὰ γράφῃ κατὰ τὸν βίον του τόσον καθαρῶς. «Ὅλα αὐτὰ ὅμως τὸ μὲν ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὸ ζήτημα τοῦ ποιητοῦ, τὸ δὲ περιστρέφεται ὡς νέα εἰσέτι ἀνεπαρκῶς θεμελιωμένη θεωρία, καὶ δὲν ἀφαιρεῖ τέλος πάντων τίποτε ἀπὸ τοῦ κ. Σάθα τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου ὡς γενναίου, ἑλληνικωτάτου λαϊκοῦ ποιήματος.

Τὸ 1889 ὁ Α. Ν. Γιάνναρης ἐδημοσίευσε τὸ σύντομον ἀλλὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ σοφῶν μελετῶν ἐμβριθὲς βιβλίον του «Περὶ Έρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ». Ἐν αὐτῷ κατέβλεψε μεγάλας ἐνεργείας, ὅτι ὁ Β. Κορνάρος πράγματι εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Έρωτοκρίτου. Ἐρευνήσας τὰς ἐπισήμους γενεαλογίας τῆς Ἑνετίας καὶ διεξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκ τῶν πέντε ἐν αὐτοῖς ὡς Β. Κορνάρος ὀνομασμένων προσώπων ὁ ποιητὴς δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1486 ἐγεννήθη. Κατὰ ταύτην τὴν θεωρίαν τὸ ποίημα συνετέθη ἐν ἔτει 1506 ἢ 1507 — δηλαδὴ ἀμέσως πρὸ τοῦ μεγάλου τοῦ ἔτους 1508 σεισμοῦ ὁ ὁποῖος σχεδὸν ἐντελῶς κατέστρεψε τὴν γλυκεῖαν πατρίδα τοῦ Κορνάρου.

Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν κάπως σχηματικῶν τοῦ κ. Γιάνναρη ἐπιχειρημάτων εἶναι καὶ περισσώτερον ἀφ' οὗ ὁ κ. Ι. Δαμβέργης μὲ ὄλην τὴν σχεδὸν ἐνθουσιαστικὴν τοῦ ἔργου τοῦ Γιάνναρη ἀναγνώρισιν δύναται νὰ χωνεύσῃ. Εἰς τὸ φύλλον «Ἐβδομάς» (3 καὶ 10 Ἰουλίου 1809, ἀριθμοὶ 22 καὶ 23) ἔγραψε αὐτὸς πλήρη καὶ πολλὰ ἐξηγουσάν κρίσιν τοῦ βιβλίου τοῦ Γιάνναρη. Ἀναφέρει ἐν αὐτῷ, ὅτι οἱ διανοητικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ τῆς ἐποχῆς συνθηματικοὶ περιορισμοὶ θρησκευτικοὶ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ποιήματος αἱ διαστάσεις, σχέδιον καὶ ἐνόησις, αἱ πολλὰ προσωπικότητες ἰχνογραφημέναι τύσον χαρακτηριστικῶς καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιστοίχους χώρας, καὶ πρὸ παντὸς ἢ εἰς τὸ ἔργον ἐπικρατοῦσα μεγάλη καὶ πλουσία τοῦ βίου πείρα, — ὅλα αὐτὰ καθιστῶσιν ἀπιθανωτάτην τὴν ὑπόθεσιν ὅτι συνέθεσε ὁ συγγραφεὺς τὸ ποίημα τοῦτο εἰς τόσον μικρὰν ἡλικίαν. Συμπεραίνει διὰ τοῦτο, ὅτι πολὺ ἀργότερον ἔγραψε ὁ Κορνάρος τὸν Έρωτοκρίτον, ταυτοχρόνως δὲ κλονίζων ἐν τῶν κυριωτέρων ἐπιχειρημάτων

τοῦ Γιάνναρη, δηλαδὴ, ὅτι ἐχρειάζετο σχετικὴ ἡσυχία διὰ τὴν γέννησιν τοιοῦτου ποιήματος.

Τὸ ζήτημα τοῦ ποιητοῦ μὲ ὅλας τὰς καταβληθείσας ἐπ' αὐτὸ ἐνεργείας καὶ ἐρεύνας κατὰ πολὺ δὲν ἔφθασε ἀκόμη εἰς ὀριστικὴν λύσιν.

Ἐσχάτως ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐδημοσίευσε—ὡς ἀπόσπασμα τοῦ νέου περιοδικοῦ «Ἀπογραφίαι», —πραγματικῶν (ὁ Έρωτοκρίτος) βριθοῦσαν τῆς ἱστορικῆς πολυμαθείας καὶ ἀκριβείας τῆς χαρακτηριζούσης τοῦτον τὸν δικαιοκρίτον σοφόν. Ἀναρεῖ ἐν αὐτῇ ὅλα τὰ ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Γιάνναρη καὶ καθιστάνει πιθανόν, εἰ μὴ βέβαιον, ὅτι ἐγράφη τὸ ποίημα κατὰ τὸν 10' αἰῶνα, «ὅτε ἤμυζε τὸ κράτος τῶν Καρολινῶν». Ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἀναγκάζεται νὰ ὑποθέσῃ ἓνα ἀρχέτυπον ποίημα ἐκτὸς τῆς Κρήτης (ὡς καὶ ὁ κ. Σάθας). —ἀργότερον διεσκευασμένον ἐν Κρήτῃ ὑπὸ Κορνάρου τινός ἢ ἄλλου ἀγνώστου. Αὐτὴ ἡ προϋπόθεσις κινδυνεύει νὰ παρουσιάσῃ δυσκόλως παρομοίαν πρὸς τὸν ἐλλείποντα κρίνον (the missing link) τῆς Ἀραβικῆς θεωρίας.

Ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ σύντομος κριτικὴ ἀνάλυσις τοῦ Γιάνναρη ὡς καὶ ἡ λαμπρὰ κρίσις τοῦ

κ. Δαμβέργη περιέχουν ἐκφράσεις, αἰτινες, ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἐν γένει παραγνώρισιν τοῦ ἔργου, ἐκδηλοῦν βαθεῖαν ποιητικὴν ἀντίληψιν καὶ πλήρη ἀναγνώρισιν τοῦ «Έρωτοκρίτου» ὡς ἐνὸς τῶν εὐγενεστέρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ πορισμάτων, τὸ ὁποῖον, τῆς διαφορᾶς ἐποχῶν καὶ συνθηκῶν παρατηρουμένης, δικαίως δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν οὐχ ἦττον λαϊκὸν Ὀμηρον.

Ὅτι ὅμως τὴν εὐγένειαν ἡμεῖς, οἱ ξένοι, εἶναι τοῦτο νὰ κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ «Έρωτοκρίτου» κατὰ τὸ καλλίτερον, — τοῦ Λονδίνου—χειρόγραφον, μὲ καταλλήλους ἐξηγήσεις καὶ—πρὸ παντὸς, μὲ πλήρεις γλωσσῶν. Τούτου γενομένου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοῦτο ζῶης καὶ κινήσεως πλήρες, ὡς τὰ βουνὰ καὶ ἡ θάλασσα τῆς Κρήτης δροσερὸν καὶ ποικίλον ποίημα ἢ εὐρὴν ταχέϊαν ἀναγνώρισιν καὶ πολλοὺς καλλιεργητάς καὶ εἰς τῶν εὐρωπαϊῶν λογίων τὸν κόσμον. Νέον φῶς ἀναμφιβόλως νὰ ριφθῇ τότε ἐπὶ τὴν ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν διανοητικὴν ἰκχύνητά του νὰ δικτηρήσῃ καὶ εἰς ποικίλλοντες τύπους τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ γνησίως ἑλληνικοῦ, τοῦ πανανθρωπίνου.

SVEN OFTEDAL



## ΓΑΛΛΑΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

### ΣΤΟΝ ΑΔΑΜ

Μὴν κλῆς, Ἄδαμ, τὸν Οὐρανὸν, τὸ γαλανὸν μυστήριον,  
Μηδὲ τὸ φῶς τὸ ἀτέλειωτο, ποῦ τὴν Ἐδέμ σκεπάζει.  
Τρανὸς σὰν εἶνε ὁ ἔρωτας γυρεύει τὸ μαρτύριον  
Καὶ σιτὴ καρδιὰ τὴν ἐξόριστον τὴν λάγυρι του ὄλη σιάζει.

Μὲς τὸ σκοτάδι, σιτὴς βαθεῖας τῆς νύχτας τὴν ἀνιάρρα,  
Σιτὴν ἐξορία, σιτὴν κούρασι, σιτὸν πόνο, σιτὴν κατάρρα,  
Στὰ βάσανα τ' ἀνήκουστα, σιτὴν λάσπη καὶ σιτὴν ὄλη  
Θὰ νοιώσης πρὶν γλυκύτερα τῆς Ἐδῆς σου τὰ χεῖλη.

Κι' ὅταν θὰ βλέπης γύρω σου σκότη καὶ πάλι σκότη,  
Κι' ὅταν σι' αὐτιά σου θ' ἀντηχοῦν κἀποιοὶ ἀγριεμένοι κρότοι,  
Τότε ἥλιος σου πεντάλαμπρος θὰ γίνεται ἡ μορφή της  
Καὶ μουσικὴ σου ἀρμονικὴ ἢ τρεμουλιαστὴ φωνὴ της.

Κι' ὅταν γυρνᾶτε νησιτικοὶ, γυμνοὶ, κυνηγούμενοι,  
Κι' ἐπάνωθ' εἰς σωριαστοῦν τὰ πρὶν πελώρια πύθη,  
Θὰ σὲ χαϊδεύῃ ἡ λιγερὴ κι' ἡ πολυαγαπημένη  
Καὶ τὸν Παράδεισο μὲ μᾶς θ' εἶνε νὰ ξεχνᾶς, ποῦ ἐχάθη.

### Ἡ ΚΑΡΔΕΡΙΝΑ

Ὅταν σταυρώσαν τὸν Χριστὸν, μὴ κάρδερινοπούλα  
Τὰ ἄλλα πουλάκια ἐσύναξε κι' ἐβάλανε βουλή  
Ν' ἀρπάξουνε πετούμενα τὸ ἀγκάδινο στεφάνι,  
Ποῦ ἀγκίλωνε κι' αἱμάτωνε τὴ Θεία τὴ Κεφαλή.

Μὰ σιτὸν ἀγῶνα, ποῦ ἔκαναν σιτὸν Σταυρωμένο γύρω,  
Ἡ καρδερίνα σιτὸ κορμὶ νοιῶθει ἕνα σπαραγμὸν...  
Τὴ δόξα! Τὴν ἀγκίλωσαν τ' ἀγκάδινα, κι' ἀπὸ τότε  
Ἐγείνε ἕνα κατακόκκινο σημάδι σιτὸ λαιμό.

ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ



## Ἡ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

[Φαγητὰ, Γλυκίσματα, Ἐπιδόρπια]

Πατάτες κατ' ἰδιαίτερον τρόπον

— Ἀφοῦ καθαρίσωμεν κατὰ τὰς, τὰς βάζομεν νὰ βράσουν εἰς νερὸ μὲ ὀλίγον ἄλας. Κατόπιν τῆς βγάζομεν ἀπὸ τὸ νερὸ, τὰς στραγγίζομεν καὶ περνοῦμεν αὐταῖς ἢ ἀπὸ τρυπητὸ ἢ μὴχανή. Ζυμώνομεν αὐταῖς νὰ γείνη ἕνα μίγμα καὶ βάζομεν καὶ ἄλας, πιπέρι καὶ μαϊδανό. Σχηματίζομεν εἶδος σφαιριδίων τὰ ἑποῖα μουσκεύομεν εἰς κτυπημένα αὐγά καὶ ἔπειτα εἰς γαλέττας, ὅπως κάμνομεν τὰς κοττολέτας. Τὰ τηγανίζομεν καὶ προσφέρομεν, γαρνίροντες αὐτὰ μὲ μαϊδανό.

Σπαράγγια ψυλοκομμένα.

— Παίρνομεν μικρὰ σπαράγγια, τὰ κόπτομεν ψιλὰ κηθῶς εἶνε τὰ πιζέλια. Ἀφοῦ δὲ τὰ ζεματίσωμεν, τὰ βάζομεν ἀμέσως εἰς κρύον νερὸ, τὰ στραγγίζομεν καὶ τὰ βάζομεν εἰς μίαν κατσαρόλα μὲ ἕνα κομμάτι βούτυρο, ἄλας, πιπέρι καὶ ὀλίγη ζάχαρη. Τὰ θέτομεν εἰς δυνατὴν φωτιά καὶ ἀνακατώνομεν διαρκῶς. Τὰ κουκίζομεν μὲ ὀλίγον ἀλεύρι καὶ τὰ ραντίζομεν μὲ ὀλίγον ζωμὸν καὶ μετὰ 1 ἢ 2 λεπτὰ τὰ βάζομεν ἀπὸ τὴν φωτιά. Χύνομεν αὐτοῖς ἀπὸ 2 κρόκους καὶ ἕνα λεμόνι καλὸ, καὶ τὰ σερβίρομεν μὲ ψωμάκια τηγανισμένα εἰς βούτυρο.

Βύσσινο γλυκό.

— Παίρνομεν βύσσινο καλὸ, τὸ παστρεύομεν βγάζοντας τὰ κουκούτσια. Πρέπει ὅσον βύσσινο εἶνε ἀκαθάριστο καὶ τότε ζάχαρι. Δηλαδή ἂν εἶνε μίαν ὀκτὼ βύσσινο, μίαν ὀκτὼ ζάχαρι.

Τὰ βάζομεν εἰς δυνατὴν φωτιά μὲ 1(2 ὀκτὼ νερὸ, δὲ μίαν ὀκτὼ βύσσινο. Τὰ κουκούτσια τὰ ὅποια ἀφαιρέσαμεν τὰ κοπανίζομεν τὰ μιτὰ εἰς τὸ γουδί, τὰ δένομεν εἰς ἕνα τουλιπάνι καὶ τὰ βάζομεν καὶ αὐτὰ νὰ βράσουν μαζύ.

Γλυκὸ μαρμαλάτα καϊσιά.

— Βγάζομεν τὰ κουκούτσια ἀπὸ τὰ καϊσιὰ, τὰ περνοῦμεν ἀπὸ τρυπητὸ καὶ ζυγίζομεν κατόπιν αὐτὸν τὸν ποῦρ τῶν καϊσιῶν. Ἄν εἶνε 1 ὀκτὼ βάζομεν 1 ὀκτὼ ζάχαρι καὶ 50 ὄρ. νερὸ. Ἄν εἶνε 1(2 ὀκτὼ πρέπει ἀναλόγως νὰ βάλωμεν 1(2 ὀκτὼ ζάχαρι καὶ 75 ὄρ. νερὸ καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὰ βάζομεν νὰ βράσουν εἰς δυνατὴν φωτιά ἕως ὅτου δέσουν. Διὰ νὰ δοκιμάσωμεν ἂν εἶνε ἔτοιμον τὸ γλυκὸ στάζομεν μίαν σταγόνα ἐπάνω εἰς ἕνα χερτί. γυρίζομεν κατόπιν αὐτὸ καὶ ἂν μὲν ἡ σταγὼν στέκεται ζωηρὰ τὸ γλυκὸ εἶνε ἔτοιμον, ἂν ὄχι πρέπει νὰ καταβράσῃ. Ἄμα τὸ κατεβάσωμεν καὶ τὸ τοποθετήσωμεν εἰς τὰ βάζα τὸ ἀφίνομεν νὰ κρυώσῃ καὶ ἀφοῦ κρυώσῃ τὸ σκεπάζομεν μὲ ἄσπρο χαρτί τὸ ὅποῖον τρυποῦμεν μὲ μίαν βελόνη, καὶ ἀφίνομεν τὰ βάζα εἰς μέρος εὐάερον.

Ἄστακὸς μαγιονέζα

— Ζεματίζομεν τὸν ἄστακον, βγάζομεν κατόπιν τὰ ψαχνά του καὶ ἀφοῦ τὰ κόψωμεν εἰς κανονικὰ τεμάχια τὰ βάζομεν εἰς τὴν πιατέλα.

Ἐτοιμάζομεν μαγιονέζα, περιχύνομεν τὸν ἄστακον, τὸν ὁποῖον στολίζομεν κατόπιν μὲ κάπαρη, ἔλαια πράσιναις, κοκκινολοῦλια, ἀγγουράκια καὶ διάφορα ἄλλα.

Ἄστακὸς μὲ σπαράγγια

— Παίρνομεν τὰς κορυφὰς ἀπὸ ἕνα δέμα σπαράγγια, τὰς τηγανίζομεν μὲ βούτυρο. Κτυποῦμεν αὐτὰ ἀναλόγως, ρίπτομεν ἄλατι, πιπέρι καὶ κατόπιν τὰ βάζομεν εἰς τὸ τηγάνι ὅπου ἔχομεν τὰ σπαράγγια, ἀνακατώνομεν αὐτὰ μὲ ἕν πηροῦνι καὶ ἅμα εἶνε ἔτοιμα τὰ καταβάζομεν. Διπλώνομεν τὴν ὀμελέττα καὶ τὴν σερβίρομεν.

Ἄστακὸς μὲ σάλτσα

— Παίρνομεν ἕνα καλὸ ἄστακὸ καὶ ἕνῳ βράζῃ τὸ νερὸ τὸν ρίπτομεν νὰ βράσῃ ἐπὶ 1)2 ὥραν. Κατόπιν βγάζομεν τὰ ψαχνά του καὶ τὰ κόπτομεν εἰς φέτας τὰ βάζομεν δὲ εἰς μίαν πιατέλα. Μετὰ ταῦτα πέρνομε τὴν ὕλην, τὴν ὅποιαν ἔχει εἰς τὸ στόμαχί του, βάζομεν εἰς μίαν σαλατιέρα 3 κορκοὺς αὐγῶν, ἀφοῦ τὰ δουλεύσωμεν καλὰ ρίπτομεν αὐτὴν τὴν ὕλην, ἐξακολουθοῦμεν καὶ τὰ δουλεύομεν ρίπτοντες κάθε τόσο πότε λάδι πότε λεμόνι. Ἄμα ἡ σάλτσα γίνῃ καλὴ, ὄχι τόσο σφικτὴ ὅσον ἡ μαγιονέζα ρίπτομεν μουστάρδα νὰ καίῃ, ἄλατι πιπέρι καὶ τὴν βάζομεν εἰς τὴν σαλατιέραν.

Ἀυγά μὲ κρασί.

— Παίρνομεν μιστὴ λίτρα ἢ 100 ὄρ. κρασί μαῦρο, τὸ βάζομεν εἰς μίαν κατσαρόλαν μὲ ἕνα δέμα θυμάρι, μαϊδανό, ἕνα κρομμύδι, μίαν σκελίδα σκόρδο, ἄλατι, πιπέρι καὶ διάφορα μυρωδικά. Ἀφοῦ βράσουν ἐπὶ τρία λεπτὰ ὅλα μαζύ, βγάζομεν τὸ σκόρδο, τὸ κρομμύδι, τὰ χόρτα. Τηγανίζομεν 6 μάτια αὐγά πολὺ φρέσκα, τὰ τοποθετοῦμεν ἐπάνω εἰς ψωμάκια κοκκινισμένα. Ἀφίνομεν τὸ κρασί καὶ βράζει, προσθέτομεν δὲ ἀνακατώνοντες πάντοτε 125 ὄρ. φρέσκο βούτυρο δουλεμμένο μὲ ὀλίγον ἀλεύρι ἄχνη. Αὐτὴν τὴν σάλτσα χύνομεν ἐπάνω εἰς τὰ αὐγά καὶ μετὰ προσφέρομεν.

Φασόλια φρέσκα μὲ ἄσπρη σάλτσα.

— Βράζομεν τὰ φασόλια τὰ ὅποια θέλομεν, καὶ κατόπιν ἀφοῦ βράσουν τὰ ὀρεσίζομεν μὲ κρύον νερὸ καὶ τὰ στραγγίζομεν. Κάμνομεν ἰδιαίτερος ἄσπρη σάλτσαν μὲ ἀλεύρι, βούτυρο καὶ γάλα, ρίπτομεν μέσα τὰ φασόλια, τὰ ἀνακατώνομεν καὶ προσθέτομεν ὀλίγον φρέσκο βούτυρο, ἄλας, πιπέρι καὶ ὀλίγον μεσχοκάρυδο. Δίδομεν μίαν βράσι εἰς αὐτὰ καὶ σερβίρομεν.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΙ ΔΥΟ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑΙ

— "Ελα κυρά Μαλκουή, έλα να πάρης τόν καφέ σου...

Κατ' αδιόν τόν τρόπον από μακροῦ; ἤδη σειράς ἐτιῶν ἤρχιζεν ἡ ἡμέρα. Τὴν μίαν ἐβδομάδα ἡ κυρά Σωτάρ παρεσκευάζε τόν καφέν και τὴν ἄλλην ἐβδομάδα ἡ κυρά Μαλκουή. Χάρης εἰς αὐτὴν τὴν μέθοδον δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην ν' ἀνάβουν δύο φωτιές πρωτὶ-πρωτῷ.

Ὁ καφές ἦτο ἤδη σεβρισιμένως, ὅταν ἡ προσκεκλημένη ἐφθάνεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γειτονίσεως τῆς.

Ἡ κυρά Σωτάρ, ὠρισμένως δὲν ἔκαμνε καλὸν καφέν και διὰ τὰς δύο. Ἄλλὰ δὲν ἔπαιεν αὐτὴ. Ἡ κυρά Μαλκουή, εἶχεν ἀρχίσει πρώτη τὴν ζαβολιά. Ἡ κακὴ αὐτὴ γοηοῦλα εἶχε συλλογισθῆ τὸ ἐξῆς παιγνίδι: Ἄνιὶ νὰ ἀφήσῃ τόν καφέν νὰ ἀνακατευθῆ καλά και διὰ τὰ δύο φλυτζάνια, ἔροπιτε πρώτα τὸν ἰδικόν τῆς τὸν καφέν με ὄλην τὴν ὑπόσταν, ἤρχισε νὰ τὸν ροφῆ και τότε μόνον ἐφώναζε τὴν γειτονίσεσάν τῆς. Καὶ αὐτὴ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ πίνῃ τὸ δεύτερον φλυτζάνι ἀληθινὸν νεροῦσῶμι, χωρὶς γεῦσων, ἀνούσιον και ἔλειωνόν. Εἰς τὸ τέλος και ἡ κυρά Σωτάρ ἤρχισε νὰ κάμνῃ τὸ ἴδιον παιγνίδι.

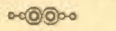
Ἄλλὰ δὲν ἦτο μόνον αὐτὴ ἡ ἐνόχλησις. Ἐπρεπε νὰ μὴ φαίνεται οὐ θυμώνουν, διότι πίνον ἀσχημα καφέν. Καὶ ἡ γειτονίσεσα ἦτο ἠναγκασμένη νὰ κάμνῃ ὄλον κομπλιμέντα.

— Μήπως δὲν εἶνε καλὸ; ὁ καφές σου κυρά μου.

— Τί λές κυρά μου!... Τὸν καφέν ποῦ κάνεις ἐσὺ, δὲν τὸν κάνει κανεὶς!...

Καὶ ἐκείνη ἡ ὁποία ὑψηλοφώνως ἐβεβαίουν αὐτὸ, ἔκαμνε και τὴν ἐξῆς ἐνδόμυχον σκέψιν.

— Ἐννοια σου, παληόγορα, και θὰ ἰδῆς, τί καφέ θὰ σοῦ σεβρίσω ἐγὼ τὴν ἄλλην ἐβδομάδα...



Καὶ ἡ μία και ἡ ἄλλη εἶχον ἀνάγκην ἀλλήλων. Οἱ δύο οἰκίσκοι τῶν ἦσαν μόνου, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν και ἔρημικοί. Εἰμποροῦσαν νὰ πιάσουν φωτιὰ ἢ νὰ ληστευθοῦν ἀπὸ κλέπτας, ὅταν θ' ἀπουσίαζον.

Εἰς τὰς ἐννέα τὸ πρωτὸ, ὅταν ἡ κυρά Μαλκουή ἐπήγαινε νὰ ξενοσυγρίσῃ, ἔλεγε.

— Κυρά Σωτάρ, θὰ ἔχῃς τὴν καλωσύνην νὰ ρίχνῃς κάποτε κάποτε και κτιμμά ματιὰ εἰς τὸ σπητάκι μου;

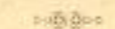
Ἡ κυρά Σωτάρ ἐπαφελεῖτο τῆς ἀπουσίας τῆς γειτονίσεως, ὅπως ἐκδικηθῆ διὰ τὴν ὑποχρεωτι-

κὴν αὐτὴν γεινίασιν. Καὶ ἔσπρωχεν ὄλα τῆς τὰ σαρίδια ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τῆς κυρά Μαλκουή. Μόνον ἐλυπεῖτο διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ κυρά Μαλκουή ἦτο βρώμικη γυναῖκα και τὰ σαρίδια δὲν θὰ τὴν ἐνοιζαν κι πολὺ.

Καὶ ὄντως ἡ κυρά Μαλκουή ἔκαμνε πῶς δὲν ἔβλεπε τίποτε θιότι ἤξευρεν, ὅτι ἀκριβὲ θὰ τὰ ἐπλήρωνε τὸ ἀτόγευμα. Διότι κίθε ἀτόγευμα ἡ κυρά Σωτάρ, ἐπήγαινε νὰ περάσῃ τὴν ὥραν τῆς εἰς τὴν ἀγροικίαν τῆς κόρης τῆς, ποῦ ἔζη ἐκεῖ ἔξω εἰς τὴν ἐξοχὴν. Καὶ ἔλεγε ὅταν ἔφρευε.

— Κυρά Μαλκουή, θὰ λάβῃς τὴν καλωσύνην νὰ ἔχῃς; ἐννοίαν τῆς κόττε; μιν νὰ μὴ μποῦν εἰς τὸ περιβολάκι;

Ἡ κυρά Μαλκουή δὲν ὑπέσχεε ποτε λογικὴ. Ἡ καλλιτέρα ἐκδίκησις θὰ ἦτο ν' ἀφήσῃ τῆς κόττες νὰ ἔμβουν εἰς τὸν λιχανόκηπον και νὰ καταστρέφουν οὐ εὔρουν. Ἄλλὰ ποτε δὲν εἶχεν αὐτὴν τὴν ὑπομνήν. Καὶ ὅταν ἔβλεπε τῆς κόττες, τῆς ἐκιντοῦσε με τὸ κιλάμι τῆς, ὥστε τῆς ἔδινε νὰ καταλάβουν καλά!



Ἦλθε τέλος ἡ ἡμέρα, ὅπου ἡ κυρά Μαλκουή ἠσοθάνθη εὐχαρίστησιν, δι' ὅσα ἔκαμε κατὰ τῆς γειτονίσεως τῆς.

Ἡ κυρά Σωτάρ, ἐώρτασε τὴν ἐβδομηκοστὴν ἐπέτειὸς τῆς.

Ἡ κόρη τῆς κι ὁ γαμβρός τῆς ἔκαμαν τὴν σκέψιν, ποῦ κάμνουν ὄλοι οἱ ἀνθρωποὶ ὅσοι ζοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς και σκέπτονται συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως; Ἐσκέφθησαν οὐ, ὅταν μία γυνὴ φθάσῃ εἰς ὁμισμένην ἡλικίαν, ἠμπορεῖ αἰφηνθίως νὰ καταληφθῆ ἀπὸ μίαν ἀρρώστειαν και νὰ πῶν καλλιὰ τῆς.

Λοιπὸν καλλιτέρα εἶνε νὰ κάθεται κοντὰ εἰς τὰ παιδιὰ τῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐσχηθῶν αὐτὰ διὰ τὰς φροντίδας, με τὰς ὁποίας; πρέπει αὐτὰ νὰ τὴν περιβάλλουν.

Ἐκείνη ἡ κακόγορα κυρά Σωτάρ, ἐδέχθη τὰς προτάσεις τῆς θυγατρὸς τῆς Ματαίως ἡ κυρά Μαλκουή τῆς ἔλεγε:

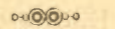
— Μὰ ἐγὼ; μήπως ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐδῶ;

Ἡ ἄλλη εἶχε τὸ θρόσος ν' ἀπαντήσῃ.

— Τί τὸ θέλεις, τί τὰ γυρεύεις. Καλλιτέρα εἶνε κανεὶς κοντὰ εἰς τὰ παιδιὰ του.

Καὶ μειψήκησεν εἰς τὸ τέλος τοῦ Μαῖου. Τὰ ἔπιπλά τῆς ἦσαν γέρικα, χρονολογούμενα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ πενθεροῦ τῆς. Ἡ κυρά Μαλκουή ἠσοθάνθη τελευταίαν στιγμὴν χαρᾶς. Παρετήρει τὴν μετακόμισιν, με ἀπληστον ὄμμα και ἤλιπεν

ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ πέσουν ἀπὸ τὰ χέρια ποῦ τὰ ἐφόρτωναν και νὰ τσακισθοῦν νὰ γίνονν χίλια κομμάτια. Ἄλλὰ δὲν ἔσχε τὴν εδυσχίαν νὰ παραστῆ πρὸ τοιοῦτον θεάματος, και ὅταν ἐφορτώθη και ἡ τελευταία παληοκαρέκλα, ἡ κυρά Μαλκουή ἐσυλλογίσθη με πικρίαν, ὅτι ὑπέσχεε βλάξ, βλάξ εἰς ὄλον τῆς τὸν βίον. Ἄλλ' ἔγινε και κἀμ χειρότερον. Τὴν στιγμὴν τοῦ χωρισμοῦ ἡ κυρά Σωτάρ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φιληθοῦν. Ἡ κυρά Μαλκουή ἠσοθάνθη κοντὰ εἰς τὰ χεῖλη τῆς τὴν παρειὰν τῆς γειτονίσεως τῆς. Δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν δαγκάσῃ και ἠναγκάσθη νὰ τὴν φιλήσῃ.



Μία ὁλόκληρος ἐβδομα; ἐπέρασε χωρὶς νὰ ἰδωθοῦν. Τί συνέβῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο; Δὲν συνέβῃ τίποτε. Ἡ κυρά Μαλκουή εἶχε πολλὴν ἐργασίαν με τὸ νοικοκυριὸ τῆς, με τὸ συρρισμα εἰς τὰ ξένα σπήτια νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ φαγητόν τῆς. νὰ πλύῃ, νὰ σιδερώσῃ, νὰ ράψῃ, νὰ μπάλωσῃ, νὰ πλέξῃ κάλτσες, σῦφ! ..

Ἡ κυρά Σωτάρ εὔρηκε πεισοιτέραν ἐργασίαν εἰς τὸ σπήτι τῆς κόρης τῆς παρὰ εἰς τὸ ἰδικόν τῆς σπήτι.

Ἐπρεπε νὰ φθάσῃ ἡ πρώτη Κυριακὴ τοῦ Ἰουνίου διὰ νὰ συμβῆ κάποιον γεγοῦδς, τὸ ὁποῖον ἐφάνῃ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀτολύτως ἐξαιρετικὸν και ἔκτακτον.

Ἡ κυρά Μαλκουή ἐσκούπιζε τὴν κρεββατοκάμεράν τῆς, ὅταν ἡ θύρα ἦνοιξε. Ποῖος ἐμπήκε; Ἡ κυρά Σωτάρ.

Πάντοτε ἡ μία ὠνόμαζε τὴν ἄλλην με τὸ οἰκογενειακὸν τῆς ὄνομα ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐτιλοφόρει προηγουμένως με τὸ αὐκράν. Ἐάν ἤρώτα κανεὶς εἴτε τὴν μίαν εἴτε τὴν ἄλλν, πρὸ ὀκτώ ἡμερῶν, ποῖον εἶνε τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα τῆς γειτονίσεως τῆς, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸ ἐνθυμηθῇ.

Καὶ ὅμως τὴν στιγμὴν ποῦ συνητήθησαν τὰ βλέματά τῶν ἡ κυρά Μαλκουή ἐνεθυμήθη. ὅτι ἡ κυρά Σωτάρ ὠνομάζετο Κατερίνα και ἡ κυρά Σωτάρ, ὅτι τὴν κυρά Μαλκουή ὠνόμαζον Μαγδαληνήν.

Ἡ Κατερίνα Σωτάρ, καθὼς ἦτο μόνη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τῆς, και δὲν ἤξευρε καλά καλά τί ἐσυλλογίσειο, ἀνιελήφθη, οὐ εἶται Κυ-

ριακὴ και ὅτι ἠμποροῦσε νὰ κατέβῃ εἰς τὴν πόλιν και νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐπρεπε και ἀνάγκην νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ σπήτι τῆς Μαγδαληνῆς Μαλκουή.

Καὶ τῆς εἶπε. — Ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καλὴ μου Μαγδαληνή, ἀλλ' ὅταν τὸ ἐσυλλογιζόμεν αὐτὸ, εἶπα πῶς θὰ ἠρχόμην εἰς τὴν χώραν περισσότερον διὰ νὰ ἰδῶ ἔσένα παρὰ διὰ νὰ κάμω τὴν προσευχήν μου.

— Καλῶς τὴν Κατερίνα μου! ἀνεφώνησεν ἡ κυρά Μαλκουή. Κάτσε νὰ πιθῶμε τὸν καφέν μας. Θὰ μᾶς θυμίσῃ τὰ παληὰ χρονάκια μας...

Καὶ ἠιοίμασε τὸν καφέν ἐμπρὸς εἰς τὴν φίλην τῆς, με πολλὴν ἐπιμέλειαν, και χωρὶς ν' ἀκούσῃ τίποτε, ἔδωκε τὸ πρώτο φλυτζάνι, με τὸν καλὸν και γευστικὸν κίφεν εἰς τὴν Κατερίναν.

Με πολλὴν δυσκολίαν ἐχωρίσθησαν. Καὶ ἀν ἐχωρίσθησαν, τὸ ἔκαμαν, διότι εὔρηκαν μέσον νὰ ξαναἰδωθοῦν.

Κάθε ἡμέραν, τ' ἀπογεύματα ἡ Κατερίνα Σωτάρ, ἐπήγαινε τὰ ζῶα τοῦ γαμβροῦ τῆς νὰ τὰ βοσκῆσῃ ἔως τὸ βράδυ. Τὸ λειβάδι ἦτο πολὺ μακρὸν ἀπὸ τὸ σπήτι τῆς κυρά Μαλκουή. Ἀδιάφορον; Αὐτὴ ἐπήγαινε με χαράν. Ἐίρεχε γρηγορα γρηγορα, διὰ νὰ φθάσῃ ἐγκαίρως. Ἐπήγαινε και καρμέλαις, διότι ἡ καρμέλαις ἦσαν τοῦ γούσιου τῆς Κατερίνας.

Καὶ μαζῇ, ἐξαπλωμένοι εἰς τὰ χορταράκια, ἔτρωγαν τῆς καρμέλαις, και ὠμιλοῦσαν διὰ τὰ περασμένα χρόνια, με εδλαβεότατα ψευματάκις. Ἦσαν γειτονίσεσαι ἐπὶ δώδεκα χρόνια και ἔλεγον: — Ἀ! ὅταν κατοικῆ κανεὶς; εἴκοσι τόσα χρόνια κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον!...

Ἡ Κατερίνα δὲν ἐννοιάζετο πολὺ διὰ τὰ ζῶα τῆς. Ὅλο τὰ παλαιὰ ἐνεθυμέτιο.

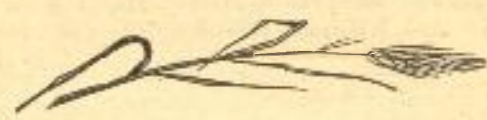
— Θυμάσαι Μαγδαληνή!... Ἄ! εἶχαμε και ἡμεῖς τὰ χούγια μας.

— Βέβαια! ἀπεκρίνετο ἡ Μαγδαληνή. Τὸ πρωτὸ τὸν καφέν. . . Καὶ ἔπειτα, ἐσκούπιζες τὴν πόρταν μου .. τὸ ἀτόγευμα σοῦ ἐφύλαγα τῆς κόττες σου... Ἀ! ὁ κιλὸς ἐκεῖνος καιρός ἐτέρσε... Κοῖμα!

Ἀλήθεια! κοῖμα!...

Καὶ ἐχωρίζοντο διὰν ἐπήρχετο ἡ νύξ... Ἐφιλούντο μεταξὺ τῶν ἀλλὰ πάντοτε με δακρυσμένα μάτια...

Κ. ΛΟΥΗ-ΦΙΛΙΠΠ.



## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΟΙ ΚΑΤΑΛΛΑΝΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ—Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η  
ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΛΑΝΩΝ

[Ἐν βιβλίον τοῦ κ. Ἀντωνίου Ρουμπιό Ὑλλιοῦκ]

Ὁ διακεκριμένος ἑλληνομαθὴς καὶ ἱστορικός κ. Ἀντώνιος Ρουμπιό Ὑλλιοῦκ (Antonio Rubio y Lluich) καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ γνωστὸς ἀνά τὸν φιλολογικὸν κόσμον, καὶ ἐν γένει τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων ὡς συγγραφεὺς πολλῶν ἀξίων λόγου ἱστορικῶν διατριβῶν καὶ μελετημάτων ἀναγομένων εἰς τὴν Βυζαντινὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐξέδωκεν ἐσχάτως ἐν σύγγραμμά αὐτοῦ ἐν Βαρκελώνῃ τῆς Ἰσπανίας συντεταγμένον ἐν διαλέκτῳ Καταλανικῇ τῆς Ἰσπανικῆς γλώσσης, χρήσιμον δὲ πρὸς ἀνάγνωσιν διὰ τὸν λαόν. διὸ καὶ ὡς ἐπισηφιλίδα φέρει Biblioteca popular de «l'avenç». Τὸ βιβλίον εἶναι στήλητος 16ου καὶ ἔχει σελίδας 100, ἐπιγράφεται δὲ Gatalunya Grecia. Estudis historics i literaris, par A. Rubio i Lluich.

Ἐν αὐτῷ ὁ κ. Ὑλλιοῦκ ἐξιστορεῖ μετὰ πειστικότητος ἀμιλλωμένης πρὸς τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὠραίου Καταλανικοῦ ἰδιώματος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰδίως τῆς Βυζαντινῆς ἡμῶν ἱστορίας καθ' ἣν οἱ Καταλλάνοι, καταχόμενοι ἐξ Ἰσπανίας ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορικῇ σκηνῇ διὰ τῆς ἐκστρατειᾶς αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἢ δὲ περίοδος αὕτη κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ 1300 μέχρι τοῦ 1400 περίπου, ὅτε κύριοι ὄντες οἱ Καταλλάνοι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν. εἶναι οἱ τελευταῖοι κατακτηταὶ αὐτῆς μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Τούρκων ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῆς Καταλανικῆς ἐπικρατήσεως ἐν Ἑλλάδι εἶναι ὁ πόλεμος αὐτῶν τῷ 1311 κατὰ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Γουαλθέρου τοῦ Βρυωνίου, ὃν κατατροπώσαντες ἐν μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην γενομένη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἀλμυροῦ τῆς Θεσσαλίας, ἐφάνευσαν καὶ καταλαβόντες ἅπασαν τὴν ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς Θεσσαλίας χώραν μέχρι τῶν Ἀθηνῶν ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς, ἐγκατασταθέντες ὀριστικῶς ἐν Ἀθήναις.

Ἀλλ' ὁ κ. Ρουμπιό Ὑλλιοῦκ ἐν σελ. 70 παρηγοροῦμεν ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν πεπλανημένην

γνώμην, καθ' ἣν ἡ περιώνυμος ἀνωτέρω μάχῃ συνεκροτήθη ἐν Βοιωτίᾳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισσοῦ· διότι λέγει:

»Ὁ ἐξ ἡρώων καὶ δαιμόνων ἐκείνος στρατὸς ὡσεὶ ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐκδικήσεως, ὅστις ἐδέησε μικρὸν νὰ καταπνίξῃ ἐν τῇ κοιτίδι τῆς τὴν ἀντιγέννητον Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν κατέστησε ῥάκος τὴν ἤδη κατακερματισμένην πορφύραν τῶν καισάρων τοῦ Βυζαντίου καὶ κατέστρεψεν ἐντὸς τῶν ἱστορικῶν πεδίων τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῆς Βοιωτίας τοὺς Φράγκους ἱπποτάς καὶ ἴδρυσεν ἐπὶ τέλους ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Θεσσαλίας κτλ. κράτος στρατιωτικὸν κτλ.»

Εἶν' ἀληθές, ὅτι ὁ κ. Ὑλλιοῦκ ἐν τῷ ἀνά χειρὸς βιβλίῳ εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτοῦ ἕτερον βιβλίον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐν Ἰσπανικῇ γλώσσῃ, καὶ ἐν τῷ ὁπίῳ ἠκολούθησε τὴν πεπλανημένην γνώμην ὡς πρὸς τὸν τόπον, ἐνθα συνεκροτήθη ἡ μάχῃ μετὰ τῶν Καταλλανῶν καὶ Φράγκων ἱπποτῶν, καὶ τὸ ὅποιον φιλοφρόνως πρὸ ἐτῶν μοὶ ἀπέστειλεν, ἀλλ' ἔκτοτε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διημερίθη μακρὰ ἀλληλογραφία μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ αὐτοῦ καὶ ἐγνώριζε τὰ ἀΐτια καὶ τοὺς λόγους, οἵτινες συνηγοροῦσιν εἰς τὸ παραδεχθῆναι ὅτι ἡ μάχῃ ἐγένετο παρὰ τὸν Ἀλμυρόν ἐν τῇ πεδιάδι. Προσέτι δὲ καὶ ἄλλοι ἐκτὸς ἡμῶν αὐτὰ ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ὡς ὁ Νερουτσος, ὁ Κωνσταντινίδης καὶ ὁ Βουρτσέλας, συνταχθέντες τῇ ἡμετέρῃ γνώμῃ, ἥτις ἐστὶν καὶ ἡ λογικώτερη, ἀλλ' ὁ κ. Ὑλλιοῦκ ἐν βιβλίῳ πρωρισμένῳ ἐν δημῶδει ἰδιώματι εἰς ἀνάγνωσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως τῶν Καταλλανῶν, μεταφρασθέντι ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Ἰσπανικοῦ δὲν ἔκρινε σκόπιμον ἀνασκλεῦον νέας ἱστορικὰς πηγὰς νὰ ἀναιρέσῃ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ πρώτῃ ἐν ἱστορικῇ γλώσσῃ ἐκδόσει του εἶχε γράψῃ.

Αὐτοὶ, νομίζομεν, εἶναι οἱ λόγοι, δι' οὓς ἐν τῇ καταλανικῇ ἐκδόσει ὁ κ. Ὑλλιοῦκ δὲν ἔθιξε ποῦ ἡσῶς τὸ ζήτημα τοῦ τόπου, ἐνθα συνεκροτήθη

περίπυστος ἐκείνη καὶ αἰματηρὰ μάχῃ τῶν Καταλλανῶν κατὰ τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, καθ' ἣν ὑπὸ τὰ τέλματα τοῦ Κουαρίου εὐρον οἰκτρὸν θάνατον αἱ εὐγενέστεραι ὑπάρξεις τῆς Φραγκικῆς Ἑλλάδος καὶ καθ' ἣν ὁ τῶος ἀσύντακτος καὶ πλάνητα βίον διάγων ὄχλος τῶν Καταλλανῶν, οὓς λίαν ὀρθῶς ἐχαρρακτήρισεν ὁ κ. Ὑλλιοῦκ ὡς ἦρωας καὶ δαίμονας (Aquell estold' heroes i de dimonis), γενομένου κύριος τῆς μεσημβρινῆς Θεσσαλίας καὶ ὀλοκλήρου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μέχρις Ἀθηνῶν, ἴδρυσεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως νέον Κράτος Καταλανικὸν καὶ ὕψωσεν ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος τὴν Σημαίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἀραγῶνος μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν καταλήφθη ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ὀρθῶν.

Ἡ μάχῃ αὕτη παρὰ τὸν Ἀλμυρόν τῶν Καταλλανῶν εἶναι ἡ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμίνος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διότι ὁ ἀσημος οὗτος ὄχλος στερούμενος μέσων καὶ ἀρτίου ἐξοπλισμοῦ κατέστρεψε στρατὸν ὑπέρλαμπρον δεκάκις ὑπέρτερον αὐτοῦ κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀνεδείχθη ἐν μάχῃ μονοήμερῳ καὶ φονικωτάτῃ νικητὴς εἰσελαύνων ἀκωλύτως μέχρις Ἀθηνῶν λεηλατῶν καὶ καταστρέφων. Πλούσιαι τότε πόλεις, οἱ Παρίσιοι τῆς Ἀνατολῆς, οἵα ἦσαν οἱ δύο Ἀλμυροὶ, αἱ Θῆβαι τῆς Βοιωτίας καὶ ἡ Λεβάθεια, ἵνα τὰς ἄλλας παραλείπωμεν, ἐγένοντο λεία τῶν Καταλλανῶν καὶ ἐλαφυραγωγῆθησαν ὑπ' αὐτῶν εὐγενέσταται δὲ δέσποιναι γαλλίδες ἢ ἑλληνίδες ἔλαχον αἰχμαλωτισθεῖσαι, ὡς λάφυρον τοῦ ἀγροικώτερου καὶ αἰμοχαρστεροῦ στρατιώτου Καταλλάνου!

Οὕτω λοιπὸν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς πεδίοις τοῦ

Ἀλμυροῦ καταλύθη τὴ μέγα καὶ ὑπέρλαμπρον Ἑλληνικὸν κράτος τοῦ οἴκου Δελαρῶς καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῶν Καταλλανῶν. Sic transit gloria mundi.

\*\*

Ἡ δύναντο λοιπὸν τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ ἐξερευνηθῇ καλλίτερον δι' ἐπιμελοῦς ἐρεῦνης ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν δύο Μεσαιωνικῶν Ἀλμυρῶν, οἵτινες ἦσαν τότε διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα αὐτῶν ἢ τρίτῃ πόλιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, μετὰ τὴν Κων(σταντι)πολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ μάλιστα πέρυσι καὶ ἐφέτος, ὅτε ἀνεγειρομένης τῆς νέας Ἀγγιᾶλου, ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα μνημεῖα καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς μαρτυροῦντα τὴν λαμπρότητα καὶ τὸν πλοῦτον τῆς πόλεως ἐκείνης κατὰ τοὺς τότε χρόνους, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθημεν εἰς τοῦτο παρὰ τὴν θέλησιν ἡμῶν νὰ συντελέσωμεν, καὶ τοι ἐπανειλημμένως καὶ ὁ κ. Δήμαρχος Ἀλμυροῦ καὶ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Φιλαρχαίου Ἑταιρείας «Ὁθρυος» περὶ τούτου εἰς μάτην ἀνηνέχθησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ἐν τούτοις ὅμως εἰς τὰ φιλόδοξα αἰσθηματὰ τῶν Ἀγγιαλέων ἂς ἀρκεσθῶμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅπως περισυλλέξωσιν ἀπὸ βεβαίως καταστροφῆς πᾶν ἀνακαλυφθησόμενον λείψανον τῆς ἀρχαίας καὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς μέχρις οὗ ἀναφανῆ νέας τις Ἑλλην Σχλημαν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ὅστις νὰ ἀνασκάψῃ τὰς πολυχρῆσους Μυκήνας τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, αἵτινες εἰσὶν οἱ δύο Βυζαντινοὶ Ἀλμυροὶ τῆς Θεσσαλίας, εἰς δὲ τὸν κ. Ὑλλιοῦκ ἂς εὐχηθῶμεν ἵνα ἐπιτελέσῃ καὶ ἄλλα ἔργα ἀντάξια τῆς φήμης αὐτοῦ.

Ἐν Ἀλμυρῷ

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ



# ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ἡμέραν τινὰ ψευδῶς ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Πιρῶν, ὅτι ὁ Βολταῖρος ἀπέθανεν. Ὁ ποιητὴς ἀνατιναχθεὶς ἀνέκραξεν :

— Ω ! τί ἀπώλεια !... Τί ἀπώλεια ! Ἦτο τὸ μεγαλύτερον πνεῦμα τῆς Γαλλίας.

Ἀνήσυχος ὁμως ἠρώτησε :

— Τοῦλάχιστον μοῦ ἐγγυᾶσθε διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς εἰδήσεως ;

οοοοοοο

Γέρων τις θέλων ν' ἀσπαρθῆ νεάνιχα ἀρνούμενην τῆς εἴπε.

— Δεσποινίς, δὲν θ' ἀμαρτήσητε ἂν ἀσπαρθῆτε γέροντα τῆς ἡλικίας μου...

— Ἀκριβῶς δι' αὐτὸ δὲν σὲς οἰλῶ κ' ἐγώ. Νὰ φιλήσω ἀλλὰ ν' ἀμαρτήσω. Ἐὰν δὲν ἀμαρτήσω, τότε πρὸς τί νὰ φιλήσω !...

οοοοοοο

Δύο βόμβαι ριφθεῖσαι κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Μτόμελ ἐν Ὀλλανδίᾳ τῷ 1599, ἔσχον δύο παραδοξότατα ἀποτελέσματα. Ἡ μία ριφθεῖσα ἐκ τῶν Ὀλλανδικῶν ὀχυρωμάτων συνέτριψε ταυτοχρόνως τὰς κεφαλὰς δύο ἀδελφῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης ἀναγνωρισθέντες μετὰ μικρότατον ἀποχωρητῶν, ἠσπάζοντο ἀλλήλους περιπαθῶς, ἢ δ' ἐτέρω ριφθεῖσα ἐκ τοῦ ἰσπανικοῦ στρατοπέδου, συνέτριψε τὰς κεφαλὰς δύο συζύγων εἵτινες μάλιστα εἶχον συμφιλιωθῆ μετ' ἀπόπειραν διαζυγίου.

οοοοοοο

Ἡρώτων ποτὲ τὸν δοῦκα τοῦ Οὐζέλ, μεγάλου οὐλοσόφου, διατὶ δὲν ἐνούμφευθη.

— Διότι ἠμολογῶ, ὅτι δὲν ἤρα ἀκόμη οὔτε τὴν γυναῖκα τῆς ὁποίας θὰ ἤθελα νὰ γίνω σύζυγος οὔτε τὸν ἄνδρα τοῦ ὁποίου θὰ ἤθελα νὰ γίνω πατήρ.

οοοοοοο

Ὁ υἱὸς τῆς κυρίας Σεβινιῆς ἔγραφεν εἰς τὴν μητέρα του ὅτι αἰσθάνεται ἐν τῇ ψυχῇ του δύο «ἐγῶ». Τὸ ἐν τὴν λατρεύει ἐνὼ τὸ ἕτερον θέλει νὰ τὴν πνίξῃ.

Καὶ ἡ κυρία Σεβινιῆς ἔγραψεν ἀπαντῶσα εἰς τὸν υἱὸν τῆς.

— Τὸ μόνον ὅπερ δύνασαι νὰ κίμης εἶνε νὰ πείτης τὸ ἐν «ἐγῶ» σου νὰ πνίξῃ τὸ ἕτερον.

οοοοοοο

Παρετήρουν ποτὲ εἰς ἕνα Ἐπίσκοπον ὅτι πρέπει νὰ ἐκλέξῃ μίαν ἡμέραν δι' ν' ἀναπαύεται ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος.

— Εὐχαρίστως, ἀπεκρίθη οὗτος, ἀλλὰ πρέπει καὶ σεῖς νὰ ἐκλέξῃτε μίαν ἡμέραν καθ' ἣν νὰ μὴ μὲ θεωρῆτε Ἐπίσκοπον.

Ὁ Ἀβιμπλῆχ, υἱὸς τοῦ Γεδεών, ἐτραυματίσθη θανασίμως ὑπὸ τινος γυναικὸς, ἣτις ἐρριψε κατὰ κεφαλῆς αὐτοῦ τεμάχιον μυλοπέτρας. Πεισθεὶς ὅτι ἐπρόκειτο ν' ἀποθάνῃ καὶ ἐντροπέμενος ν' ἀποθάνῃ διὰ χειρὸς γυναικείας, διετάξε τὸν ὑπάσπιστόν του νὰ τὸν φρονέσῃ.

οοοοοοο

Διαγέρας ὁ Μήλιος κατεδικάσθη εἰς θάνατον διότι ἐρριψεν εἰς τὸ πῦρ ἕν τινα πανδοχεῖον, θπου ἔλειπαν τὰ ξύλα, ξόχον τοῦ Ἡρακλέως, λέγων ταυτοχρόνως :

— Χρησίμευτε διὰ νὰ βρασθῇ ἡ τριφῆ μας. Ὡς εἶνε ὁ ὑστάτος τῶν ἄθλων σου.

οοοοοοο

Ἐπόμενος εἰς τὰς θεωρίας περὶ εἰμαρμένης τοῦ Ζήνωνος ὁ θεράπων τοῦ φιλοσόφου τούτου διαρκῶς τὸν ἔκλεπτεν, ὁτάκις δὲ στυλιμυθίζετο ἔλεγε.

— Δὲν πταίω ἐγώ. Ἦτο πεπωμένον νὰ κλέψω.

— Ἦτο ὁμως πεπωμένον καὶ νὰ ἀκρῆ; ἀπεκρίνετο ὁ Ζήνων, δέρων αὐτόν.

οοοοοοο

Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος ὁ Β' διετείνετο ὅτι ἔπαιζε Ουμασίως τὸ ζατρίκιον. Ἐἶς αὐλικὸς προκληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τὸν ἐκέρδισεν εἰς ὅλα τὰ παιγνίδια. Ὁ αὐλικὸς οὗτος παρατηρήσας τὴν σιωπὴν διυπεκρέττειαν τοῦ Μονάρχου, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀσπασθεὶς δὲ τὰ τέκνα εἶπε :

— Ἀπὸ τοῦδε δὲν πρέπει νὰ στηρίζετε τὰς ἐλπίδας σας ἐπὶ τῆς αὐλῆς. Εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ παίξω ζατρίκιον μὲ τὸν Βασιλέα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀτύχημα νὰ τὸν κερδίσω...

οοοοοοο

Φρειδερίκος ὁ Β' Βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἦτο μέχρι ἀπιστεύτου ἄθεος, ἡμέραν δὲ τινὰ ἐπιρρόμενος διὰ τοῦτο εἰς τὸν σοφὸν Βαλκάρ, ὄν ἠρώτησε :

— Καὶ σεις, πιστεύετε εἰς τὰς πηλιαῖς αὐτὰς ἱστορίας ;

— Βεβαίως, διότι θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι ὑπάρχει καὶ κατὰ πρᾶξιν ἀπὸ ἕνα ὀνητὸν Βασιλέα.

οοοοοοο

Ἡ Αἰκατερίνη Χόδκρτ, πέμπτη σύζυγος τοῦ Βασιλέως Ἐρρίκου II' τῆς Ἀγγλίας, ἐκαρκομήθη διότι ὑπῆρξεν ἐρωμένη ἄλλων πρὸ τοῦ γάμου τῆς μετὰ τοῦ Βασιλέως. Ἐκ τούτου λαβὸν ἀφορμὴν τὸ Κοινοβούλιον ἐψήφισεν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν της νόμον, ὀρίζοντα, ὅτι θὰ ἐδικάζετο ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ πᾶσα νεάνις, ἣτις μὴ οὔσα παρθένος, θὰ εἶχε τὴν τὸλμην νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Βασιλέα. Τότε πολλοὶ παρετήρησαν

ὅτι ἀσφαλέστερον θὰ ἦτο ἂν ὠρίζετο ὅπως ὁ Βασιλεὺς μὴ νυμφεύεται εἰμὴ μόνον χήρας. Ἄλλως, τεῦτο ἔκαμιν ὁ Ἐρρίκος II', λαβὼν κατόπιν ἕκτην σύζυγον τὴν Αἰκατερίνην Πάρ, χήραν τοῦ βρῶνου Λάμπερ.

οοοοοοο

Ὁ Τιβέριος εἶχε καταδικάσει εἰς θάνατον τὸν Φ. Γκέμινοῦς ἐπὶ τῷ προσχῆματι μίσους καὶ ἀνευλαδείας πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα.

Ὁ Γκέμινοῦς ἀντὶ ἄλλης ἀμύνης ἀνέγνωσεν εἰς τὴν Γερουσίαν τὴν πρὸ καιροῦ συναχθεῖσαν διαθήκην του, δι' ἣς καθίστα γενικὸν κληρονόμον του τὸν Αὐτοκράτορα. Ἄρα δὲν τὸν ἐμίσει. Τότε οἱ ἄλλοι γερουσιασταὶ τῷ εἶπον :

— Ἐὰν δὲν εἶσαι συνωμότης, εἶσαι ὁμως εἰς ἔκτεθλημένος, ζῶν ἐν τῇ τρυφῇ.

Ὁ Γκέμινοῦς ἐξήγαγεν ἀμέσως τὸ ξιφὸς του καὶ διεπέρασεν ἑαυτὸν, λέγων εἰς τὸν ἔφορον τῆς Γερουσίας, ὅστις τῷ ἐγνωστοποίησε τὴν διαταχθεῖσαν σύλληψίν του :

— Παρατήρητε καὶ εἰπέ : Ἐκείνος ὅστις ἀποθνήσκει οὕτω εἶνε ἀνὴρ ἢ εἰς ἔκτεθλημένος ;

οοοοοοο

Ὁ ἀββᾶς Μπουὰ Ρομπέρ, εὐρισκόμενος μίαν ἡμέραν παρὰ τῷ καρδινάλιῳ Ρισελιέ, ἐκακολόγει δεινῶς ἕνα ἀνώτερον δικαστήν. Εἰς τῶν θαλαμηπόλων ἀκούσας ταῦτα εἶπε πρὸς τὸν ἀββᾶν :

— Προσέχετε, κύριε, διότι ὁ δικαστὴς εἶνε συγγενῆς μου καὶ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ τὸν πληροφόρησω δι' αὐτὰ ποῦ λέγετε.

— Φίλε μου, τῷ ἀπήντησεν ὁ ἀββᾶς, εἰπέτε του ὅ,τι θέλετε. Ἐγὼ θὰ τοῦ εἰπῶ, ὅτι ἰσχυρίζεσθε ὅτι εἶσθε συγγενῆς του, καὶ ἀσφαλῶς θὰ δυσαρεστηθῇ περισσότερον ἐναντίον σας, παρὰ ἐναντίον μου.

οοοοοοο

Διαγόρας ὁ Μήλιος, ὁ ἐπονομαζόμενος Ἀθεὸς διὰ τὴν ἀσέθειαν αὐτοῦ εὐρίσκετο ἡμέραν τινὰ ἐντὸς πλοίου δερομένου ἀπὸ ἀγρίαν τρικυμίαν. Οἱ ναῦται, πιστεύοντες ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἀσεβοῦς τούτου τοὺς ἐξέθετεν εἰς τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους κινδύνους, ἤθελον νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Διαγόρας ψυχραίμως τοὺς εἶπε :

«Ἰδέτε πόσα ἄλλα πλοῖα πλέουν εἰς τὴν ἰδίαν θάλασσαν. Φυσικὰ δὲν εἶμαι μέσα εἰς κανὲν ἐξ αὐτῶν, καὶ ὁμως ὅλα δὲν κινδυνεύουν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ἰδὲκόν μου».

οοοοοοο

Ἡ κ. Σταέλ ἦτο ἡ πνευματωδέστερα γυνὴ τῶν ἀπαρχῶν τοῦ 10' αἰῶνος ἀλλ' ἐθλίβετο διότι δὲν ἦτο καὶ εὐμορφος.

Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ἐπεριδύβαζε μετὰ τῆς κυρίας Ρεκαμιέ, τύπον τελείας καλλονῆς, ἤκουσε τὸν πλησιάσαντα αὐτὰς δοῦκα τοῦ Μουμορανσῦ ὅστις εἶπε :

— Χαίρω διότι εὐρίσκομαι μεταξὺ πνεύματος καὶ κήλους...

— Δόξα τῷ Θεῷ ! ἀνερώνησε ταχέως ἡ κυρία Σταέλ, πρώτην φοράν μοῦ ἐπαινοῦν τὴν εὐμορφίαν μου !..

οοοοοοο

Νύκτα τινὰ ὁ Ροσσίνη, ἐπανερχόμενος οἰκαδὲ μεθυσμένος, περιελούσθη ἕκ τινος οἰκίας καὶ ἐκ τοῦ τετάρτου ὀρόφου. Ἦρπασε λοιπὸν καὶ αὐτὸς μαινόμενος λίθους καὶ τοὺς ἐξεσφενδόνιζε διὰ νὰ ἐκδικηθῇ. Ἄλλ' οἱ λίθοι ἔφθανον μόνον μέχρι τοῦ τρίτου ὀρόφου, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἔντρομοι προέβηλον τὴν κεφαλὴν ἐκ τῶν θραυσθέντων παραθύρων.

— Δὲν ἔχω τίποτε μαζὴ σας, εἶπεν ὁ Ροσσίνη. Τὰ ἔχω μὲ τὸ τέταρτον πάτωμα, εἰς τὸ ὅποσον δὲν ἤμπορῶ νὰ φθάσω. Κάμετε τώρα καλὰ σεῖς μ' αὐτό...

οοοοοοο

Ὁ Κορνήλιος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κλασικώτερος τῶν Γάλλων συγγραφέων, ἦτο ἥκιστα διασκεπτικός. Τότον ὥστε μία περιγλήπισσα, ἣτις ἠθέλησε νὰ τὸν γνωρίσῃ, εἶπε μόλις ἐπεράτωσε τὴν πρώτην μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν :

— Οὐρ !... Αὐτὸς ὁ ἀνθρωπος εἶνε καλὸς μόνον ὅταν ἠμιλῇ διὰ τοῦ στόματος τῶν ἠθοποιῶν.

οοοοοοο

Νουρσιβάν ὁ δίκαιος εὐρισκόμενος εἰς κυνηγεσίαν δὲν ἤδυνάτο νὰ γάγῃ τὸ φονεῦθῃ κυνήγιον, ἐλλείψει ἄλατος. Ἐσπευτε λοιπὸν εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον ν' ἀγοράσῃ ἄλας, ἀπαγορεύσας νὰ λάβουν τοιοῦτον ἄνευ πληρωμῆς. Εἰς ἐρώτησιν δὲ τῶν αὐλικῶν, διατὶ δὲν ἐδέχετο δωρεὰν οὐδ' αὐτὸ τὸ ἄλας, ὁ Νουρσιβάν ἀπεκρίθη.

— Ὅταν εἰς βασιλεὺς εἰσέλθῃ εἰς ξένον κήπον καὶ κούψῃ ἕν μῆλον, τὴν ἐπομένῃ οἱ αὐλικοὶ θὰ ξεριζώσουν τὸ δένδρον ὀλόκληρον.

οοοοοοο

Ὁ Φραμαμόδος ἐκάκιζε ποτὲ ἕνα γενναῖον μηχαντήν, διότι παρήκουσε μίαν ἐντολήν του.

— Διὰ τί νὰ ὑπακούσω, εἶπεν ἐγενεῖς; Σὺ καταδικάζεις μόνον εἰς θάνατον ὅσους σὲ παρακούουν, καταδικάζονται ὁμως εἰς τὴν ἀτίμωτον ὅσοι σὲ ὑπακούουν. Μυρτίκις δὲ προτιμῶ τὸν θάνατον παρὰ τὴν περιφρόνησιν.

οοοοοοο

Ὁ Φραγκίσκος δὲ Πάς, εἰς τῶν καλλιτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ καιροῦ του, ἐφονεύθη ἡρωικῶς μαχόμενος εἰς τὸ Ἴριῦ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἐρρίκου Δ'. ὅστις ἠρώτησε :

— Ἐχει παιδιά ;

— Ἦ γῆρα του εἶνε ἔγγυος.

— Εἶτε ἄρρεν ἀποκρήσει εἶτε θῆλυ. θὰ ἔγῃ ἴσο βίως τὸν μισθὸν τοῦ πατρός του . . .





## [ Έπιστολμαί—Γράμματα—Τέχνα ]

### Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

«ΕΘΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ» (Παρίσι).—Κατὰ τὸν Κ. Ρισσέ ὁ μόνος πρακτικὸς καὶ ἀποτελεσματικὸς τρόπος κατ' ὃν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας εἶνε ἡ προκήρυξις σημαντικῶν βραβείων ἐχόντων σκοπὸν χρηματικόν. Ὁ ἀποκτῶν τέκνα πολλὰ θὰ ἔχη καὶ ὠφέλη. Πρὸς ἐπιτεύξιν τοῦ τοιοῦτου μέτρου χρειάζεται ἡ ἀπόκτησις 300-ἐκατομμυρίων κατ' ἔτος. Ἀλλὰ μὲ τὸ ποσὸν τοῦτο ὁ κ. Ρισσέ ἀποφαίνεται διὰ θὰ ἐγεννᾶτο ἐν Γαλλίᾳ τοῦλάχιστον ἐν ἑκατομμύριον παιδίων κατ' ἔτος.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὁ Λομπρόζο φρονεῖ ὅτι ἡ ἐρήμωσις τοῦ γαλλικοῦ πληθυσμοῦ δὲν παρουσιάζει τόσφ σοβαρὸν πρόβλημα ὅσοι τῆς θνησιμότητος, ἐλαττουμένης, μειοῦνται καὶ τὰ κακὰ τῆς ἐρημώσεως.

Ἄλλως τε ἡ ἐρήμωσις ἀκολουθεῖ πάντοτε τὸν πολιτισμὸν, οὗ πάντοτε εἶνε πιστὴ ἀπόδειξις.

### Ἡ ΒΕΛΓΙΚΗ

«ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» (Βρυξέλλαι).--Ὁ κ. Ι. Δεκλέρ ἀφηγεῖται τὰς περιπετείας τοῦ πολιτικοῦ σκάφους «Βελγικὴ» εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Καρὰ κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ ἰθύνοντος τὴν ἐκδρομὴν Δουκὸς τῆς Ὁρλεάνης. Ἡ «Βελγικὴ» διώκειτο ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸν Γκερλῆζ εἶχε δ' ἐπιβάτας τὸν Δουκά, καὶ τινες παλαιοὺς ἠντιρόφους του, τὸν νορβηγὸν ὑπολαχὸν Μπεργκενδάχ, τὸν γάλλον ἱατρὸν Ρεκαμιέ τὸν νορβηγὸν μηχανικὸν Γκάρλσεν, τὸν νορβηγὸν φωκοθηρευτὴν Ὁπερσεν καὶ ἄλλους. Ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὰς ζωηροτάτας περιπετείας τῆς ἐκδρομῆς ταύτης ἣτις δὲν ὑπῆρξε τόσον ἐπιτυχὴς ὅσον ἡ τοῦ 1905. Οἱ πολιτικοὶ παγῶνες ἐξηνάγκασαν ἐπὶ μακρότατον χρόνον εἰς ἀκινήσιαν τὸ σκάφος. Ὁ γαιάνθαξ τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθημεν νὰ ρίψωμεν εἰς τὴν θάλασσαν ἵνα σώσωμεν τὴν «Βελγικὴν» ἀπὸ τοῦ καταποντισμοῦ, ἴσως μᾶς ἐχρησίμευσε διὰ νὰ πλεύσωμεν πρὸς τὸν Πόλον ἢ καὶ πρὸς Ἀνατολὰς ἀκολουθοῦντες τὸ δρομολόγιον τοῦ Νορδενσκόλδ πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν. Καὶ οὕτω ἀνεπανορθώτως ἐξετέθη ἡ ἐκδρομὴ αὕτη ἣτις εἰς τὸ τέλος ἠδύνατο ν' ἄρῃ τόσας

ἐπιτυχίας ὥστε ν' ἀντισταθμίσῃ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐνάρξεως.

### Ἡ «ΝΕΑ ΑΛΟΪΣΙΑ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ (Βρυξέλλαι).—Ὁ κ. Δ. Μορνῆ ἐκθέτει περιεργότατας φιλολογικὰς ἀποκαλύψεις εἰς ἄρθρον «Ὁ ἄγνωστος θαυμαστὴς τῆς νέας Ἀλοΐσιος». Ὅταν ἐξεδόθη τὸ μυθιστόρημα τοῦτο τοῦ Ἰ. Ρουσσώ τὸ ὁποῖον ἀνηγγέλλετο ἀπὸ μακροῦ καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ἀναγνώσει περικοπὰς τινὰς εἰς τοὺς φίλους του, ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε θριαμβευτικὴ. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καὶ κατ' ὃν χρόνον τὰ μᾶλλον λαοφιλήτα μυθιστορήματα ἠρίθμιον τὸ πολὺ τρεῖς ἕως τέσσαρας ἐκδόσεις, ἡ «Νέα Ἀλοΐσια» ἔσχεν ἐξήκοντα ἕως ἑβδομήκοντα ἐκδόσεις καὶ παραπονήσεις. Χιλιάδες τότε ἀναγνωστῶν ἐξεδήλωσαν εἰς τὸν Ρουσσώ τὰς γνώμας των ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου ὁ δὲ Ρουσσώ ἐκράτησε τὰς ἐπιστολάς ταύτας τὰς ὁποίας ἐσχάτως ὁ κ. Μορνῆ ἐξέθαψε ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Νιουσατέλ τῆς Ἑλβετίας. Μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν τούτων πασίγνωστοι καταστάσαντες βραδύτερον κάλαμοι διετύπωσαν τὰς κρίσεις των εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας.

### ΟΙ ΒΟΝΑΠΑΡΤΑΙ

«ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» (Στουτγάρτη).—Ὁ ἀποθανὼν καθηγητὴς τῆς ἱστορίας Ἑρνέστος Βέρτζ ἀφῆκε λίαν ἐνδιαφέροντα ἀπομνημονεύματα σχετικῶς πρὸς τοὺς Βοναπάρτας καὶ ἰδίως πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὸν Γ' ὃν προσωπικῶς ἐγνώρισεν ὅταν ἐκλήθη εἰς Παρισίους νὰ συνεργασθῇ μετὰ τοῦ Δυροῦ καὶ ἄλλων ἱστορικῶν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος». Ὁ Ναπολεὼν ὁ Γ' δεχθεὶς τὸν Βέρτζ ἰδιαιτέρως τοῦ εἶπεν ἐπὶ λέξει :  
— Ἡ κατ' ὁλοκληρίαν γερμανικὴ μόρφωσίς μου, μὲ κάμνει ν' ἀγαπῶ τὴν Γερμανίαν ἐπιθυμῶ δὲ νὰ συμβαδίσωμεν, μαζὶ καὶ ἀλληλοκρατούμενοι. Τὸ μέλλον ἐπέρωτο νὰ διαψεύσῃ κατὰ τρόπον τραγικὸν τοὺς λόγους τούτους.

Ὁ Βέρτζ κατῳρώσθη νὰ ἴδῃ τὸ «τάλισμαν» τοῦ Καρολομάγνου ὃπερ ἐδόθη εἰς τὸν Μεγάλον Ναπολέοντα ὅταν μετὰ τῆς Ἰωσηφίνας ἐπεσκέφη τὴν Αἰξ-Λά-Σαπέλ.